14 SOVJETRYSKA BERÄTTARE

VALDA OCH ÖVERSATTA FRÅN RYSKAN AV JOSEF RIWKIN och DANIEL BRICK

MED INLEDNING AV ANDERS ÖSTERLING

STOCKHOLM ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1929

Förord till den elektroniska utgåvan

Exemplaret i Linköpings stadsbibliotek avfotograferades i september 2016.

INLEDNING

För fyra år sedan utgav Trotskij en bok om litteraturen och revolutionen, där han från sin marxistiska ståndpunkt höll ett slags räfst med de ryska författarna och efterlyste den sant proletära andan. Han tycktes i det hela missnöjd med republikens litterära tillstånd. Det ryska proletariatet hade enligt hans åsikt tills vidare blott hunnit skapa en egen stil inom politiken. Sovjetstaten borde heller icke på konstens område visa tolerans med de kringirrande och opålitliga tendenserna. Han tvekade heller icke att rekommendera s. k. revolutionär censur — utan att officiellt låtsas om den löjliga skorrning som uppstår, när dessa tvenne ord tvingas samman.

Om man betänker att Trotskij bland sovjetmännen dock har ansetts som den litterära toleransens förespråkare, är det icke svårt att föreställa sig litteraturens hårda villkor under kommunismen. Den ryske författaren av i dag har ingen avundsvärd ställning. Om han vistas i exil, är han sorgligt avskuren från sina rötter i språket och jorden, verkar han återigen i hemlandet, får han ödmjukt ställa sin penna i den härskande klassens tjänst. Likväl faller det av sig självt, att en modern rysk litteratur, som är att räkna med, endast kan växa fram inomRysslands egna gränser. Det är icke de förbittrade och oförsonliga emigranterna som skapa den; det är den yngre generation, som mer eller mindre villigt har fostrats under den röda stjärnan och upplevat händelserna på nära håll — som en daglig verklighet, bestämmande för vyer, vanor och uttryckssätt. För detta släktled börjar den nya tideräkningen med november 1917; det förflutna är dött, och livet sådant det levdes före den bolsjevikiska vändpunkten har snart fallit i glömska. Men den sovjetryska skönlitteraturen av i dag är i varje fall kvantitativt betydande. Det myllrar av utövare, och med tanke på de litterära skolornas mångfald har det på skämt blivit sagt, att man fått poesifabriker i stället för den väntade fabrikspoesien. Detta skämt drabbar dock icke den berättande prosan, där det egentligt nya kommer påtagligast till uttryck, tack vare det oerhörda och fruktansvärda stoff, som den fått alldeles till skänks.

Föreliggande antologi avser att ge några typiska prov på den sovjetryska novellistiken, på samma gång så sammanställd att den bjuder ett socialt tvärsnitt. De här presenterade ryssarna äro nästan alla i trettioårsåldern; de flesta härstamma från bönder, arbetare och småfolk; några ha judiskt blod. Hårda uppväxtår, tillkämpade självstudier, agitatorsverksamhet, krigstjänstgöring på olika fronter, till sist kanske en eller annan kommissariatsyssla — det är de vanligast återkommande biografiska omständigheterna. Nästan ingen av de fjorton har på något sätt »studerat till författare». De ha blivit det heltenkelt därför att de haft något att berätta, och därför att existensen ropat på dem; de verka också med styrkan av ungdomlig, oförbrukad vitalitet. I en samling sådan som denna är det ju endast själva ämnesgreppet som kan säga oss något om den individuella

begåvningen. Men det måste rättvisligen erkännas, att också den kollektiva talangen verkar överraskande rik och livskraftig.

Man får naturligtvis utgå från den politiska tendens, som ligger till grund för de flesta skildringsmotiven. Men mindre än man på förhand skulle tro är denna tendens av den billigt illustrativa sorten; den framträder sällan löst infogad eller påklistrad, utan är snarare en frankt självklar beståndsdel. Partikamraterna skildras icke absolut som hjältar, de kvarlevande borgarna heller icke absolut som skurkar. Man kan som exempel hänvisa till Boris Pilnjaks här översatta novell »Godset Belokonsk», där den milt ironiska behandlingen är lika oväntad som psykologiskt riktig. Även på andra ställen möter oss något av detta slags episka opartiskhet, som föds under de stora tvingande händelsernas tryck. Man kan med andra ord möta oförfalskad realism hos dessa proletärförfattare, framsprungna ur den våldsamma molekylförändringen i massan. De sticka heller icke under stol med smuts, hunger och elände. Deras noveller försiggå i olika kanter av Ryssland — en gång ända bort i Mongoliet, dit Vsevolod Ivanovs bistert fascinerande historia »Barnet» förflyttar oss. Man får glimtar av det ryska samhället, sett med de mest skilda ögon; ett av de mest vältaligadokumenten är Vera Inbers barnhistoria »Maja», en idyll i tragikens skugga. Med undantag av Ilja Ehrenburg, vars novellsamling »Tretton pipor» för ett par år sedan översattes till svenska, äro dessa berättare för oss helt och hållet nya bekantskaper. En av de starkaste talangerna är otvivelaktigt Isaac Babel, som vunnit rykte med sina kosackhistorier från fälttåget i Polen 1920. Om föreliggande antologi väcker intresse, skall möjligen också »Budjonnys ryttararmé» av nämnde Babel införlivas med denna översättningsserie.

Tillsammans torde dessa noveller ge en högst autentisk bild av förhållandena, och i all sin ofrånkomliga brutalitet har denna bild även plats för oförstörd mänsklighet. I fråga om kraft och sanning har den sovjetryska novellistiken tydligen icke vansläktats från sina stora föregångare.

Anders Österling GLEB ALEKSEJEV

INGEN ÅTERVÄNDO

I

Det beslut, överste Sjorotjkin fattat, var orubbligt. På grund av den annalkande vintern fanns ingen annan utväg. Många hade begivit sig till Frankrike för att deltaga i vinskörden, men för honom var det för sent — innan han kom dit och fick tag i något arbete, var skörden nog redan slut. Fem verst från lägret funnos några beslagtagna trädgårdar, vilka tillhört en baron, som flytt till Holland i kejsar Vilhelms följe. Där kunde man ju få arbete med plommonskörden. Glädjen var dock inte stor — man fick äta sig proppmätt, men betalningen var usel. Det var skräp med plommonen — skosulorna kostade mera. Satan, vad livet blivit jämmerligt!

Sjorotjkin såg ut genom fönstret: från himlen silade ett tröstlöst höstregn, på gården tjöt en hund monotont, som om den vore uppdragen, på andra sidan väggen skrek ett barn, en kvinnoröst viskade hopplöst: »t-s-s-s!» och en flegmatisk basröst föreslog: »Stryp honom, den satungen!» Sjorotjkin hörde, hur basrösten förtörnad spottade.

Ska man utdela torsk i dag? Tusan också, varför snokar de där amerikanska pojkarna omkring här? Vill de kanske studera gemenheten, stanken ochfattigdomen hos fördettingarna? Djupet av människans fall kan man ändå inte mäta.

Sjorotjkin stängde fönstret. Ett klibbigt, höstlikt drag svepte genom rummet. Baracken var som en multnad, av okynne sönderslagen likkista, och i den krälade det gamla Ryssland som maskar: officerare, ämbetsmän, advokater och godsägare. I denna tanke låg en underlig, smärtsam sötma. Den sjätte världsdelen hade gått under. Nu ett kommissariat — inte Ryssland längre. De — officerarna, ämbetsmännen och godsägarna — hade skyddat kulturen mot bolsjevikerna! I den ojämna kampen hade de räddat västern. Desto tarvligare av västern, som föst dem tillsammans som spetälska kadaver bakom taggtrådsstängslet i det nedspottade koncentrationslägret trettio

verst från staden och fyra från den närmaste byn. Allt hade de förutsett dessa skurkar. Men att stolt dö på denna sophög — till bundsförvanternas tröst och eftervärldens ära — hade alla inte mod till. För resten, varför skulle de inte foga sig i sitt öde? Det var förnedrande, men mat fick man ju.

En amerikansk ungdomsförening hade givit var och en ett par pyjamas, ett par varma strumpor och en tub tandpasta. Öm inte alla hade tandborstar, så visade det sig, att det gick utmärkt att borsta tänderna med pekfingret. Hälsan var god, och fordringarna kunde man pressa ned till ett minimum. Under de fyra emigrantåren hade denna utmärkta mänskliga förmåga gjort många tjänster... Det var bara att lugnt ligga kvar under det lusiga täcket, tills man jagades upp, vänta på trumpetsignalenvid tvåtiden, gå till general Golobzov på kvällen, då och då tänka på det förflutna och ännu en gång gripas av tanken, att ingenting troligen varit, att ingenting är: intet Ryssland, som bedragit, intet kommissariat, intet Tyskland med dess fördömda läger för vita officerare och den över hela världen dragna rostiga taggtråden kring koncentrationsbarackerna, bakom vilka halvnakna människor gingo med ordet »slusk» outplånligt inristat på nästan varje ansikte.

När Sjorotjkin tänkte på sina grannar i baracken, spottade han av vämjelse. Hur kunde man ens hoppas på att befria Ryssland med sådana tukthusfångar?... Ryssland var förlorat!

Allt detta började efter Manjetjkas död. »Ack, Manjetjka, Manjetjka! Varför har du lämnat mig?» tänkte han med folkvisans enkla refräng. Utfattig, ensam bland skurkar, utan hopp, utan fädernesland. Här gick en duktig byggmästare och ärlig officer under bland en hop avsigkomna människor, i den genomfrusna, av människotårar och regn genomdränkta baracken — för rakt ingenting!

Revolutionens lagar äro en historisk nödvändighet, men vad hade överste Sjorotjkin att göra med dessa utspekulerade, livlösa fraser? Sju år i följd hade man kallat honom att kämpa: först för tsaren och fäderneslandet mot de »förbannade tyskarna», sedan bara för fäderneslandet utan tsaren, för Rysslands »ärofulla förflutna», för »troheten mot de allierade», och nu hade han kastats dit under den främmandebarackens kalla tak, till tyskarna, gårdagens fiender, för att leva av deras bröd. Och varken tsaren eller fäderneslandet eller själva hjältedåden hade varit nödvändiga. Allt var ett historiskt förflutet. »Ödets hårda ironi», brukade general Golobzov säga. Förut kunde man åtminstone bevisa, att man hade förpliktelser på slagfältet mot det historiska förflutna — en hederssak, hm ja!

Tillsammans med generalen skrevo de böneskrifter till de utländska legationerna: till den franska, engelska, ja, till och med till den montenegriska, i vilka de påminde om att ryssarna 1915 räddat Paris, och om inte ryssarna hade varit, skulle Montenegro inte existerat. Men... hur voro alla dessa allierade! Om de av hövlighet åtminstone hade svarat!

General Golobzov hyste ett sista hopp — den abessinske härskaren. Han gjorde sig underrättad om denne: om han någonsin varit i Ryssland, i så fall under vilken tsar, och med vilka nådiga ord han mottagits? Generalen hade ingenting emot att i värsta fall bli chef för en abessinsk brigad.

Sju år hade Sjorotjkin offrat för Ryssland, allt hade han givit det: ungdomen, hälsan, hoppet om en sorglös ålderdom, en son vid Besura, en dotter på tyfuslasarettet i Novorossijsk, hustrun på Berlins ryska kyrkogård i närheten av Pschorr-Bräu.

Det fanns ingenting mer att stoppa i ödets glupska gap. Ack, Manjetjka, Manjetjka, historiens och ödets sista offer! Du borde ha räddats. Det vore skönt, att en enslig höstnatt trycka sig mot dina varma knän och berätta för dig, hur grymt ochouthärdligt livet är — inte värt en rutten kopek. Borra in huvudet och ligga där utan att tänka på tiden, på historien, på ödet.

II

I känslan av att alla offer varit förgäves började Sjorotjkin få anfall av människohat. Att hata de röda hade han tröttnat på under de fyra emigrantåren. För resten, att de, judefrimurarna, tillintetgjort Ryssland, det var han

övertygad om. Att de i längden inte skulle kunna hålla sig vid makten, det... men de höllo sig ju redan kvar det sjätte året. Ja, den saken var inte fullständigt klar för överste Sjorotjkin. Skulle han hata de allierade? Men de voro ju alltför långt borta — hatet kunde inte nå dem. Tyskarna? Det kunde han inte nu — fastän soppan var vattnig, så var det ändå soppa, och så voro ju tyskarna straffade efter förtjänst... Hatet behövde ett föremål, som var nära, inom räckhåll, för att resultatet genast skulle kunna komma till uttryck...

Så började hans hat mot de av regnet nedmultnade barackerna, varifrån varken gråten eller sorgen — glädje fanns inte där — trängde ut i den fria världen; hatet mot dessa gråa, hopplösa ansikten: överstarna, ämbetsmännen, godsägarna, därför att samlevnaden i detta trånga emigrantfängelse bragt i dagen all småsinthet och nedrighet i deras karaktärer och ännu mera därför att han under fem år trott på att man skulle kunna »befria Ryssland»med dem; hatet mot deras kvinnor, vilka lärt sig att göra överrockar av täcken, vilka med slavisk undergivenhet blevo blinda över sina handarbeten; hatet mot deras barn, som oundvikligt föddes varje år, oundvikligt skreko om nätterna hatet mot dessa missfoster, blinda, angripna av engelska sjukan; hatet mot deras fordringar, som av emigrantlagarna nedpressats till magens rätt; hatet mot deras förflutna liv — det nuvarande livet fanns inte, och framtiden behövde dem inte, minst av allt Ryssland... Sjorotjkin ryste vid denna tanke. Vad var det då för mening med livet? Nej, sig själv trodde han på.

Överste Sjorotjkins hat var starkt verksamt.

Han brukade dra ned den amerikanska sportmössan — måtte den vara tre gånger förbannad — över ögonen, krypa ut ur sin kalla, stinkande ungkarlshåla, som luktade hund, gå ut på gården framför barackerna och ställa sig där med uppretad och utmanande hållning. Om det fanns barn på gården — med gröna ansikten och stora huvuden — som vanligen lekte med glasskärvor och konservburkar på avskrädeshögen, så retades han med dem. Mödrarna drevo omkring, gud vet var, eller pudrade sitt rödnästa ansikte, och nu hade dessa fördömda glin åter slagit sönder fönstret i korridoren! Men i samma ögonblick tänkte han också, att om han hade haft ett barn, till och med i denna stinkande barack, skulle livet varit lättare för honom.

Voro barnen inte där, retades han med Ilja Stepanovitj Kusnetzov, en tystlåten, fyrkantig man med livlösa ögon, före detta godsägare. Kusnetzovvar för det mesta sysselsatt med att från morgon till middagssignalen sitta vid ingången till baracken och stirra ut mot fjärran med uttryckslösa, glasartade ögon — över taggtråden, mot de glesa skogshöjderna. Så satt han också hela eftermiddagen till skymningen, då männen återvände till lägret från arbetet och de glosögda fönstren stirrade ut i det ovänliga mörkret med sina fotogenlampor och ljus, medan de sedan morgonen utvilade svordomarna käckt bröto fram ur ungkarlsbaracken, ackompanjerade av mandolinens berusade vrål.

Från sidan påminde Kusnetzov nästan om en mossig stubbe, fan vet, varför inte uppryckt med roten.

— Du sitter bara, Stepanovitj! sade Sjorotjkin och stannade som en uppblåst kalkon vid ingången.

Kusnetzov lyfte ett par tunga, likgiltiga ögon mot honom och teg.

— Varför sitter du, Stepanovitj? Ligger du på ägg kanske? Varför sitter du egentligen här, då du har kraftiga armar? Du är mig just en fin godsägare. Tjugu hästar hade du...

— Tjugufyra...

— Låt gå för tjugufyra... Att ha haft ett välskött gods, åkrar, skördar och all möjlig superfosfat och inte lärt sig något! Hade jag varit i ditt ställe, skulle jag varit den förnämsta agronomen här. Med sådana kunskaper skulle jag förflytta berg. Jag skulle öppna ett mejeri och lära tyskarna göra ost, förstår du, riktig rysk ost... Ja, om jag haft tretton kor...— Åtta.

— Nå, låt gå för åtta. Det är inte fråga om korna. Vet du, vad det är frågan om?

— Nej.

— Jo, ser du (Sjorotjkin kände, att han var skoningslöst grym, inte blott mot Kusnetzov, utan på ett oförklarligt

sätt även mot sig själv) saken är den, att du är död. Stepanovitj, du är fullständigt död. Titta bara! Ett orakat tryne. Om du ens tvättat dig i dag är för resten ganska ovisst. Det luktar surt om dig som på en själamässa... Strumporna har du väl inte heller bytt på länge... Sitter bara hela dagarna och glor... Och vad glor du på? Vad fan sitter du här för?

Men Kusnetzov teg fortfarande. Hans ansikte var stelnat och dött, som en relief på en gravsten. Inte en enda fiber rörde sig i ansiktet, han blinkade inte ens med ögonen.

— Tror du, att det forna Ryssland återvänder? He, säg? Du får tillbaka din egendom med de tjugu korna och hästarna, fint vad?... Du får åter gå ut på fälten i din vindtygskavaj! Offra ett femtiokopekstycke åt kvinnorna för deras händighet. He? Och sen till marknaden, med bjällror, för att sälja hästar... Det blir inget av med det... Putz weg! Har du förstått? Putz weg — och ingenting kvar. Säj, är det det du vill?

— Nej!

Kusnetzov uttalade detta ord så kort och övertygande, att Sjorotjkin ryckte till.— Säg, vad väntar du på? skrek han med grälsjuk falsett, ditt sittande lik! Nå, jag frågar dig ju!

— Du då?

Och långsamt vände han huvudet mot Sjorotjkin.

— Vad är det med mig?

— Är inte också du ett lik?

Kusnetzovs röst var som is.

— Jag? frågade Sjorotjkin med sänkt röst.

— Du är också ett lik. Vi har alla dött — förstår du... och lugna dig...

Sjorotjkin slog förargad ut med handen. Gud, vilka tankar en karl kan få, som sitter jämt! Han har slocknat bort, fullständigt slocknat bort, den mannen. Den där — han hötte med fingret mot Kusnetzov — kan ingen motrevolution rädda.

Sjorotjkin gick förbi en dypöl — »mitt i lägret ska de också hälla ut slaskhinkarna, dessa hundar!» — och skrapade med nageln mot general Golobzovs dörr.

III

Men till generalen sade Sjorotjkin utan omsvep:

— General, är Ryssland förlorat?

Generalens ögon voro runda — hummerögon. Han reste sig från kofferten, som placerats vid bordet som en stol, och såg förvånad på Sjorotjkin. Som överordnad skulle han egentligen ha frågat: »Vad har hänt, överste?» Men i stället satte han sig påkofferten igen. På hans spensliga skuldror funnos inga epåletter, och han liknade en gammal kraftlös hund med sina påsiga kinder och sin svaga, skröpliga gestalt.

— Anton Petrovitj, sade han matt.

— General, allt är slut... Vi har dött, dött.., Ryssland ska bestå, men det kommer inte till oss... hör ni det, ers nåd!

Med förbittring fortsatte han:

— Res till er abessinska härskare, ers nåd... tjäna honom redligt och troget, men jag kan inte... jag reser tillbaks.

— Vad menar ni? Jag förstår er inte, överste.

— Tillbaks till Ryssland!

Dessa ord kastade han plötsligt fram och förvånade sig själv över det brådstörtade i sitt beslut, men strax därpå kände han sig lättad. Det gick runt i huvudet på honom, och i yrselns virvlar avlägsnade sig allt längre bort den för vinden smällande fönsterluckan, igenklistrad med en gulnad tidning med spår efter vägglöss, bordet och det med präntad stil fullskrivna bladet: »Till hans kungliga höghet, härskaren av Abessinien» och i raden under: »Ansökan», och generalens hummerögon, runda som utslitna femkopekstycken — fullständigt uttryckslösa.

Då han kom ut på gården igen, tryckte han sitt heta huvud mot väggen, lyssnade länge till höstkvällens tjut i trädtopparna, vilka höjde sina lurviga huvuden utanför taggtråden. Sin vana trogen, så nödvändigt efter hustruns död, vände han sittlugnade ansikte i riktning mot Berlin och kyrkogården och viskade:

— Manjetjka, döm mig inte... jag står inte ut längre.

IV

Därefter kommo dagar av lugn väntan, dagar av hopp, som glödde som små osynliga bloss för att slutligen flamma upp i en enda stor eld.

I lägret såg man snett på Sjorotjkin. Med bitterhet sade general Golobzov:

— Ännu en som lämnat golgatavägen och kastat av sig törnekronan.

Men Sjorotjkin förstod, att i deras föreställning var törnekronan den enda ursäkten för de dagar, som gingo dessa onyttiga människor sysslolöst förbi...

I ljuset av den lugna väntan tycktes mycket av det, som var i går, oförlåtligt och onödigt — framför allt de fyra emigrantåren. Det var som om de aldrig varit, som om de aldrig funnits till.

Han mindes resan från Novorossijsk på en kolläktare. Som sill voro de instuvade i lastrummet, alla de som fångats i den gemensamma olyckans garn. Han mindes, hur han, stapplande efter tyfusen, gick ut med Manjetjka på däcket — havet låg blankt och öppnade en bred väg ut mot världen. Han tog Manjetjka vid handen, och kämpande med tårarna viskade han: »Gud vare med Ryssland, Manja! Det har bedragit oss. Vi ska försöka klara oss ändå»... Och han mindes, hur gendarmen på den förstaserbiska stationen vid de av kriget raserade broarna inte frågade efter hans och Manjetjkas pass, då han undersökte deras saker. »Ni ska känna er som hemma här», hade han sagt med ett vänligt leende.

Länge hade han stått i kupéfönstret. Sönderskjutna städer, nedbrända byar, fält, som inte plöjts upp med plogar, utan med granater flögo förbi, och han hade lovat sig själv att skänka all sin återstående kraft för återuppbyggandet av broderlandet... Men han blev tvungen att sälja skosnören i Sarajevo, och till och med av grönsaksaffären i Ragusa blev det ingenting av. Broderlandet hade ingen användning för honom... Manjetjka, som var språkkunnig, föreslog, att de skulle resa till västern, till Berlin, Paris, kulturmänniskorna... Ack, vilket oförlåtligt fel! Nu förstod han, att han inte hade behövt resa någonstans, utan borde ha stannat i Ryssland. Än en gång uppleva den röda terrorn och sedan resa till Kaluga...

De begåvo sig till Wien. Manjetjka gav lektioner i franska, och han hängde hela dagarna på konsulaten, i Röda-korskommissionerna, i föreningarna för hjälp åt flyktingar, tiggande, åberopande sig på sin överstetitel. Med avsky mindes han, hur han förnedrat sig för dessa känslolösa människor, dessa tjuvar, som gjorde lukrativa affärer på nödhjälpsarbetet. Av det understöd, han fick, öppnade han en »bandagefabrik», men de ryska bandagen hade ingen åtgång. Då försökte han sig på svenskt knäckebröd, men brödet fingo de för det mesta äta själva.Så tog understödet slut, och de reste till Tyskland med dess koncentrationsläger, där man fick mat gratis. Man slapp den ständiga, pinsamma jakten efter brödstycket, och man kunde äntligen samla tankarna och företa sig något ordentligt...

Men Manjetjka uthärdade inte det skämda draget i barackerna och deras förnedrande fattigdom. Som ett ljus brann hon ned... Det blev ingenting av förhoppningarna, de kunde inte leva utan Ryssland, och de gingo under... I

sådana stunder tyckte han, att han skulle resa tillbaka och bosätta sig i något hål i Mesjtjovsk-Kalugaguvernementet, där hans regemente en gång varit förlagt, hyra ett rum hos någon gumma, börja arbeta som en häst: i kansliet, som lärare, maskinist, och på kvällen helt och hållet gå upp i tystnaden, i den ömma skymningen, som förstulet smyger sig in i rummet, i kanariefågelns kvitter i buren, i det avlägsna, ofarliga åskdundret, som försvinner bakom skogen.

Från den stund, han fattat sitt beslut, hade anfallen av människohat försvunnit — var och en levde sitt liv på sitt eget sätt, var och en hade sina egna lidanden.

Då han gick förbi Kusnetzov, vilken satt som en gravsten vid ingången till baracken, tog han som civil av sig skärmmössan och sade vänligt:

— God dag, Stepanovitj.

Men denne satt fortfarande orörlig.

Då gick han fram till honom och rörde bedjande vid hans skuldra.

— Stepanovitj, om du har någon där borta iRyssland, så ge mig adressen. Jag ska söka reda på honom, nå, säg...

Kusnetzov lyfte sina blyögon och frågade förvånad:

— Vad då för?

Under dessa snabbt förbiilande dagars angenäma sinnesstämning gick också det viktigaste, som Sjorotjkin mest fruktat, smärtfritt förbi, nämligen besöket i på sovjetlegationen. Han ifyllde blanketterna, samlade ihop sju fotografier, skrev sju gånger, att han, överste Sjorotjkin, före detta vit officer, önskade återvända hem till Ryssland...

Men då han stod i det rum, där ryska kyrkan förut" varit, där man vigt Manjetjka till sista vilan, där nu en flicka med spetsig näsa och kortklippt hår, satt och skrev, där människor, vilka likt honom längtade hem, väsnades, grälade, rökte och med hattarna på huvudet girigt väntade på sin tur, då gjorde han motvilligt en grimas och kände åter den gamla köldvågen i hjärtat.

Papperen skulle sändas nästa dag till Moskva. Nu gällde det bara att vänta, vänta tåligt och förbereda sig för avresan.

V

Då Sjorotjkin kom hem, gjorde han först i ordning sitt ide. Gud, så snuskig en människa kan bli! Med en trasa putsade han av de smutsiga fönsterrutorna, plockade upp cigarrettstumparna ur hörnen, tändsticksaskarna, gamla alldeles utslitnastrumpor, samlade ihop alltsammans och slängde ut det på sophögen. Undersökte kofferten noga: mycket kunde säljas, något kunde kastas bort. Två uttrampade, omaka tofflor, som tillhört hans hustru, lågo där, benlindor, som utdelats av engelsmännen i Novorossijsk, ett rostigt primuskök — ett minne från grönsakshandeln i Ragusa, några cigarrettrullare... Sjorotjkin drog fram ett officiellt papper med stämplar, nedfläckat, kanske med kaffe eller fan vet, och lila av desinfektionen vid Konstantinopel. Länge betraktade han papperet och läste det. Hela livet dök upp...

»Slutat kadettskolan 1902.» — »Slutat Sjugujevs krigsskola som underlöjtnant 1905 och kommenderats som löjtnant till Novorossijsks infanteriregemente»...

Och här något om Manjetjka: »Ingått äktenskap med ungmön Maria Nikolajevna, tjugutvå år, dotter till bataljonschefen för samma regemente, överste Zurkanov.»

Hennes vita dekolleterade klänning fladdrade en gång som en fana på officersbalerna...

Vilken smärtsam hänförelse... och barnen och det lugna livet, som flytt sin kos utan återvändo. Det var, som om

någon med hånfulla och onda ögon stirrade genom det rentvättade barackfönstret...

Det är det förflutna, tänkte Sjorotjkin sorgset, men ändå var hans hjärta lugnt, som om han förlåtit det förflutna — Ryssland, som bedragit honom, livet, som varit grymt...

— Jag behöver det inte längre, sade han högt, tände ljuset och brände beslutsamt upp papperet.Askan kastade han ut genom fönstret. Sedan tog han av sig uniformsrocken, tog på sig pincenén, som darrade på näsan likt en dansande fluga, och började fundera, var han skulle börja att lappa rocken. Först och främst behövde den tvättas. Två knappar fattades. Översten sprättade bort ett par från kalsongerna, doppade dem i bläck och sydde fast dem på uniformen. Han hade även mycket arbete med stärkkragen. För resten, behövde han verkligen en krage? I lägret tog man på sig en krage, när man gick till kyrkan, på sin hustrus begravning, kanske på en födelsedag, då man åtminstone på något sätt ville färga upp de fattiga dagarnas trista enahanda. Men behövde man verkligen krage i det nya Ryssland? Om man gick till legationen efter papperen i krage, då kanske... Men översten kom plötsligt ihåg, att han sett många i krage på legationen. Då beslöt han att ta bort gulnaden med vitt bröd.

Så klädde han sig i sitt grymma, orättvisa livs sista morgon, i den av en otymplig manshand lagade uniformsrocken, tog på sig den nödtorftigt rena kragen, borstade, nedböjd, med svällande ådror i pannan, noggrant och länge sina skor, rakade sig med den slöa resten av rakkniven och tog — ifall han blev tvungen att vänta länge — ett par brödbitar i fickan och reste till Berlin.

Nakna, höstliga, ovänliga fält utanför kupéfönstret. I vagnen rökte man oavbrutet tjocka, stinkande cigarrer. En tyska sydde i ett hörn på ett broderi — i detta land lät man ingen minut gå förlorad. Mittemot henne satt en man med skinandeansikte, han slukade en smörgås med potatis och läste Lokal-Anzeiger. På det gråa bladet stod det tryckt: »*Hände weg vom Ruhrgebiet!*» Och strax nedanför: »*Dollar heute — 10,000,000!!!*»

»Läs bara, läs bara, ditt as», tänkte Sjorotjkin med oförklarlig förbittring. »Du storknar kanske snart, din potatissjäl!» Han kröp ihop, så vedervärdigt var allt detta: den tjocka, stinkande cigarren och Ruhrområdet och dollar heute och stinsens gläfsande röst utanför fönstret i det entoniga regnet och hela detta fördömda, metodiska ordningssystem och denna disciplin till och med inför döden... Men så kom Sjorotjkin plötsligt ihåg, vart han reste, suckade lättad och log. Ja, nu var det snart slut.

Med spänstiga steg gick han upp till legationen. Vid fönstret antecknade en ung man med rufsigt hår namnen på den långa, brådskande kön.

— Hm, började Sjorotjkin med mullrande basröst, vem ska jag...

— Gäller det inresa? frågade mannen utan att lyfta på huvudet.

Sjorotjkin tänkte, att denne redan måste veta hans namn. Han hade ju beslutat att resa till Ryssland före någon annan i lägret...

— Ja, inresan.

Den unge mannen nämnde ett nummer på ett rum utan att avbryta sitt arbete.

Vilken gemenhet! tänkte Sjorotjkin förbittrad och öppnade dörren till det anvisade rummet.

— Mitt namn är överste Sjorotjkin, sade han tillden spetsnästa flickan, som var klädd i smokingdräkt.

Han lade endast märke till hennes händer. Naglarna voro alldeles nedbläckade. För tusan, hon kunde väl åtminstone räcka handen åt honom!

— Överste Sjorotjkin, upprepade flickan likgiltigt, ni har redan fått svar... inresetillståndet till Ryssland är förvägrat.

I första ögonblicket tyckte han, att skämt inte passade ihop med flickans långnästa ansikte. Han lyfte ögonen, betraktade henne strängt och ville säga, att det var olämpligt att skämta om sådana saker.

— Ni kan vända er till rum nummer 23. Där får ni tillbaks ert pass. Ni har inte fått något inresetillstånd.

Nej, det var inte något skämt!

Då Sjorotjkin förstod detta, hade han lust att kasta sig på golvet, så stor han var, i den lappade uniformsrocken, i sin krage, och stortjuta. Han grep tag i flickans arm, som en gammal gubbe andades han tungt i hennes ansikte, i det sträva, av billig tvål luktande håret och frågade förvirrad, stirrande framför sig med blodsprängda ögon likt en tjur på slaktbänken, bedövad av släggans hårda slag:

— Hur så, säg, vad menar ni...

Undergivet tog han på sig sin amerikanska mössa och gick ut. På gatan silade regnet ned. Livet var slut. Det tänkte han inte, men kände det i varje fiber. I sin förvirring sökte han påminna sig ansiktet på flickan, som givit honom det sista slaget — men kunde inte.Som en stor, grå klump steg lägret upp i hans medvetande. Då han gick bort, hade han velat sopa rent sitt ide, men ändrat sig med ett leende: »Det behövs inte för sista gången!» Det var inte sista gången. Nu måste han stanna där hela sitt liv.

Nej! Sjorotjkin skakade bestämt på huvudet. I samma ögonblick gick han ned till en av de underjordiska hållplatserna. Det vore skönt att nu få resa bort, resa utan att stiga av, bara framåt, dit, där solen lyste, där gräset grönskade, där det fanns lugn för en uttröttad, av ett misstag söndertrasad själ.

Och när tåget rusade fram ur tunnelns svarta käftar och klöv mörkret med två vita svärd, slog Sjorotjkin ut armarna mot det starka ljuset och kastade sig under hjulen.

G E D A L J EPå sabbatskvällarna känner jag mig alltid så betryckt av minnenas tunga svårmod. Dessa aftnar böjde sig fordom min farfar med sitt vitgula skägg djupt över Ibn Esras böcker, och min farmor i sin huva gjorde med sina knotiga fingrar underliga rörelser över sabbatsljusen och grät ljuvt. Dessa kvällar gungade mitt barnahjärta som en liten farkost på förtrollade vågor, à, ni min barndoms förmultnade talmudböcker! Å, du minnenas tunga svårmod!

Jag irrar omkring i Sjitomir och söker den skygga stjärnan. Vid den gamla synagogan, vid dess gula, likgiltiga murar sälja åldriga judar krita, blåelse och luntor — judar med profetskägg, med trasor över de lidelsefulla, insjunkna brösten...

Framför mig ligger torget, och torget är öde. överflödets feta själ har flytt. Stumma lås hänga för bodarnas dörrar, och gatans stenläggning är blank som huvudsvålen på en död. Den blinkar och slocknar — den skygga stjärnan ...

Lyckan kom mycket senare till mig, lyckan kom först vid solnedgången. Gedaljes bod låg gömd bland de slumrande husen. Dickens, var var din vänliga skugga denna afton? I denna bod skulle du ha fått se antikviteter, förgyllda tofflor och fartygstrossar, en urgammal kompass och en uppstoppad örn, ett

jaktgevär med ett ingraverat årtal — 1810 — och en trasig kastrull.

Den gamle Gedalje — den lille bodinnehavaren med immiga glasögon och en grön syrtut, som räcker ända till golvet—går av och an bland sina skatter i kvällens skära tomhet Han gnuggar de vita små händerna, han plockar i sitt gråa skägg och lyssnar med sänkt huvud till osynliga röster, som omsvärma honom.

Denna bod är som en vetgirig och självmedveten pojkes låda — en pojke, som en gång i framtiden blir professor i botanik. I denna bod finns det också knappar och döda fjärilar, och dess lille ägare heter Gedalje. Alla ha redan lämnat torget, bara Gedalje har stannat kvar. Och han snurrar runt i labyrinten av glober, kranier och vissna blommor, viftar med en färggrann kvast av tuppfjädrar och blåser bort dammet från de döda blommorna.

Vi sitta på tomma ölfat. Gedalje rullar ihop och rullar åter upp sitt tunna skägg. Hans cylinder vacklar över oss som ett svart litet torn. Den varma luften strömmar förbi. Himlen ändrar färg. Tunt blod rinner ur en stjälpt butelj där uppe, och vi omges av en svag lukt av förmultning.

— Till revolutionen säger vi ja, men ska vi därför säga nej till sabbaten?

Så säger Gedalje och binder mig med sina dimmiga ögons blick.

— Ja! ropar jag till revolutionen, ja! ropar jag till henne, men hon gömmer sig för Gedalje och skjuter bara...GEDALJE

2 7

— Slutna ögon ser ingen sol, svarar jag den gamle, men vi ska sprätta upp de slutna ögonen.

— Polacken har stängt ögonen på mig, viskar Ge-dalje knappt hörbart. Polacken, den onda hunden! Han tar juden och sliter skägget av honom, den hunden! Och nu får han stryk. Det är utmärkt, det är revolution! Men sedan kommer hon till mig, revolutionen, som slagit polacken, och säger: »Ge din grammofon, Gedalje!» — »Jag älskar musik, herre», svarar jag revolutionen. »Du vet inte, vad du tycker om, Gedalje. Jag ska skjuta på dig, då kommer du att få veta det, och jag måste skjuta, ty jag är revolutionen»...

— Hon måste skjuta, Gedalje, avbryter jag den gamle, ty hon är — revolutionen...

— Men polacken skjuter, min kära herre, därför att han är motrevolution. Ni skjuter, därför att ni är revolution. Men revolutionen är ju ett nöje, och nöjet tycker inte om föräldralösa i sitt hus! En god människa gör goda gärningar. Revolutionen — det är en god gärning av goda människor, men goda människor dödar inte. Alltså är det onda människor, som gör revolutionen. Men polackerna är ju också onda människor. Vem ska då säga till Gedalje, vad som är revolution och vad som är motrevolution? Jag har studerat talmud, och jag tycker om Raschis kommentarer och Maimonides böcker. Och i Sjitomir lever fortfarande även andra kunniga människor. Och vi alla kunniga människor faller på vårt ansikte och skriker med en röst: »Ve oss, ve oss, var är den ljusa revolutionen?»28

ISAAC BABEL

Den gamle tystnar. Och vi se den första stjärnan lysa fram genom Vintergatan.

— Sabbaten är inne, säger Gedalje högtidligt. \ Judarna måste gå till synagogan, herr kamrat, säger han, och cylindern vacklar som ett litet svart torn på hans huvud. Skaffa ett par goda människor till Sjitomir. Aj, i vår stad är det ont om dem, aj, så ont om dem! Skaffa hit goda människor, och vi ger dem alla våra grammofoner. Vi är inga obildade töl-par... Internationalen? —Vi vet, vad Internationale»; är. Och även jag vill goda människors International.! Jag vill, att man ska registrera alla själar och ge dem den första kategorins glädjeranson. Här har du, själ, varsågod och ät, njut av livet, så mycket; du förmår. Internationalen, herr kamrat, vet ni, vad man ätei; den med?...

r — Man äter den med krut, svarar jag den gamle, och kryddar den med det bästa blodet...

Och ur det blåa mörkret stiger hon upp på sin tron, den unga sabbaten.

— Gedalje, säger jag, det är fredag, och aftonen är redan inne. Var kan man få en judisk kringla, ett judiskt glas te och lite av den övergivna guden ij teglaset.

— Ingenstans, svarar Gedalje odh hänger ett lås för sin lilla bod. Ingenstans. Här bredvid finns ett matställe, och goda människor har en gång ägt det, men nu äter man inte längre där, nu gråter man där...

Han knäpper igen sin gröna syrtut med de tre ben-j knapparna. Han damnjar av sig med tuppfjädrarna,!GEDALJE

29

häller litet vatten över sina mjuka handflator och avlägsnar sig — oansenlig, liten, ensam, försjunken i tankar — i sin svarta cylinder, med en stor bönbok under armen.

Sabbaten är inne. Gedalje, skaparen av den oupp-fyllbara Internationalen, går till synagogan för att bedja.

ISAAC BABEL

ett brevHär är ett brev, som Kurdjukov, pojken på vår tidningsavdelning, dikterade för mig. Jag har skrivit

av det utan förbättringar och återger det ordagrant. *

Dyraste mamma Jevdokija Fjodorovna. I de första raderna av detta brev skyndar jag att tala om för er att jag gudskelov lever och är frisk som jag hoppas höra samma av er. Jag bugar mig för er ända ned

till jorden • • •

(Därpå följer en uppräkning av släktingar, gud-föräldrar och vänner. Låt oss hoppa över det och fortsätta.)

Dyraste mamma Jevdokija Fjodorovna Kurdjukova. Jag skyndar mig att skriva att jag är i kamrat Budjonnys röda armé och här är också er släkting Nikon Vasiljevitj som för närvarande är en riktig röd hjälte. Han har tagit mig till sig på politiska avdelningens expedition varifrån vi kör omkring med litteratur och tidningar till de olika trupperna — »Moskvanyheter Zik», »Moskvasanningen» och vår egen skoningslösa tidning »Den röda kavalleristen», som varje soldat i främsta stridslinjen önskar läsa 3. — R iw kin - B r i c k, 14 sovjetryska berättare.34

för att sen med hjältemod kunna hugga ned de usla polackerna, och jag lever mycket bra hos Nikon-Vasiljevitj.

Dyraste mamma Jevdokija Fjodorovna skicka mig ; allt ni kan. Jag ber er slakta den fläckiga galten] och skicka den åt mig till kamrat Budjonnys poli-1 tiska avdelning att hämtas av Vasilij Kurdjukoy| Varje kväll får jag lägga mig hungrig att sova och utan sängkläder så det är förskräckligt kallt. Skriv] också till mig om min Stiepa, lever han eller inte,] jag ber er se till honom och skriv till mig om honom — om han är tam nu, om han ännu har kl ådal i frambenen och om han är skodd eller inte. Jag berj er dyraste mamma Jevdokija Fjodorovna att varje dag > säkert tvätta hans hovar med tvålen som jag lämnadej kvar bakom helgonbilden, men om pappa gjort slut på tvålen så köp en ny i Krasnodar och gud kom-] mer inte att överge er. Jag kan skriva till er att landet är mycket fattigt här, att bönderna gömmer! sig i skogarna med sina hästar för våra röda örnar;! det finns så lite havre här och den är så låg attj vi skrattar åt den. Bönderna sår råg och havre, och| så växer det humle på käppar här så att det blir| mycket bra, det gör man brännvin av.

I andra delen av detta brev skyndar jag mig att tala om pappa, att han piskade min bror Fjodoi Timofejevitj Kurdjukov, det är ett år sen. Vår röda| brigad under kamrat Pavlisjenko marscherade mot staden Rostov då man gjorde förräderi i våra led och pappa var på den tiden befälhavare för ett kompani hos Denikin. De människor som sett honom påstå»ETT BREV

att han bar sina medaljer som under den gamla regimen. Och för detta förräderi togs vi alla till fånga och pappa fick syn på Fjodor Timofejevitj. Och pappa började misshandla Fedja och sade din djäkel, sovjethund, ditt fä och annat och han misshandlade honom till mörkret tills min bror Fjodor Timofejevitj tog slut. Jag skrev då ett brev till er hur er Fedja ligger utan kors men pappa fångade mig med brevet och sade: ni, eran mors barn, hennes avföda, drullar, jag har avlat er, mitt liv är slut, jag ska göra slut på min avkomma och så sa han en massa annat. Jag led så mycket för hans skull som vår frälsare. Snart därefter lyckades jag springa bort från pappa och kom till kamrat Pavlisjenkos avdelning. Och vår brigad fick befallning att gå till staden Voronosj för förstärkning oöh vi fick där förstärkning, och också hästar, revolvrar och allt annat vi behöver. Voronosj kan jag beskriva för er dyraste mamma Jevdokija Fjodorovna, att denna staden är mycket härlig, lite större än Krasnodar, människorna är mycket vackra där, floden duger att bada i. Vi fick två pund bröd om dan, ett halvt pund kött och tillräckligt med socker så att vi kunde dricka sött te när vi steg upp, detsamma på kvällen. Och hungern glömde vi och på middan giok jag till min bror Semjon Timofejevitj efter pannkakor eller en bit gås och därefter gick jag och lade mig. Då ville hela avdelningen ha Semjon Timofejevitj till befälhavare för han var så våghalsig och från kamrat Budjonny kom en befallning, och han fick två hästar, utmärkta kläder, en särskild vagn för sina saker och den Röda fanans orden, och jag fick det36 ISAAC BABEL

bra som hans bror. Om någon nu tänker vara fräck mot er så kan Semjon Timofejevitj ta kål på honom. Sen

jagade vi general Denikin, tog kål på dem i stora massor och körde ned dem till Svarta havet, men pappa kunde vi inte få tag på fast Semjon Timofejevitj sökte honom i alla läger då han längtade mycket efter Fedja, men dyraste mamma som ni känner pappa och hans envishet, vad gjorde han då — målade fräckt sitt röda skägg korpsvart och var som civil i staden Majkop så att ingen av invånarna visste att han var gendarm i gamla regimen,! men sanningen — den kommer fram. Er släktings Nikon Vasiljevitj fick tillfälligtvis se honom i ett hus hos en invånare och skrev ett brev till Semjon. Timofejevitj. Vi kastade oss upp på hästarna och-red tvåhundra verst — jag, Semjon och andra kam^ rater från lägret.

Och vad såg vi i staden Majkop? Vi såg att de inte var med oss där bakom fronten och att det överallt finns förräderi som under den gamla tideni Och Semjon Timofejevitj grälade mycket med ju*j darna i Majkop som inte ville lämna pappa ifrån sig och låste in honom i fängelset i stället. De sa att det kommit befallning från kamrat Trotskij att inte hugga ned fångarna. Vi ska själva döma dem sa de, var inte arga, han ska nog få sitt, men Semjon Timo| fejevitj gjorde som han ville och bevisade att han var brigadens befälhavare och att han fått Rödal fanans orden av kamrat Budjonny och han hotadd hugga ner alla som bråkade om pappas person och inte ville lämna ut pappa, och de andra kamraterna

från lägret hotade också på samma sätt, men så snart Semjon Timofejevitj lyckades få pappa utlämnad började han piska honom och lät alla kamraterna ställa upp sig som det ska vara vid en krigsrätt. Och sen hällde han vatten på pappas skägg och färgen rann från skägget, och Semjon frågade pappa:

— Har ni det bra nu i mina händer, pappa?

— Nej, sa pappa, mycket illa.

Då frågade Semjon:

— Hade Fedja det bra i era händer då ni plågade ihjäl honom?

— Nej, sa pappa, det var mycket illa för Fedja.

Då frågade Semjon:

— Tänkte ni pappa att det skulle sluta illa för er?

— Nej, sa pappa, jag visste inte det skulle sluta illa för mig.

Då vände sig Semjon till folket och sa:

— Jag tänker som så, får de vita tag i mig så får jag ingen nåd. Men nu pappa, ska vi börja göra slut på er...

Då började pappa skälla fräckt och grovt på Semjon och slog honom på käften och Semjon Timofejevitj skickade bort mig från gården så att jag inte kan tala om för er dyraste mamma Jevdokija Fjodo-rovna hur man gjorde slut på pappa, just för att jag blev bortskickad från gården.

Därefter slog vi läger i staden Novorossijsk. Om den staden kan man tala om att det inte finns något torrt land bakom den utan bara vatten, Svarta havet, och vi stannade till maj där då vi marscherade fram

till den polska fronten och högg ned polackerna allt vad vi orkade...

Jag förblir er dyraste son Vasilij Timofejevitj Kurdjukov. Mamma se efter Stiepa och gud ska inte överge er.

*

Detta är Kurdjukovs brev. Intet ord är omändrat. Då jag var färdig, tog han det fullskrivna bladet och gömde det invid bara skinnet. ' — Kurdjukov, frågade jag pojken, var din far elak?

— Min far var en trilsken tjur, svarade han dystert.

— Är din mamma bättre?

— Mamma är bra. Om du vill här är mini familj.

Han räckte mig ett brutet fotografi. Det före-l ställde Timofej Kurdjukov, en bredaxlad gendarm! med mössa, vårdat skägg, stel, med utstående kind-| knotor och en stirrande blick i uttryckslösa ögon. Bredvid honom i en korgstol lyste en liten bond-| kvinna i vid kofta, med utmärglade, ljusa, skygga anletsdrag. Och vid den med blommor och duvor målade enkla fonden hängde två unga män — vidunder-] ligt stora, slöa, med breda ansikten och utstående! ögon, förstelnade som i givakt. Det var de två brö- J derna Kurdjukov — Fjodor och Semjon.
ILJA EHRENBURG

DEN GAMLE BUNT-MAKARENVad är Sjechtel för något? Inflammerade ögon över en hög stinkande fällar. Är det en buntmakare eller en biblisk förbannelse? Man behöver bara se på honom... För resten, vem ser på Sjechtel? Livet är bittert ändå. Människorna se på Gorovitjs pälsmössa eller på vackra flickor eller på sin egen sorg. Ingen ser på Sjechtel. Ur hans ögon rinna tårarna oupphörligt. Men det är icke lidandets och icke hänförelsens tårar. Det är variga ögonlocks skamliga tårar. Sjechtel är fattig och anskrämlig. Och så är han ensam. Döden, den narren, han har glömt bort Sjechtel. Och Sjechtel har stannat kvar över sina färgskiftande fällar. Han bearbetar dem och tänker.

Utanför fönstret larmar dagen. Uniformer skifta, plakat och sedlar. Men det är icke därpå Sjechtel tänker. Han tänker icke på gud, fastän han är en ärlig jude, fastän han håller alla helger och på fredagskvällen har de båda skälvande sabbatsljusen på sitt torftiga bord. Gud tänker han icke på. Han tänker på det allra enklaste: på vintern — att dagarna äro korta, på sommaren — att de äro långa. Den gamle buntmakarens förstånd är omtöcknat.

Ibland kommer hans brorson Motja till honom. Motja har brännande pupiller och ett komsomolkort1 i fickan. Motja skrattar åt Sjechtel.

1 Komsomol: kommunistiska ungdomsförbundet.— Säg, varför får man knäcka ihjäl en lus på sabbaten och inte en loppa?

Sjechtel tiger, glättar sorgset över en fäll. Han vet det icke. Han är ju ingen lärd rabbi, bara en enkel buntmakare. Motja kan ju fråga förståndigt folk, men Motja fortsätter:

— Din gud är allt bra dumt uttänkt, och det är på tiden, att man kastar ut honom som fotogenlampan.

Sjechtel betraktar Motja. Han ser hjälplöst på honom. Han försöker också att le — pojken skämtar väl. Ur hans sjuka ögon rinna och rinna intetsägande tårar. Han säger svagt:

— Varför kränker du mig, Motja? Är din nya gud kanske bättre uttänkt? Jag vet det inte. Jag är alltför gammal och dum för att kunna läsa dina blad. Men du är en god människa, alltså har du en god gud. Lämna mig bara själv i fred med min dumhet. Det är för sent för mig att springa efter er. Jag kan inte leva utan gud. Utan gud kommer jag att känna mig som den värsta förbrytare. Säg, vern ska jag då tala med? Med dina tryckta blad? Eller med min blodiga kniv? Eller kanske med min olyckliga ensamhet? Ha förbarmande med mig, Motja! Du säger ju själv, att hela världen är med er. Tar jag då så mycket plats med mina sabbatsljus och mina löjliga böner?

Nej, Motja kan icke övertyga Sjechtel. Han anstränger sig icke heller så mycket. Han är upptagen med mycket allvarligare ting — han vill omdana hela världen. Sjechtel däremot fortsätter att samla sina

fällar och upprepa böneorden — varma, gulnade, sträva som hans kinder.

Utanför fönstret larmar den lilla judestaden. Och slutligen kommer en stormig, ond dag. Från gryningen knarra vagnar förbi. Vid staketen stå de modiga sammanträngda. De läsa de segrande vitas ädelmodiga upprop. Sjechtel läser inga upprop. Han sitter sysslolös hemma — ingen kommer med beställningar. Han sitter och tänker: nu är det redan höst, dagarna bli kortare... Sjechtel är orkeslös och likgiltig. Han tänker icke på varför människorna äro så upprörda, varför vagnarna knarra och Motjas mor jämrar sig. Nej, han tänker icke på döden — den gamle narren. Han har ont i höfterna, och ögonen klibba samman.

Natten smyger sig in i de trånga, olyckliga judegårdarna. På gatan blänka axelklaffar, och den skri*-kiga käringen, som brukar sälja stekta äpplen, är nu tyst. Det är redan mörkt på gårdarna — natten söker slita sig fri för att döda den futtiga, gråa dagen. Den kommer slutligen fri. Då först hörs trampet.

Segrarnas ögon äro övermodiga och olycksbådande. De ha örhängen och hesa röster. De gå in i de närmaste husen, plocka i högar av färgrika, värdelösa saker och tyckas synbarligen tillfredsställda med livet. Utan att akta på invånarnas oroliga andhämtning bryta de upp lådorna. Naftalinet kommer dem att nysa. Uppmärksamt undersöka de stämplarna på silvret. Vid åsynen av en konstnärlig kaffepanna eller en hemvävd bordduk bli de rörda. Nu lämna de rummet. De le förläget och osäkert. Och ur deras

knyten sticka granna dukar fram, vaser av silver och stövelskaft... Sedan det andra hemmet och det tredje. Svårmod bedövar segrarna.

Likgiltigt vända de sig bort från vaser och dukar. De ha redan fått nog därav. Liksom rykande eldar i en stäppnatt upptändas deras hjärtan. De hämnas på dessa svaga, försvarslösa kroppar, som gömma sig i hönshusen, i källarna; de hämnas andra, hämnas för sin vrede och sin ensamhet, hämnas en nedbränd gård eller en dödad broder eller bara vinden, den förbannade vinden, i vilken de måste kämpa, sova, mörda.

Och invånarna iden lilla staden?... Invånarna skrika. Varför?... Vad ha de för nytta av skriken? Det tänka de icke på. De skrika bara. Skriket ur en strupe sprider sig, det griper alla, det smittar våningen, sedan hela trappuppgången, och slutligen är det icke en människa, som skriker — huset skriker, den höga, svarta byggnaden, stenlådan mellan mörkret och trampet.

I början förvånar skriket segrarna. Vem kalla de till hjälp? Bara vinden svarar grymt: »Åt helvete med er! Död och helvete!» Men snart vänja de sig vid skriket. Det blir för dem en del av den omätliga natten, då stjärnorna flyta och jorden dånar, liksom kanonernas åskor och eldarnas rök, skällsorden, lössen, sorgen. Då de lämna husen, ruska de föraktfullt på sig. Huset tiger. Alla våningarna tiga, med rika och tiggare, med gråskäggiga talmudlärda och fri-hetssvärmande ungdomar, som några timmar tidigare diskuterat på församlingarna.

Sjechtel bor högst uppe i ett förfallet arbetarhus. Det ligger avlägset, i Saretje, och till Sjechtel komma de först på morgonen. Den ena våningen efter den andra skriker — och tystnar. I det angränsande rummet tjuter urmakaren Fucher. Han begråter fyrtio olycksaliga år och kundernas klockor. Men Sjechtel står bredvid lampan. Han ber. Lampljuset har brunnit ned och andas tungt. Snart dör det. Men Sjechtel kan böneorden utantill. Han mumlar: »Döden är ljuv och lätt inför dig»... Dessa ord betyda ingenting, de lukta damm, nejlikor, ålderdom. De äro blott böneord.

Då kommer en av segrarna. Det är en enfaldig, jättelik yngling med två kors hängande om halsen. Han är dyster som natten. Med avsikt stampar han i golvet och försöker till och med blänka käckt med örhängena, men hans andedrag äro fulla av oro — han andas i takt med lampljuset.

Då Sjechtel får se den svagt glänsande bajonetten, ryggar han tillbaka. Inkräktarens ansikte lyser upp av ett leende.

— Är du rädd, din hund?...

Han känner ju icke Sjechtel. Han tror, att Sjechtel verkligen är rädd, att Sjechtel kommer som de andra, krypande på golvet, tiggande om sitt liv, jämrande sig för barnens, för barnbarnens skull, kyssande de tjärluktande stövlarna. Låt honom plågas, den hunden !... Det var kanske hans son, som brände ned den vita gården långt därifrån i den höga solens och det gyllene vetets land? I segrarens töckniga

ögon lyser glädjen. Men Sjechtel fortsätter att draga sig tillbaka mot fönstret.

— Du vill fly? Försök inte!

Sjechtel har en enda tanke: han måste komma.3 fram till fönstret. Han tänker icke en gång på flykt. För vem skulle han fly? För döden — den narren? Är den kanske bittrare än den svalnande ålderdomen bland fällar och löjen? Nej, döden är ljuv och lätt. Men kan en gammal jude dö med; otvagna händer? Kan han räcka gud handen, om den är nedsölad av livet? Från barndomsåren vilade den stränga lagen tungt på Sjechtel, och nu tänker han på den sista föreskriften.

Genom fönstret silar gryningens smutsgråa ljus. i Talgfärgade moln ha betäckt himlen, och ljuset är torftigt i den utplundrade staden, där fattigdomen är allenarådande. Fönstren äro immiga. Sakta glida någral droppar nedför glaset, gråa och tarvliga, som all fär& denna timme. Sjechtel ryggar tillbaka mot fönstret! Han vill uträtta sin sista plikt. Segraren hånskrattar,l Den idioten kommer väl att sticka ut huvudet genoms fönstret och ropa på hjälp, som om någon skulli| kunna hjälpa honom! Där nere äro bara segrarens! dystra vänner, lik, skräp, dun från uppsprättade var och kuddar, spegelskärvor — den första nattens verk.|

Då Sjechtel kommer fram till fönstret, trycker han handflatorna mot det tårade glaset. Han gnider den ena handen mot den andra och ler. Han har fullgjort! allt, den stränga lagen föreskriver — han kan räcka| gud en ren hand. Och Sjechtel säger vänligt:DEN GAMLE BUNTMAKAREN 55

— Nu har jag tvättat händerna, nu kan ni döda mig.

Då förmörkas plötsligt den godmodige ynglingens ansikte av vrede.

— Djäklar! De kan inte dö en gång!... Nej, först måste de pina ihjäl en annan stackare!

Rasande slår han den gamle med kolven. Sjechtel faller enkelt och bullrande som en stol. Men mördaren kan icke lugna sig. Han kastar geväret ifrån sig och rusar nedför trapporna. Hans kamrat sitter på en låda, gäspar och rullar slött en cigarrett.

— Den gamle djäveln... han förde händerna så underligt över fönstret och skrattade... Jag kan inte uthärda det! Dessa fördömda människor låter en inte leva!

Kamraten tiger. Han gäspar bara — ljudligt och entonigt som en ensam hund. Och segraren flyr längs raka, alltför breda gator. VERA INBER

MAJA

Riw kin - B r i c k , 14 sovjetryska berättare.I

På sydkusten, vid Svarta havet, ligger en stad. Den är mycket liten. Den har en gammal genue-sisk fästning, som består av raserade murar, malört och ödlor. Där finns det ett grekiskt kafé med en hundraårig vinstock, vars rankor slingra sig uppför muren och tappa sina sidenblad i kaffets sammet. Där finns det också ett torg, som på sommaren är översållat med flundror och persikor. Den unga majsen på torget har underbart grått hår och små tänder — allt det övriga är klätt i en grön huva. Staden har vidare en biograf, två, tre offentliga byggnader, och varje gata mynnar ut mot havet. Allt det andra är ingenting i jämförelse med detta hav. Längs sandstranden äro nät upphängda, och båtar vila, en del på magen, en del på ryggen. Ibland kryper en stor, skumlös våg, fint slipad som glas, upp på stranden och försvinner väsande i sanden.

Ensam bland stenarna och övergjuten av månens sken liknar staden på natten en sovande fisk. Takens tegel lysa som fjäll, och likt en smal stjärt sträcka sig vinplanteringarna mot fjärran. På stranden, där fiskens huvud skulle vara, lyser ett ensamt öga — museiföreståndarens lampa.

Ty staden har ett museum.

I de flesta fall äro människorna inte elaka. Men de52

ha ingenting emot att tala illa om andra, särskilt på aftonen, då solen går ned, jorden svalnar och bara

människornas enkla handlingar värma hjärtat. I sol-| nedgången skvallra fiskargummorna — skinntorra gretaj innor. De äro svarta av solen, deras förkläden äro; skrikande röda. På avstånd påminner det hela om en tomatskiva på ett svart brödstycke.

Medan grekinnorna i väntan på sina män reda till kvällsvarden, tala de om den gamle Stavraki, den nuvarande museiföreståndaren, förr en vanlig rik människa. De tala om att han är sonson till en smugg-i lare. Utan tvivel hade Nikolaj, hans farfar, befattsÉ sig med smuggling och sålt ofortullad tobak. Det var sant, han hade också haft tur — han fick ett stort arv. Hans kompanjon, en rysk köpman, hade drunknat, då han inte kunde sköta seglet. Men bara gud vet, hur detta segel i verkligheten såg ut — om det inte hade ett svart skägg och vida byxor och hette Nikolaj Stavraki.

Man visste ingenting bestämt, men från den tiden blev Nikolaj Stavraki rik. Han byggde sig ett ståtligt och rymligt hus, och på bord och stolar place* råde han rariteter, som han köpt i främmande länder. Däribland en persisk schal, vit och skär som rosor i snö.

Nikolajs son Adrian befattade sig inte med något förkastligt. Han bodde i en stor stad, Odessa. Där hade han en affär med kanariefåglar och koraller. Han förtjänade stora pengar, ty tiden var lugn, och människorna kunde så mycket som helst höra på kanariefåglar och bära korallbroscher. Vad hans sonMAJA

53

beträffar, som också hette Adrian, så tittade han inte en gång in i affären. Efter faderns död sålde han den och öppnade en frukthandel, men han skötte den inte själv, utan anställde en föreståndare. Han reste till utlandet, levde länge där, gifte sig inte. Sedan återvände han till sin fädernestad, byggde om farfaderns hus och bosatte sig där för alltid. Han byggde inte bara om huset, utan smyckade det också mycket vackert. Farfaderns persiska schal led inte längre i sin ensamhet. Den fick en hel kollektion väninnor, likadana schalar och alla lika äkta persiska. Dessutom tavlor, statyer, gamla möbler, dyrbara spetsar och stenar — kort sagt allt en rik människa kan bestå sig med.

Så levde den unge Stavraki, tills också han blev en gubbe. Men då inträffade revolutionen.

En befallning utfärdades, att alla vackra saker skulle tillhöra alla, men att man inte fick ta dem med sig hem. De måste förvaras i ett särskilt hus, som kallades museum, och på söndagarna, ja, till och med på vardagarna utom måndagarna hade var och en rätt att se på dem, bara man inte vidrörde dem med fingrarna.

På så sätt förvandlades Adrian Stavrakis hem till museum och dess forna ägare till museiföreståndare. Det var meningslöst att ta någon annan i hans ställe. Han var gammal och sjuklig, men det viktigaste var, att han visste, hur man skulle sköta konstsaker. Han fick ett hörnrum för egen räkning, där förut en stor, vit staty varit placerad, som föreställde en naken54

VERA INBER

flicka med en spegel. Varför hade hon ingenting på sig, säg det?

Vid huvudtrappan placerades den gamla mång-lerskan Diamandos dotter. Hon delade ut biljetter åt de intresserade besökarna, fastän det var fri entré. Och på söndagarna och vardagarna med undantag av måndagarna kunde var och en, till och med mång-lerskan Diamandos, övertyga sig om att den gamle Stavraki väl bevakade folkets egendom. Inte en enda av de persiska schalarna åts upp av målen, svärdes| rostade inte, och den nakna flickan, som antagligeij| tvättades med en svamp, var så ren, att hon riktigt sken.

II

Det var söndag och därför särskilt mycket folk I museet. Månglerskan Diamandos dotter slets nästan ! stycken, då hon delade ut biljetterna och tog hand onff de besökandes paraplyer, käppar och pipor. Bestäm! melsen angående piporna fullföljdes särskilt sträng^ sedan den gången, då fiskaren Christo stannade framför en italiensk målares tavla och utropade: 9

— Det var mig en skräpbåt! Jag ger mig sjuttoÉ på att man inte kan ro i motvind med den. Aktern: är för låg.

Då han sade detta, knackade han pipan mot den gamla duken, så att det blev hål i den mjuka havs| ytan. Följande dag sade föreståndaren för fiskarna» förening, den unge ryssen Paul Suev, med förebråelse i rösten till honom:

— Vi trodde, ni var en omtänksam människa, men

vi har misstagit oss. Man får inte peta på konstsaker, inte en gång med fingrarna?... Det var inte rätt gjort.

Föreståndaren funderade en stund, kliade sig i nacken och tillade betänksamt:

— Men aktern är verkligen omöjlig.

Och med hänsyn till de föregående dagarnas erfarenhet, togs piporna bort vid ingången utan pardon.

Orolig över den starka tillströmningen av konstintresserade, gick Adrian Adrianovitj Stavraki mot sin vana ut i det stora, kvadratiska rummet, vars fönster vette ut mot det vida havet. Rummet, som förut varit matsal, var nu den värdefullaste salen i museet med sina pompejiska fresker längs väggarna och renässanslampan av brons, som hängde i taket.

Adrian Adrianovitjs stora, tunga kropp, hans vind-tygskavaj, det grånade skägget och den dystra blicken bakom hornbrillorna gjorde ett beklämmande intryck på besökarna.

Väverskan Dorotjka, en solbränd, rask och pigg sportflicka, som slagit alla simrekord på Sovjetunionernas allmänna simtävlingar och kommit till staden på en utflykt, stod framför en sällsynt tavla, som föreställde en kvinna med pärlor inflätade i håret, klädd i en styv klänning, med ett barn på armen. Hon förklarade för sina kamrater:

— Se bara på hennes klänning!... Vilket helvetes arbete! De tyckte inte heller om att bada, de förde förstås en parasittillvaro, men...

Dorotjka betraktade kvinnans ansikte närmare och

upptäckte däri skuggans skugga av ett svagt leende och tillade nästan viskande:

— Men hon är ändå mycket vacker.

Och fiskaren Christo, denna gång utan pipa, instämde också:

— En vacker kvinna, och det viktigaste är, att hon är snäll. Det ser man på hur hon håller barnet.

I samma ögonblick gick Adrian Adrianovitj förbi, och Christo tystnade.

I andra ändan av salen stod en pionjär framför Michelangelos staty av David. Han stod bredbent^ med händerna på ryggen. Mössan var tillbakaskjuten i nacken, och den röda halsduken lyste på brösteU Slutligen knäppte han till med fingrarna och utbrast!

— En duktig gubbe!

— Vem? frågade Adrian Adrianovitj utan att vilja tro sina öron.

Men det gick inte lika lätt att göra pionjären förlägen som fiskaren Christo.

— Michelangelo förstås, svarade han-fHar ni sett,; vilka bicepsmuskler grabben har? Ocljrvilka ben sen! Vet ni, om han skulle springa, så slog han nog vem som helst på alla distanser, till och med om de fick handikapp

III

Söndagen var slut. Den sista och uthålligaste besökaren, som varje kväll kom till museet för att oav* brutet stirra på den svartögda biljettflickan, hadt också gått. Adrian Adrianovitj vilade i sitt hörnrum,!

Genom det vidöppna fönstret flöt tystnaden, havet och månen in i rummet. Bokryggarna i glasskåpet övergötos av guld. En underbar röd ros slog ut i en venetiansk vas på skrivbordet.

Den enögde Afanasij, hövdingen Silonis botfärdige stallbroder och för närvarande museets vaktmästare och dessutom Stavrakis koksa och tvätterska och kammarjungfru på en gång, kom med kvällsvarden på en bricka: vin i ett lerkrus, en brödkaka, smör och färsk honung på ett vinblad. En underbar kvällsvard, som inte ens en gammal grek skulle avstått ifrån. Dessutom lämnade Afanasij några brev, en stämplad fångst, som livets hav vräkt upp på den gamla Adrian Stavrakis skrivbord.

Adrian Adrianovitj skruvade upp fotogenlampan (»de» tala hela tiden om att elektrificera staden, men det blir aldrig något av). Han åt utan brådska och ögnade igenom korrespondensen. Månen och lampan upplyste hans yviga hår och breda skuldror. Breven erbjödo intet av särskilt intresse. Två, tre voro från hans kolleger, museiföreståndare som han själv.. En ville byta ut en gammal novgorod-ikon (han hade pågra stycken) mot en antik gravurna, inte yngfe än från 400-talet före Kristus. En annan frågade, hur man konserverade pergamentmanuskript. En tredje betvivlade äktheten av en nyfunnen mariabild. Och allt i samma stil. Ett brev var från undervisningskommissariatet; riktigare sagt inte ett brev, utan ett officiellt meddelande, att besökarna skulle ifylla ett frågeformulär (med provbilaga). Adrian Adrianovitj log sarkastiskt, tog58

en klunk vin och lade det officiella meddelandet åt sidan.

Äntligen ett riktigt brev! Det var från hans gamle vän, en poet, som förr avgudats i Ryssland, men nu tynade bort i förvisningen. Poeten skrev:

»Du vet, att jag, trots mitt dystra utseende, alltid varit galant mot damerna. Men två damer har jag aldrig kunnat tåla. Den ena är Döden, den andra är Revolutionen. Med den första är jag lyckligtvis blott bekant genom hörsägner, men den andra däremot...»

Adrian Adrianovitj nickade instämmande på huvudet. Lampan, som överlämnats åt sig själv, räckte en lång, gul tunga åt månen. Men månen fäste sig inte därvid. Den flöt lugnt över havet, över-t gjutande med silver och mörker en liten experiment*'] och undervisningsbåt, som låg förtöjd vid skolan): Slutligen det sista brevet. På ett billigt, intet-i sägande kuvert stod adressen otydligt skriven. Adrian-Adrianovitj öppnade brevet och läste: »Kära rara farbror!»...

Han avbröt läsningen och stirrade in i lampljuset. Farbror, vems farbror var han egentligen? Så mindes han. Han hade verkligen en liten brorsdottøäl som hette Aglaja. Det hände något med henne.a jaså, ja, hon gifte sig med en kommunist. Vad ville nu denna Aglaja med den bysantinska kejsarinnan Teodoras veka profil? Hon hade på så lång tid inte låtit höra av sig, och nu skrev hon plötsligt.] Hon var sjuk. Hennes man hade skickats till Sibirien för att sätta i gång några kooperativa företag, och hon skulle nu så gärna vilja komma till havet medMAJA

sina barn. Hon hade kommit att tänka på sin rara, kära farbror, och hon trodde inte, att han skulle neka henne sin gästfrihet. Hon väntade ett telegrafiskt meddelande.

Adrian Adrianovitj funderade länge. A ena sidan förstörde han sommaren för sig själv, men å andra sidan hade ju Aglaja varit mycket trevlig och lustig som barn. Hon tyckte om frukt och sagor. En gång, då hon fick se en kokosnöt, sade hon:

— Om det är en boll, varför studsar den inte, om det är en apa, var är svansen då?

Adrian Adrianovitj väckte Afanasij i hans källarrum under trappan, där månljuset som ett svärd trängde genom det smala fönstret, gav honom en lapp och pengar och sade:

— Gå till telegrafstation i morgon bittida med det här.

Och då Afanasij skulle avlägsna sig, tillade han:

— Gör också i ordning reservrummet, där de gamla ramarna brukar stå.

IV

Kusken Kostia Kontacki, vars vagn var den enda i staden med gummihjul, körde fram till trappan med gästerna. Först drog han fram ur vagnens djup en blek, främmande kvinna (inte Aglaja) med ett barn på armen. Sedan drog han fram en stor koffert och sedan en mindre. Slutligen hoppade Aglaja ned från det höga fotsteget, precis som i kokosnötens dagar. Hon hade samma lilla uppnäsa med tre, i rad place-68

råde fräknar àv olika storlek. Hon hade också samma kastanjebruna lugg och samma strålande ögon, stora som hos den bysantinska kejsarinnan.

— Goddag, farbror, sade den bleka, främmande, kvinnan (inte Aglaja). Känner farbror inte igen mig? Jag är Aglaja. Här är min lilla flicka. Hon är sex år, och här är min pojke, han är elva månader. Han har redan tre tänder.

Adrian Adrianovitj förde in gästerna i huset och bjöd dem, sedan de tvättat resdammet av sig, med tillhjälp av Afanasij, på den litet försenade middagen^ i sitt hornrum. Ungen med de tre tänderna sov | en länstol, uttröttad av den långa resan. Adrian Adrianovitj talade med Aglaja, men såg oavbrutet på hennes lilla dotter, som liknade en ungdomlig Teodora. Teodora teg, kämpande en hård strid med en motsträvig kalvkotlett.

Barn äro alltid barn. De förändras inte det minsta, antingen de kooperativa företagen blomstra genom/ deras föräldrars omsorg eller om privathandeln fortfarande lever sitt parasitliv. De tycka alltid lika mycket om sagor och frukt, och dessa sagor och fruk- ' ter äro alltid desamma. Aglaja till exempel tyckte; bäst om apelsiner.

Adrian Adrianovitj tog en stor, gyllene boll ur skålen och räckte den åt Aglajas lilla dotter.

— Jag tycker bättre om äpplen, svarade flickan med hög röst.

Adrian Adrianovitj häpnade.

— Varför? Apelsiner smakar ju bättre.

— Men äpplet är hårdare, man kan gnaga på det.MAJA

Apelsinen tuggar sig själv, den smälter, sade Aglajas dotter självsäkert och tog, undvikande apelsinerna, ett stort, rödkindat äpple.

Bordet dukades av. Afanasij sopade golvet och skötte borsten lika bra som geväret under hövdingen Silonis tid.

Sedan Aglaja i korthet berättat om sitt liv under de gångna åren liksom om de kooperativa företagen i Sibirien, gick hon in i sitt rum för att ge det yngsta barnet mannagrynsvällmg. Adrian Adrianovitj stannade kvar med sin brorsdotters flicka.

Som det ofta händer under tidiga vårar, var solnedgången kylig. En stark vind rufsade om havet — det fylldes med små vredgade vågor. Vinden slängde i dörrarna som »herrn i huset», skakade om jasminbuskarna i trädgården och kastade slutligen, efter att ha inväntat solnedgången, med säker hand den första näven hårda regndroppar mot fönsterrutan. Rullgardinen drogs ned, brasan tändes, och flammorna dånade lika hemskt, som de säkert dånat under Nikolaj Stavrakis smugglarnätter.

Adrian Adrianovitj förstod, att tiden var inne för att stifta närmare bekantskap med den nya släktingen. Hon satt på huk vid brasan. På hennes ansikte syntes det, att hon vilat ut efter resan, att hon var mätt och nöjd med livet och upplagd för kamratligt samtal.

— Nå, mitt barn, började Adrian Adrianovitj, tog eldgaffeln i handen och satte sig också på mattan. Låt oss prata litet. Jag vet ju inte ens, vad du heter.

— Maja. Men jag vet, vad du heter. Du heter62

Adrian, och så heter du också Adrianovitj, men jag ska kalla dig farfar.

— Kalla mig så, barn, Maja är ett underbart och uttrycksfullt namn. På indiska betyder det dröm,; illusion... Om du inte har någon näsduk, min lilla vän, så kan du ta min.

— Nej, inte dröm, utan första maj! Och det är inte indiska utan ryska. Jag har nog en näsduk, men jag har stoppat om min docka med den.

— Jaså, första maj... Hur gammal är du då, Maja? Din mamma sade det åt mig, men jag har glömt det.

§i — Sex år. Jag är tre år yngre än revolutionen, men jag växer i kapp med den. Hur gammal är du då, farfar?

— Sextioett år, svarade Adrian Adrianovitj fogligt: och frågade litet förtretad: Vem har sagt dig det där om revolutionen?

— Pappa förstås. Jag har en härlig pappa. Han har ett litet skägg och vet allt. Vet du, vad min lilla bror heter? Han heter Remus.

— Underbart, sade Adrian Adrianovitj med en lättnadens suck och slog med eldgaffeln på ett brinnande vedträ. Nu behövs det bara en Romulus. Jag hoppas bara, att det inte är en varginna, sora J uppfött honom.

— Nej, vi har en get, vi bodde utanför stån. Farfar, säg, vad betyder Romulus?

— Vad det betyder?!

— Ja, jag menar, vilka förkortningar är det gjort av? Remus betyder revolution ... elek... tri... fi. flMAJA 63

cering, ma... ma... marxism ... union och sovjet. Men vad är Romulus för något?

— Maja! utropade Adrian Adrianovitj förtvivlad, tycker du om sagor?

— Jo då, svarade Maja. Om pojken, som under hungeråret reste till Tasjkent efter bröd.1

— Nej, det är en berättelse och mycket sorglig för resten.

En vindstöt skakade huset. Utanför fönstret — den mörka kvällen och havets brus, i rummet — brasan. En underbar infattning för den pärla, som en saga är, född i folkvishetens mussla.

— Hör på, Maja, jag skall berätta en saga för dig, rättare sagt en myt. Sätt dig bara närmare, och ta i alla fall min näsduk.

— Vad är en myt för något? frågade Maja genast.

— En myt är också en saga, men mycket gammal och därför ännu vackrare.

Majas ögon blevo runda, de sögo sig fast vid Adrian Adrianovitj. Och sagan började.

— För länge, länge sedan, sade Adrian Adrianovitj, levde på jorden en flicka, som hette Proser-pina. Om vi någon gång reser till Paris, skall jag visa Proserpina för dig, sådan konstnären Moreau målat henne — med svarta lockar, mörklätt ansikte, med en granat i handen och läppar, som påminna om körsbär.

— Påminna?

— Avbryt mig inte. En gång hände det, att Proser-

1 En skildring av A. Neverov: »Tasjkent — den brödrika staden.»

pina plockade vita blommor på en äng tillsammans med sina väninnor. " — Kragprästar?

— Nej, inga prästkragar. Det var antagligen narcisser. De var bara större och mera välluktande än våra. Hon plockade och plockade, och det blev mer och mer blommor. Och plötsligt...

Adrian Adrianovitj steg upp, sköt stolen åt sidan och förde eldgaffeln över golvet.

— Kan du föreställa dig pallen där som Proser-pina. Blommorna på mattan — det är äkta blommor. Och plötsligt öppnar sig jorden vid bokskåpet, och Pluto kommer framrusande i en vagn, förspänd med eldfrustande hästar. Han bor där nere (Adrian Adrianovitj knackade med eldgaffeln mot golvet) och jorden slöt sig över dem.

.— Bodde Plutten i en källare? frågade Maja med skälvande röst.

— Nej, inte i en källare, utan under jorden. Där hade han sitt rike. Där var allt som här uppe på jorden. Det fanns bara ingen sol, och det regnade inte, som det gör just nu hos oss.

— Berätta vidare, vidare! skyndade Maja på. fl

Aha, tänkte Adrian Adrianovitj skadeglatt och

ställde tillbaka stolen. Du vill höra mera. Jag ser, att tasjkentpojken redan bleknat i din fantasi.

Och han fortsatte att berätta.

— Proserpina hade en mamma, som hette Cerei Denna förståndiga och oändligt goda kvinna sörjde för alla växter här på jorden. Då hon fick reda pä

olyckan med Proserpina, flög hon för att söka efter henne.

— Med en junkermaskin?

— Nej... Men hon kunde inte finna henne. Till straff för att ingen av jordens varelser ville tala om vart Proserpina tagit vägen, berövade hon jorden dess växtlighet. Detta år växte ingenting.

— Inga äpplen heller?

— Det är klart.

— Vad åt man då?

— Hm, antagligen konserver, köpta i en kooperativ affär. Men hör vidare. Ceres gick och gick och kom slutligen till ett främmande land. Då för tiden var sederna enkla, och hon fördes genast inför konungen. På slottet stod glädjen högt i tak. Drottningen hade fött konungen en son, och nu sökte man åt honom en...

— Get?

— Nej, en amma. Då Ceres kom in i salen, förvånade hon alla genom sin hållning och sitt utseende. Hennes hårknut var tung som en sädeskärve, och klänningsvecken påminde om plogfåror. Drottningen förstod genast, att allt levande måste frodas under dessa ögons vård. Och hon föreslog Ceres att uppfostra hennes son. Ceres gick med därpå, men blott på ett villkor...

— Maja lilla, hördes i samma ögonblick Aglajas röst, det är tid att sova. Jag är alldeles förbi. Remus är så krånglig, det är väl den fjärde tanden, som håller på och spricker ut — eller han kanske har förkylt sig. Jag vet inte.

— Nej, nej, bad Maja. Jag måste först veta, vad det var för villkor, jag kan inte lägga mig annars.

— Bara fem minuter till, ropade Adrian Adrianovitj, jag kommer själv in med henne — jag tittar på klockan... Bara på det villkoret åtog hon sig det, att varken fadern eller modern eller någon släkting skulle få se på, när hon uppfostrade barnet, eller komma med sina råd. Hon måste ha fullkomligt fria händer. Så blev det också bestämt.

Tiden gick. Pojken kunde snart gå och var friskare, vackrare och hurtigare än någon annan pojke i hela landet. Han var aldrig sjuk och förkylde sig aldrig. Till och med när han fick tänder, log han.

— Omöjligt, sade Maja bestämt.

— Jag försäkrar dig... Då sökte hans mor, drottningen, ta reda på vilka medel Ceres använde, så att pojken blev så stark...

— Genom sport, svarade Maja. Pappa säger...

— Tyst!... En gång sent på natten, då alla hade gått och lagt sig, smög sig drottningen till barnkammaren. Och vad tror du, hon fick se där?

— Vad då? Säg, vad var det?

— I barnkammaren brann en brasa. En kolhög glödde precis som här. Ceres klädde av den lilla pojken och betraktade noggrant hans lilla kropp. Det nakna barnet, som var vitt som skum, stirrade på elden, och lågorna avspeglades i hans mörka pupiller. Ceres gick fram till brasan, sköt kolen åt sidan och satte barnet i glöden som i en sandhög.

— Oj! utropade Maja sakta.

— Ja, pojken klappade i händerna av förtjusning,

och gnistorna flög omkring honom. Sedan tog han ena benet i mun och skrattade. Då modern såg sitt barn i elden, skrek hon till. Och liksom till svar skrek också barnet, som nu kände smärta.

— Hur så?

— Det var ett trollmedel. Du får inte glömma, att Ceres var en gudinna. Hon ville göra gossen till en osårbar hjälte. Hon hade delvis lyckats, och han kände ingen smärta. Men en dödlig människas ögon fick inte se det. Modern fördärvade allt.

— En osårbar hjälte, upprepade Maja drömmande, men modern fördärvade allt... Vad betyder gudinna?

— Nu är det fem minuter! ropade Aglaja och visade sig på tröskeln. Du måste genast gå och lägga dig. Det är redan sent. Remus har äntligen somnat. Han plågar livet ur mig.

— Gå nu, Maja, sade Adrian Adrianovitj och reste sig upp. Vi har ju givit vårt ord...

— Men Pro... persina? Vad blev det av henne?

— Det skall jag berätta i morgon för dig, om du är intresserad.

— Ja, det är jag visst det.

Maja gick långsamt mot dörren. Hennes rörelser voro osäkra, ögonen vidöppna. Antagligen såg hon slottet, brasan, kungabarnet, ett hav av okända bilder, som hon drunknade i. Vid dörren stannade hon.

— Ska du berätta mig slutet i morgon?

— Ja, säkert.

— Men säg mig genast, är det sant alltihop?

Och då gav den gamle och förståndige mannen,

som med all sin kraft försökte försvara sin egen barndom, ett listigt svar åt flickan:

— Det är en myt, Maja, sade han. En myt. Allt detta har hänt för så länge sedan, att ingen riktigt vet, om det är sant eller inte. Sov gott, mitt barn.

V

Ovädret hade lagt sig. Molnen hade försvunnit bakom horisonten, och den tunna månen steg upp över havet. De fuktiga jasminbuskarna voro översållade av välluktande briljanter.

Adrian Adrianovitj somnade på den gamla turkiska divanen, som han använde till säng. Brasan slocknade. Genom fönstret trängde månens svala ljus in i rummet. Drömmen närmade sig alltmer den gamle på divanen. Den vidrörde täcket, vidrörde kudden, den snuddade vid det gråa skägget, och Adrian Adrianovitj sov redan. Han såg ett sädesfält, som på samma gång var ett hav. Över det bredde sig ett bevingat moln, som en slängkappa! Och plötsligt sköt en blixt ned ur molnen. Han hörde ett hemskt åskdån och ett förfärligt skrik. 1

Adrian Adrianovitj slog upp ögonen. Maja stod vid den öppna spisen i bara linnet, badande i tårar, skälvande som en jasminbuske. Bakom henne stod Aglaja, ännu blekare än på dagen. Den lille Remus skrek på moderns arm. I dörren stod Afanasij och skakade i bara skjortan.

— Vad har hänt, vad har hänt? frågade AdrianMAJA

Adrianovitj och försökte överrösta Remus. Vad gör ni här? Nå!

De talade alla på en gång.

— Herre gud! halvsjöng Afanasij, jag gick längs korridoren för att se om ytterdörren var stängd och fick då, allsmäktige herre, syn på lilla fröken, som släpade i väg med sin lilla bror. Ögonen brann på henne... och rakt in i arbetsrummet. Jag sprang efter henne, och vad såg jag — hon lade barnet i elden, precis som ett vedträ. Allsmäktige herre!

— Jag sov redan, snyftade Aglaja. Då hörde jag något frasa till. Jag öppnade ögonen — barnen var borta. Jag sprang ut och såg Majas nattskjorta lysa till. Jag hann just komma i samma ögonblick, som hon kastade... Remus... i elden. Det var tur, att elden brunnit ut. Bara askan var kvar. Armen, min lilla pojkes arm gör ont. Aaaa, mitt lilla barn, mitt rara, lilla barn. Din elaka flicka!...

— Lugna dig, lugna dig, Aglaja, avbröt Adrian Adrianovitj. Inte så brysk. Ser du inte, att flickan skälver i hela kroppen.

— Jag... jag... ville göra honom till en osårbar hjälte, grät Maja, men modern, modern störde... som den där gången.

Alla hade lagt sig. Till och med Remus, som pudrats på armen, hade somnat. Gryningen snuddade redan vid havet, stjärnorna bleknade för varje ögonblick. Men Adrian Adrianovitj kunde inte somna.

Han satt vid bordet och skrev vid lampans osäkra7o VERA INBER

sken till sin vän poeten i Paris ett svar på hans brev.

»Allt förändrar sig», skrev han, »till och med barnen. Det, som var gott för oss, är fördärvbring-ande för dem. Och tvärtom...» VSEVOLOD IVANOV

barnetI

Mongoliet — ett vilt, glädjelöst djur. Klipporna — djur. Vattnet — djur. Till och med fjärilarna försöka stickas?

Det är svårt att komma underfund med kirgisen. Man säger, att han går klädd i skinn, liknar kinesen och har slagit sig ned långt bort från ryssarna, bortom öknen Nor-Kaj. Och man säger också, att han tänker draga vidare, bortom Kina och Indien, till blåa, okända riken.

Irtisjkirgiserna, som skyndat undan ryssarnas krig, voro grannar till bönderna. Kirgisernas hjärta är som bekant glasartat, genomskinligt — man kan se tvärsigenom det. De hade begivit sig till Mongoliet utan brådska och tagit med sig djur, barn. Till och med sina sjuka.

Men ryssarna hade obarmhärtigt jagats dit av de vita. De voro kraftiga, friska bönder. Bland klipporna och skrevorna kvarlämnades de odugliga och svaga — några dogo, några dödades. Familjerna, redskapen och boskapen föllo i de vitas händer. Ilskna som vargar på våren voro bönderna, där de lågo i sina tält och tänkte på åkrarna och Irtisj.

De voro ett femtiotal. Sergej Selivanov var ledaren. Denna grupp av den röda armén kallades också kamrat Selivanovs bondeavdelning.

Deras liv var enformigt och trist.

Då de vita jagade dem över bergen, bland de stora, mörka klipporna, kändes det hemskt om hjärtat, men när de komma till stäppen, blev det enformigt och trist.

Denna stäpp liknade Irtisjstäppen: sand, strävt gräs, en fast, välvd himmel. Allt var främmande, intet eget, oplöjt, vilt.

Och så var det tungt utan kvinnor. Om kvinnor talade de på natten grova soldathistorier. Men när det blev alltför outhärdligt, sadlade de hästarna och fångade kirgisiskor på stäppen.

Och då kirgisiskorna fingo syn på ryssarna, lade de sig lugnt på rygg.

Det var obehagligt, vidrigt att ta dem, där dö lågo orörliga med hårt slutna ögon. Som om man syndade med djur.

Kirgiserna voro rädda för bönderna och flyttade långt ut på stäppen. Då de sågo ryssarna, hotade de med gevären och pilbågarna, hojtade, men sköto inte. Kanske kunde de inte.

II

Bondgruppens förtroendeman Afanasij Petrovitj Trubatjov var alltid tårögd. Hans ansikte var som ett barns: litet, skägglöst och rödblommigt. Men benen voro långa, kraftiga som hos en kamel. Först då han satt på hästryggen, blev han

strängare. Hans vanliga ansiktsuttryck försvann. Han satt där gråhårig, vred och hemsk.

Vid pingsttiden kommenderades tre bönder, Seliva-nov, förtroendemannen Afanasij Petrovitj och Drevi-senin ut i stäppen för att söka betesmarker.

Sanden ångade i solen.

Från molnen blåste vinden, från jorden steg värmen upp till den skälvande himlen, och människornas och djurens kroppar voro sträva och tunga som stenar.

Selivanov sade hest:

— Vilka betesmarker det fanns där! Och så kände vi till dem alla.

Han talade om Irtisj.

De glesskäggiga ansiktena tego — som om solen svett av håret liksom gräset på stäppen. Likt sår av en metkrok lyste de hopknipna, röda ögonen.

Bara Afanasij Petrovitj svarade med dyster röst:

— Det är kanske också torka där.

Rösten lät gråtmild, men ögonen voro torra. Men på den 'trötta och andfådda hästen under honom svedo de stora ögonen som tårar.

Så redo bönderna ut på stäppen, den ene efter den andre, längs de av vildgetterna upptrampade stigarna...

Sanden knastrade sorgset under hovarna. Den kvava, sandfyllda vinden klibbade girigt fast vid skuldrorna, i håret. Värmen brände i kroppen, men svetten kunde inte tränga fram. Mot kvällen, då de redan lämnat skrevorna,

sade Selivanov med handen mot väster:76

— Människor!

Det stämde — längst bort i fjärran rördes dammoln upp.

— Det är väl kirgiser.

Man tvistade. Drevisenin sade, att de voiro långt borta och inte kunde vara i närheten, av det ryska lägret, medan Afanasij Petrovitj påstod, att det måste vara kirgiser. Dammet var kirgisiskt à» tjockt.

Då dammolnen kommo närmare, voro alla ense: r, — Okänt folk...

På sina herrars röster förstodo hästarna — något främmande närmade sig med vinden. De spetsade öronen och lade sig ned utan tillsägelse.

Bland klipporna voro de gråa och gula hästkropparna hjälplösa och löjliga med sina ben, smala som gärdsgårdsstörar. Liksom skamsna slöto hästarna sina stora, förskräckta ögon och flåsade andfått.

Selivanov och Afanasij Petrovitj lågo hopkrupna för att inte synas. Afanasij Petrovitj grät och ryckte oupphörligt på näsan. För att vara lugn placerade Selivanov honom alltid bredvid sig — barngråten förnöjde det tunga bondhjärtat.

Dammolnet rullade framåt på vägen. Hjulen skramlade, överröstande varandra, och som damm yrde de långa, svarta manarna i bogträna.

Selivanov sade bestämt:

— Ryssar!

Och han kallade till sig Drevisenin.

De sutto i en flätad, ny vagn — två — i mössor med röd bård. Man såg inte deras ansikten för dammet. De simmade liksom i ett gult nystan. Bara

gevärspipan och handen med piskan stucko fram ur dammet.

Drevisenin tänkte efter och sade:

— Officerare... i affärer kan jag tro... inspektion ...

Han plirade skälmskt med ögonen och fortsatte:

— Vi ska nog ge dem föreskrifter...

Vagnen flög fram med människorna, bar dem säkert, drev på hästarna, och liksom räven med svan» sen sopade den igen spåren.

Med utdragen, gråtmild röst sade Afanasij Petro-vitj:

— Låt bli, pojkar! Ta dem hellre till fånga.

— Är du inte rädd för ditt huvud?...

Selivanov blev vred, och ljudlöst, liksom man

knäpper upp en knapp, spände han hanen.

— Här behövs inga tårar!

Det retade dem mest, att officerarna kommit ensamma till stäppen, utan konvoj. Som om det funnits ett oräkneligt antal av dem där — för att jaga bönderna i döden. Den ene officeren reste sig i sin fulla längd, såg ut

över stäppen, såg illa — damm, den röda kvällsvinden över det förtorkade gräset, de två klipporna vid skrevan, som liknade hästkroppar.

I det röda dammet: vagnen, hjul, människor och deras tankar...

Bönderna sköto...

På samma gång föllo de två mössorna ned bakom sätet, snuddande vid varandra.

Tömmarna slappnade, liksom avslitna.

Hästarna ryckte till... skenade. Mjölkfärgad fradga skummade kring betslet... Skälvande, kraftiga muskelknippen. Plötsligt stannade de.

Afanasij Petrovitj sade:

— De är döda..«

Bönderna kommo fram till vagnen.

De två voro döda. De sutto skuldra vid skuldra, huvudena tillbakakastade som basjliker. Den ena av de döda — en kvinna. Håret upplöst, till hälften 1 dammet — gult och svart. De runda kvinnobrösten svällde under soldatrocken.

— Underligt, sade Drevisenin. Det är hennes eget fel. Där har du, för att du tog på dig mössan. Vem har lust att döda en kvinna?... Kvinnor behöver vL

Afanasij Petrovitj spottade: ; — Du är ett odjur och en bursjuj1... ingenting är heligt för dig.

— Vänta! avbröt dem Selivanov. Vi är inga tjuvar — det är allmän egendom. Vi ska anteckna det, ge mig papper!

Under sätet, bland den övriga »allmänna egendomen», låg ett storögt, vithårigt barn i en flätad kinesisk korg. Den lilla handen höll med ett fast grepp i en flik av det bruna täcket. En liten stackare; ett dibarn — gnällde svagt.

Afanasij Petrovitj sade med rörd stämma?

— Har ni sett?... han säger väl något på sitt språk...

1 Föraktfull benämning på borgarna.

Ännu en gång beklagade de kvinnan och togo inte av henne kläderna, men mannen grävde de naken ned i sanden.

III

Då de begåvo sig tillbaka, satt Afanasij Petrovitj i vagnen, höll barnet i sina armar, vaggade det sakta och sjöng:

»Näktergal, näktergal, lilla fågel... lärkan slår sin drill...»

Han mindes byn Lebjasjij, sin hemtrakt, betesmarkerna med boskapen, familjen, barnen — och grät med tunn röst.

Barnet grät också.

Och även den lösa, torra sanden, som gled förbi, liksom snyftade med svag stämma.

På korta, muskelstarka ben galopperade mongolhästarna med ryssarna — deras ansikten voro svedda och deras själar voro svedda. Likt sand sträckte sig malörten längs vägarna, förkrympt och osynlig för ögat, kvävd av solen.

Och sanden, liksom malörten, förkrympt och bitter.

Stigar, ni obanade stigar! Sand, du bittra sand! Mongoliet — ett vilt och glädjelöst djur!

De undersökte officerens ägodelar. Böcker, en låda med tobak, glänsande stålinstrument. Det ena av dem på tre höga ben — en fyrkantig kopparlåda med fack.

Bönderna kommo fram, betraktade, kände och vägde i handen.

De luktade fårfett — de åto mycket, av leda, och kläderna hade sugit in lukten. Utstående kindknotor, mjuka, smala läppar — från Dons kosackbyar. Långt, svart hår och mörka ansikten — från kalkgruvorna. Men alla hade de krokiga, bågformiga ben och skor-rande stäppröster.

Afanasij Petrovitj lyfte trefotingen med kopparlådan.

Tiliskop, sade han och knep ihop ögonen. Ett bra tiliskop, kostar mer än en miljon. Genom det ser man på månen, och man har hittat guldfält där. Man behöver inte ens skölja guldet, pojkar. Som mjöl — rent guld. Bara att stoppa i påsen... ^

En yngling skrattade:

— Vad pratar han för skräp, åt helsike med honom!

Afanasij Petrovitj blev arg.

— År det jag, som pratar skräp, ditt as! Vänta bara!

De delade tobaken. Förtroendemannen Afanasij Petrovitj fick instrumenten — vid första lägliga tillfälle skulle han byta ut dem mot något annat hos kirgiserna.

Han lade instrumenten framför barnet.

— Här har du leksaker...

Men barnet såg ingenting — gnällde bara. På alla sätt sökte han lugna det, så att svetten lackade, men barnet gnällde bara.

Kockarna kommo med middagen. Det luktade starkt — smör, gröt, kålsoppa. Ur stövelskaften drogo de fram breda träskedar. Gräset var nedtrampat av många fötter. Sänkan var djup, skuggig. Uppifrån skrek vaktposten från hästryggen:

— Är det inte min tur snart? Jag är hungrig... vaktombyte...

De åto sin middag, men kommo plötsligt ihåg, att barnet också måste äta. Det jämrade sig i ett sträck. Afanasij Petrovitj tuggade ett brödstycke, stack den våta tuggan i barnets fuktiga, gapande mun och smackade med läpparna:

— Mum, mum, din lilla skrikhals! Hugg i, ditt lilla troil!...

Men barnet knep ihop läpparna och vände bort huvudet — ville inte ha det. Snyftade genom näsan.

Bönderna kommo fram, omringade barnet, betraktade det över varandras skuldror, tego.

Det var hett. Kindknotorna och läpparna glänste av fårfettet. Skjortorna öppna, benen bara, gula som mongolmarken.

En föreslog: iaf— Kanske kålsoppa?

Man lät litet kålsoppa svalna. Afanasij Petrovitj stack fingret i soppan och sedan i barnets mun. Den goda, feta kålsoppan rann längs barnets läppar, ned på den rosafärgade skjortan, ned på filten.

Ville inte ha det.

— En valp är klokare, slickar från fingret.

— Det är väl skillnad på en hund och en människa!.,.

— Vilken jämförelse!

Bönderna hade ingen komjölk. De tänkte först ge barnet hästmjölk — de hade ett sto. Men det fick man inte göra — kumysen berusar. Barnet kunde bli sjukt.

Bönderna spridde sig bland vagnarna, talade med varandra, i klungor, oroligt. Afanasij Petrovitj sprang hit och dit med en trasig, kort kaftan över axlarna, ögonen små, tycktes också trasiga. Rösten var tunn, orolig, barnslig — som om barnet självt sprang omkring och jämrade sig.

— Vad ska man ta sig till?... Äter inte, kamrater. Han måste väl ha något...

De stodo bredskuldriga, mäktiga, men med hjälplös blick.

— Det är kvinnogöra.

— Det är klart.

— Hade det varit en kvinna, hade han nog ätit upp ett helt får...

— Säkert.

Selivanov sammankallade bönderna och förklarade:

— Ett kristet barn får inte dö som ett djur. Fadern var förstås en bursjuj, men inte barnet.

Bönderna instämde:

— Barnet är oskyldigt.

Drevisenin gav till ett skratt.

— Väx bara, barnet mitt, när du vuxit upp, flyger du till månen... till guldfälten.

Bönderna skrattade. Afanasij Petrovitj lyfte knytnäven och skrek:

— Din satans hund!

Han stod och stampade på ett ställe, svängde med armarna och vrålade plötsligt genomträngande:

— En ko!... han måste ha en ko...

Med en röst svarade alla:

— Han måste ha en ko!

Afanasij Petrovitj sade bestämt:

Ëfe— Jag ska skaffa en ko, kamrater.

Spjuvern Drevisenin avbröt:

— Från Irtisj, från Lebiasjij...

— Till Irtisj kan du själv dra, din satan! Jag ska rida till kirgiserna.

— Byta bort ditt tiliskop?

Afanasij Petrovitj, störtade förbittrad mot honom, vrålade:

— Ditt as, människosläktets provokatör, ditt kreatur, vill du ha på käften!

Då de inte ville sluta med grälet, avbröts de av Selivanov, sammanträdets ordförande:

— Det är nog nu!

Man bestämde så: Drevisenin, Afanasij Petrovitj och ytterligare tre skulle rida till kirgisbyarna ute på stäppen för att hämta en ko. Om det lyckades — två eller fem. Köttet började ta slut för kockarna.

De hängde gevären vid sadlarna, togo på sig kirgi-siska rävpälsar.

— Med guds hjälp!

Barnet lindades in i filten och lades under vagnen. Bredvid satt en yngling, som sköt med en revolver i en malörtsbuske, för att roa barnet och sig själv.

IV

Hej, glädjelösa mongolsand! Hej, klippor — blåa sorger, med jorddjupa, onda armar!

Ryssarna redo över sanden. Natt.

Sanden luktade hetta, malört.

Hundarna skällde i bylägren. På vargen, på mörkret. 'i

Vargarna tjöto i mörkret. På byn, på döden.

Kirgiserna flydde undan döden.

— Undflyr vi döden med kåtorna?

Ett grönt, kvavt mörker skälvde över sanden. Sanden kunde blott med möda hålla det kvar — som om det plötsligt ville slita sig löst och fly mot väster. En stark lukt från bylägret: kisiak, airaa — surmjölk. Vid de gula eldarna sutto magra, hungriga kirgisbarn. Bredvid barnen hundar med skinnet fastsmetat vid revbenen och flämtande käftar. Filt-tälten voro som höstackar. Bakom tälten en sjö, vass.

Från vassen sköto bönderna mot de gula eldarna.

— Ä — å — a — at...

Kirgiserna störtade ut ur de mörka tälten.

De skreko förskräckt — först en, sedan alla på en gång::

— Oi — boj... oi — boj... ak — kisli oros... oi — boj...

De hoppade upp på hästarna — hästarna stodo sadlade dag och natt. Tramp bland tälten, tramp på stäppen. Vassen skrek av vilda änder.

— Ak... ak...

En gråskäggig gubbe föll av hästen med huvudet i en kittel. Kitteln stjälpte, och skållad skrek han med tjock röst.

En raggig hund stod bredvid med svansen inklämd mellan benen. Stack försiktigt ned sin hungriga käft i den varma mjölken.

Stona gnäggade gällt. Förskräckta, som om vargar voro i närheten, rusade fåren hit och dit i sin inhägnad. Tungt, liksom andfådda, andades korna.

Kirgisiskorna lade sig ödmjukt på rygg vid åsynen av ryssarna.

Drevisenin skrattade uppsluppet:

— Är vi hingstar, va?... det är väl inte alltid vi behöver ...

Hastigt mjölkade han i en flat, österrikisk flaska, och smällande med nagajkan jagade han tillsammans korna och kalvarna. Kalvarna, som släppts lösa, grepo hastigt tag i spenarna med stora, hungriga gap och slogo huvudet mot de mjuka juvren.

— Hungriga rackare!

Och Drevisenin drev korna framför sig.

Afanasij Petrovitj sprang ännu en gång runt by-lägret och skulle just följa de andra — men kom plötsligt ihåg:

— Jag måste ha en napp! Nappen har vi' glömt!

Han kastade sig in i tälten för att söka efter en

napp. Det var kolsvart. Han grep ett brinnande vedträ.

I ena handen sprakade vedträt, i den andra höll han revolvern.

Det fanns ingen napp. På fållarna lågo mjuka kir-gisiskor utsträckta, täckta med filtar. Barnen tjöto.

Afanasij Petrovitj blev rasande, och i ett tält skrek han till en ung kirgisiska:

— Ge hit en napp!

Kirgisiskan grät och började hastigt ta av sig kaftanen, sedan linnet.

— Ni kirek... al... al...

Bredvid henne jämrade sig ett i trasor inlindat barn. Kirgisiskan böjde upp benen.

— Al... a... al...

Då grep Afanasij Petrovitj henne vid bröstet, tryckte till och visslade glatt:

— Här har jag ju en napp!...

— Ni kirek... ni...

— Det är bra, kraxa inte. I väg nu!

Och han släpade henne med sig vid handen.

Vedträt föll till marken — det blev mörkt i tältet.

Han lyfte upp kirgisiskan i sadeln, och då och då tryckande på hennes bröst bar det i väg till Selivanova betesmarker.

— Jag har fått tag på den, pojkar! sade han glatt, med tårade ögon. Jag fick allt tag på den!

V

Men i lägret upptäckte man, att kirgisiskan hade tagit med sig sitt barn — Afanasij Petrovitj hade inte lagt märke till det i mörkret. — Nå, det gör ingenting, sade bönderna. Mjöt

ken räcker nog för två. Vi har kor, och det är en kraftig kvinna.

Kirgisiskan var tystlåten och dyster och ammade barnen, när hon var alldeles ensam. De lågo hos henne i tältet, på en filt — det ena vitt, det andra gult — och gnällde i ett sträck.

Efter en vecka sade Afanasij Petrovitj på den allmänna församlingen:

— Det är bedrägeri, kamrater. Kirgisiskan, den hyndan, hon ammar inte ärligt. Åt sin egen unge ger hon hela bröstet, vårt barn får bara resten. Jag har själv sett det, bröder.

Bönderna gingo för att se efter.

Dessa barn voro som alla andra barn, det ena vitt, det andra gult som en mogen melon. Men det ryska barnet tycktes vara magrare än det kirgisiska.

Afanasij Petrovitj slog ut med händerna.

— Jag har givit honom ett namn — Vaska... och så gör hon på det viset! Vilket elände!

Drevisenin sade:

— Du är allt bra utsvulten, Vaska lilla.

Man sökte reda på en stör, lade den över en tistelstång, så att den ena hälften vägde lika mycket som den andra.

I ändarna fäste de barnen för att se, vem som var tyngst.

Barnen gnällde i sina trasor, där de hängde i repen. Det luktade av dem — späd barnlukt. Kirgisiskan stod oförstående vid vagnen och grät.

Bönderna tego, sågo på.

— Släpp! sade Selivanov,88

Afanasij Petrovitj släppte stången, och den ryska pojken flög genast upp.

— Ett sådant gult as! skrek Afanasij Petrovitj ilsket. Frossare!

Han tog upp ett fårkranium från marken och lade det på det ryska barnets huvud. Barnen vägde nu lika mycket.

Bönderna väsnades, skreko.

— Ett helt huvud, kamrater, har hon givit honom för mycket!

— Inte kan man hålla efter henne...

— Ett sådant grymt djur!

æpU Vi har annat att göra än att se efter henne.

De andra instämde.

— Ja, men hon är ju mor till barnet.

Afanasij Petrovitj stampade i marken och vrålade:

— Vad? Tycker du, att en kristen människa ska dö för en sådan gul rackare? Vill du, att Vaska ska svälta ihjäl?

Alla sågo på Vaska.

Han låg där, vit, mager.

Bönderna kände sig nedstämda.

Selivanov sade till Afanasij Petrovitj:

— Du kan ju... jag menar... den där, låt honom dö med guds hjälp... kirgisen. Vi har ju redan dödat så många förut, och en till...

Bönderna sågo på Vaska och skingrade sig tigande.

Afanasij Petrovitj tog kirgisbarnet och lindade in det i en trasig säck.

Modern tjöt. Afanasij Petrovitj slog lätt till henne på munnen och gick ut i stäppen.BARNET

VI

Två dagar senare stodo bönderna på tå i tältöppningen och sågo över varandras skuldror in i tältet, där kirgisiskan satt på en filt och ammade det vita barnet.

Hon hade ett ödmjukt ansikte med smala rågögon, en violett kaftan, saffiantofflor.

Barnet slog med huvudet mot kvinnans bröst, rev med händerna i kaftanen och slängde löjligt och otympligt med benen, som om det ville dansa.

Bönderna sågo på och skrattade högljutt.

Afanasij Petrovitj betraktade barnet ömt och sade gråtmild:

— Hej, vad det går!...

Och bortom tältet utbredde sig skrevorna, stäppen och det främmande Mongoliet.

Mongoliet — ett vilt, glädjelöst djur. ALEXANDER JAKOVLEV

klockan fyra på

nattenJag är gudskelov så pass bildad, att jag kan förtjäna mitt uppehälle som posttjänsteman.

Brödbiten är säker. Dessutom är jag ensam. Man säger, att det nuförtiden är bättre att ha en hustru. Det vet jag inte, då jag aldrig försökt mig på det. Men en sak vet jag: det är bäst att leva utan all sådan börda som rikedom, berömdhet eller titlar. Åt skogen med skräpet — man lever lyckligast utan.

Jag har under dessa år sett tillräckligt med människor, som haft både pengar och titlar. Det fanns till exempel en köpman Mesjkov här — femton miljoner guldrubler hade han och en massa hus, fabriker och fartyg. Men då jag i fjol gick över torget i Samara, stod han där och sålde tändstickor i ett stånd. Från femton guldmiljoner till tändstickor, vet ni, det är en tung väg. Och ett mycket starkt hjärta måste man ha för att kunna uthärda ett sådant slag. Jag skulle inte ha kunnat det. Jag skulle blivit rent förbannad och dött helt enkelt. Gudskelov att jag inte har några rikedomar. Jag tänker som så: den, som inte står så högt, kan inte heller ramla så djupt.

Och om berömdhet till exempel. För några år sedan bodde jag i utkanten av staden, i närheten av de stora köksträdgårdsanläggningarna. Utanför mitt94 ALEXANDER JAKOVLEV

fönster sträckte sig ett öde, gräsbevuxet fält. Varje morgon kom en gubbe dit med sin rödbruna get. Sedan satt han där hela dagen, medan geten gick och betade. Gubben var klädd i smutsiga trasor <å och en hatt hade han! — jag skulle ha skämts att gå i en sådan hatt.

En dag sade min värd till mig:

— Vet ni, vem den där gubben är? Det är professor Rybin, sade han. Han är känd i hela världen. Och nu går han och vallar en get.

Så, så, tänkte jag för mig själv. Han hade levat och arbetat, strävat efter utmärkelse och ära 4| och så slutade det med en get. Om jag varit tvungen att sänka mig ned från sådana höjder till en get, nog tror jag, att hjärtat brustit av sorg på mig. i

Eller guvernören — hur berömd och aktad var inte han? Men en dag gick jag på gatan och fick se en folkhop släpa i väg med en gubbe. Skrik och tjut, så att det hördes långa vägar. Och de slog gubben. Blodet rann ur näsan på honom, ned i det vita skägget. Det såg ruskigt ut.

— Vem är det där? frågade jag.

— Känner du inte igen guvernören?

Jag hajade till.

Allra käraste ni, jag ger tusan i äran. Då föredra! jag att vara alldeles utan.

Min gitarr tar nog ingen ifrån mig.

»Sjung åtminstone du med mig, gitarr, min väninna!...»

Låt dem bara komma med sina undersökningar. Varsågod! Här är min enda koffert. Vad finns i den?... Ingenting att tala om. Det vet jag nog — den, som inte har något, behöver inte vara rädd. Jag själv då? Jo, jag har ett ansikte, som försvinner i vilken folkhop som helst. I våra tider är det nog allra lyckligast.

»Sjung åtminstone du med mig,

gitarr, min väninna!...» *

På kvällarna är det förstås tråkigt. Kommer man hem — ensam, ensam och bara ensam. Förr kom åtminstone min värdinna Praskovja Spiridonovna då och då in till mig och började tala så där halvsjungande, med krämarröst:

— Vad har det hänt för nytt i stån, herr Bobkov? Ni har väl reda på allt.

— Ja, svarade jag, jag vet allt.

Då fortsatte hon viskande:

— Ramlar dom, bolsjevikerna, snart?

— Ja, mycket snart, sade jag. Vänta bara lite, så är det färdigt. De ramlar nog säkert.

Då sken hon upp. Ibland gjorde hon till och med korstecken.

— Gudskelov för det! Herregud, vad jag är trött på att vänta. Alla säger dom: snart, snart, men när, det vet ingen.

— Tvivla inte, Praskovja Spiridonovna. Det viktigaste är att inte tvivla. Då blir det nog bra till sist.

Herregud, vad hon blev glad då!...

Varför ska jag inte skänka henne lite glädje, när det inte kostar mig något, tänkte jag.

Mig personligen gör det verkligen detsamma, vem som störtas och vem som kommer till makten. Men för henne är det mycket viktigt. Hon tror, att om någon bara störtas, så kommer det att flyta mjölk och honung, och det rakt i mun på henne. Låt henne tro det. Och för mig:

»Sjung åtminstone du med mig...»

Det är bara synd, att en kvinna för en tid sedan hyrde ett rum bredvid mig, direkt vägg i vägg. Och man säger om henne: »en av de där», förstår ni. Och genast blev det som i en grav i våningen. Alla blev så uppskrämda. Undra på det — i dessa tider vågar man ju knappt andas.

Praskovja Spiridonovna slutade upp att besöka mig. Varnade mig bara.

— Var försiktig, herr Bobkov, akta er! Er granne är, tvi vale!... Hon ser ut som en karl, på mitt hedersord, och så kliver hon omkring med en revolver. Akta er!

— Lugna er, Praskovja Spiridonovna, min tunga är säker...

Själv skrattar jag bara — vad bryr jag mig om mina grannar?

»Sjung åtminstone du med mig...»

Min nya granne är nästan jämt borta. Kommer aldrig tidigare hem än klockan tolv. Själv ligger jag

redan då. Hör bara — tramp, tramp med fötterna. Hon har kommit! Generar sig inte alls.

Man vaknar alldeles upprörd och lyssnar ovillkorligen, får alla möjliga tankar. Man hör, hur hon trampar tungt

omkring, gnolar ibland svagt, hostar ibland generat. Sedan börjar hon ta av sig — jag hör allt genom väggen, till och med när hon knyter upp skosnörena.

Men det underliga är, att hon suckar så tungt, när hon lagt sig till sängs — så lidande suckar. Det är klart, att jag lagt märke till det hos andra också. Men henne tyckte jag synd om. Alla är vi människor. Och jag tänker: ingen är värd, att man avundas honom, alla är värda medlidande. Människan är en liten stackare, springer, arbetar — men alltid är hon ensam, ensam, stackars hon. Äh, ingenting att tala om... För resten tänker jag kanske bara så här, för att jag själv är ungkarl. Jag känner nog, hur mitt liv blir tristare för varje år som går. Ju mer tiden går desto tristare blir det. Tja — alla kan man tycka synd om. Hå hå, ja ja!

En helgdag fick min granne besök. Jag hörde:

— Jag har kommit för att hämta er, kamrat Sinju-tiva, ska vi inte gå ut och gå ett tag.

— Mycket gärna, kamrat Korovin.

Jag skrattade tyst för mig själv. Kam-ra-ter!... Nå ja!

Just då de skulle gå, frågade gästen:

— Vem bor här bredvid er?

Utan att genera sig, förstår ni, mycket högt. Jag satt på spänn — vad skulle min granne svara? 7. — Riw kin • B t ick, 14 sovjetryska berättare.106 ALEXANDER JAKOVLEV

— Någon kälkborgare. Hela dan klinkar han på sin gitarr och sjunger romanser.

Hon svarade också, förstår ni, lika högt, med föraktfull stämma, »Någon kälkborgare»... Vad är hon för en? En adelsdam kanske?

Jag kände mig verkligen förolämpad. Vilket förakt — det var, så man kunde spricka. Nå ja . .9 Hon kom ganska tidigt tillbaks. Tycktes vara mycket upprörd, hostade lite. Jag tog ner min gitarr.

»Min själ är full av längtan,

kling, kling, klang! Och månen skiner silverklart, kling, kling, klang!»

Då bultade det plötsligt i väggen: klapp, klapp, klapp! Grannen!

— Vad står på?

— Kan ni inte sluta upp att sjunga, kamrat? J

— Vad då för? IS^M

— Ni har en riktig getstämma. Den enerverar en. Jag höll på att bli arg, vet ni, men min princip är:

gräla aldrig med en kvinna. Och så sade jag halvt skrattande:

— Om jag inte får sjunga, så blir det så tråkigt.

— Jag har också tråkigt. Kom in hit och drick te! Hon sade det så lugnt, som om vi känt varandra,

gud vet hur länge. Och precis som hon inte nyss sagt en fräckhet om min röst. Jag gick naturligtvis in till henne... steg på,KLOCKAN FYRA PA NATTEN 99

hälsade. Hon var stor och kraftig. En åtsittande blus, bredaxlad — och vilket bröst!...

Oss emellan sagt, vet ni, så kunde jag inte sova på många nätter efteråt. Där bakom väggen, bara två tum från mig, låg en sådan fin kvinna... med sådana skuldror. Nåja. Men hon hade kortklippt hår. Det kan jag inte med.

Knappt hade jag slagit mig ned, förrän hon tog fram cigarretter, tände en och bjöd mig också.

— Röker ni?

— Nej, sade jag, jag röker inte. Har aldrig lärt mig det.

— Låt oss dricka te då. Det är så tråkigt i dag. Jag har inte ens lust att läsa.

Då hon började röka, tyckte jag inte alls om henne. Jag tycker överhuvudtaget inte om rökare. Se bara, vilket egenkärt tryne karlarna får, när de sticker en cigarr mellan tänderna. När en gris är belåten, slår den knorr på svansen, när en rökare är det, bolmar han! Men om en kvinna röker — det är hemskt.

En rökande kvinna, vet ni, det är en lättsinnig kvinna. Hon har knäckts på något sätt, det fattas henne något. Eller också är hon alldeles tokig — leker kärlek till höger och vänster, eller är hon... i vilket fall som helst är det ett farligt symtom. Så fort jag fick se henne röka, förstod jag, att det var riskabelt.

Vi började dricka te. Jag såg mig omkring. På bordet stod ett fotografi av en militär och strax bred-

vid en stor, stereotyp bild av Karl Marx, precis en sådan vi har på vårt ämbetsrum.

Hm... jaså...

På bordet låg tjocka böcker. Också Karl Marxar. Tidningar i stora buntar... och tobak i en hög.

Det luktade kvinna i rummet — en riktig en. Som ungkarl är jag, förstår ni, mycket känslig för sådant, och det försonade mig en liten smula med henne.

— Ni ser alltså ut så där. Efter era sånger föreställde jag mig er helt annorlunda, yngre. Hur gammal är ni?

— Trettiofem, sade jag.

— Jag är tjugusex.

Ii — Verkligen! sade jag med låtsad förvåning, ni ser så ung ut. Man skulle kunna gissa...

— Nej, käre granne, avbröt hon mig, jag behöver inga komplimanger.

— Vad för komplimanger?

Nog, nog om den saken. Ta ert glas!

Jag blev inte så lite förvirrad. Ser man på, inga komplimanger!... Jag hade alltid trott, att det räckte att prisa en kvinnas hatt eller skor för att verka till-dragande på henne. Eller ännu bättre -r- göra henne yngre. Och hon...

Hon var mycket gästvänlig — bjöd mig på allt möjligt. Jag tänkte: då det är kommunism, behöver jag inte genera mig. Det blev en trevlig kväll till sist...

Från den aftonen hade vi slutit något slags vänskapsförbund. Jag drack te hos henne, skämtade

och skrattade med henne — men ingenting mera. Det kunde vara farligt. En av mina vänner hade umgåtts med en sådan där, men övergav henne sedan. Då gick hon genast till tjekan och angav honom som motrevolutionär, så det var inte långt ifrån, att han blev skjuten. Nej, med dessa flickor vågar man inte leka kärlek. För resten träffade jag henne inte så ofta, hon kom sällan hem före klockan tolv.

Så bjöd hon mig en dag på te igen.

— Kom in ett slag, sade hon, och ta gitarren med er, så sjunger vi tillsammans! Jag har fått min ranson i1 dag, så det finns lite att bjuda på.

Vem avstår från en sådan inbjudan?

Vi satt där och samtalade helt vänskapligt. Hon serverade mig.

Plötsligt hördes en ringning.

— Är Maria Vasiljevna hemma?

Hon blev alldeles upprörd och sprang genast till dörren.

— Jag är hemma. Var så god och stig på, hit in, Vasilij Nikititj!

Hon rodnade djupt — ögonen glänste.

Jaså, tänkte jag.

En snobb i uniform och ridbyxor steg in. Viktig och spänstig.

Jag förstod genast, att jag var överflödig. Jag ville gå, men Maria Vasiljevna höll mig kvar.

— Sjung något, sade hon.

Jag hade ingen lust att sjunga för den där sprätten i ridbyxorna. Brrr... vad det var avskyvärt. Jag haralltid tyckt, att sådana där byxor är så uppsvällda, bara för att man lättare ska kunna stoppa in mutor i dem. Men jag sade:

— För er är jag beredd att gå genom eld och vatten, Maria Vasiljevna. Vad ska jag sjunga?

— Er älsklingsbit.

Jag sjöng en romans, sedan en till... men plötsligt utropade gästen:

— Nog nu med dessa barnvisor — era romanser menar jag.

Jag blev arg:

— Vad ska jag då sjunga?

I stället för att svara gjorde han en förfärlig grimas, lyfte ena handen och stämde upp:

»Fientliga stormar brusa över oss...»Ur den ryska revolutionssången Varsjavjanka.

Och han stampade takten med foten. Då smög jag mig genast in till mig med min gitarr. Jag har fått nog av de där stormarna. De är inte skrivna för mig, de är alltför larmande, och i vilket fall som helst ska de inte sjungas till gitarr...

Och efter en timme hörde jag bakom väggen heta viskningar:

— Vad gör ni?... Låt mig vara... Bort med era händer... Jag ber er.

Och vilket skratt!

Det var klart — den avgörande kampen hade börjat Jag tog på mig hatten och rusade ut.. Sådant upprör en.

Trots allt detta avbröts dock inte vår bekantskap.

Jag hade en tanke, ett hopp... Varför ska man inte ha lite roligt, när ett tillfälle yppar sig? Ja,g såg, att flickan var mycket fri av sig —när hon fick besök, lade jag mig vid väggen och lyssnade. Då hör man ju allt förstås. Flickor, ja!...

Då Praskovja Spiridonovna träffade mig, himlade hon sig alltid och skrattade ljudlöst men glatt.

— Er granne, vet ni, hon har åter besök. Har ni hört? Och åter en ny herre... Där har ni dom — det nya livets grundläggare.

— Ja, sade jag, det är inte alls bra.

Men för mig själv tänkte jag: »Ack, det goda går en ur händerna.»

Det är så trist att vara ensam, alla möjliga tankar snurrar då runt i ens huvud.

En kort tid därefter reste hon bort någonstans. En hel vecka stod hennes rum tomt och låst, och jag började leva lugnt igen. Praskovja Spiridonovna tittade åter in till mig och drack te hos mig. Och viskade:

— Ramlar dom snart?

— Mycket snart, Praskovja Spiridonovna. Lugna er bara. De ramlar snart, vänta bara. Snart flyter det nog av mjölk och honung.

— Kanske inte precis det, men det blir nog lättare att leva.

Så drömde hon och började till och med att tala högre — hennes ansikte sken.

Plötsligt hördes en ringning. Någon klampade i korridoren, och dörren öppnades i rummet bredvid.

— Hon!104 ALEXANDER JAKOVLEV

Praskovja Spiridonovna blev så uppskrämd, att hon spillde ut teet. Och hon sprang sin väg utan att säga adjö. Knappt var hon utanför dörren, förrån det bultade i väggen.

— År ni hemma, granne?

— Ja, sade jag. Välkommen tillbaks.

— Jag ska bara tvätta mig, så dricker vi te tillsammans. Jag har en massa godsaker med mig.

Jag gick in till henne. Med gitarren, det är klart — hon tyckte om den. Hon hade blivit en smula solbränd, skrattade, hennes tänder glänste.

— Jag har varit hos min syster, vilat lite. Vilka barn hon har!

— Snälla?

— Härliga ungar! Hela dagarna lekte jag med dem.

— Ha, ha, ha! skrattade jag, det är ju riktigt brackigt!

Hon blev genast allvarlig.

— Ja, om man tänker efter, så har ni verkligen rätt. Men jag var ändå inte så lite avundsjuk.

Aha, tänkte jag, naturen tar ut sin rätt —^den lilla katten längtar efter värme. Jag fattade hennes hand, strök den och sade:

— Ni är en god människa, Maria Vasiljevnaj jag tycker mycket om er.

Men hon ryckte bort sin hand och skrattade: ,

— Men jag för min del tycker inte alls om sådana som ni!

— Vad för ena?

— Sådana där tröga, lättjefulla ...KLOCKAN FYRA PA NATTEN

105

— Vilka tycker ni om då?

— Modiga, starka. Mannen måste brinna som en eld, förstår ni!...

Hon sköt till och med sin stol ifrån mig.

Nå ja, älska bara dina brandmän. Varsågod! Mig gör det absolut detsamma. Jag har levat, innan jag kände dig, och klarar mig nog också i fortsättningen.

Från den stunden var jag orubblig i mitt beslut att vara försiktig med henne. Besökte jag henne, talade jag bara om likgiltiga saker. Hon var precis som en man för mig. Ni skulle bara ha hört, hur hon talade om »människan»!... En gån g satt vi tillsammans.

— Borgaren är ett kräk, tänker bara på sig själv.

— Man måste tycka synd om varje människa, sade jag. Den minsta människa är ändå en människa.

— Men vem behöver honom, den strunten, det kräket?

— Han behöver sig själv, han är nödvändig för sina barn, för sin hustru... Man får inte skämta om människan!

— Det gör jag ju inte heller!...

— Det finns blommor, som blommar en gång vart hundrade år. Och sådana blommor pysslar man om... Men människan blommar bara en enda gång under hela evigheten. Varför ska man då inte också pyssla om henne? Och hur mycket sen!

Hon skrattade bara... funderade ett tag och sade slutligen dystert:

— Vet ni1, vad jag har för ett fel?114 ALEXANDER JAKOVLEV

— Vad då för ett?

— Jag kan inte döda en människa.

Jag hoppade till.

— Är det ett fel! Det är ju, gudskelov, mycket bra!

— Nej, det är ett fel. Jag måste vara stark. Det är... en svaghet.

Jaså, tänkte jag, då är det bäst, man aktar sig.

Och jag undvek henne mer och mer. Hon kunde gärna få göra, som hon ville. Jag gick inte längre med något nöje till henne. Men hon däremot, ser ni, bjöd mig varje kväll till sig.

Det var tusan! Hade hon redan tröttnat på sina egna? Jag förstod ingenting. Och vilka samtal sen! En gång började hon till och med att tala om gudi På mitt hedersord.

En kväll, då jag var inne hos henne, frågade hon mig plötsligt:

— Har ni någonsin tänkt på döden, Bobkov?

Jag blev verkligen häpen, det måste jag tillstå.

— Det är klart, Maria Vasiljevna. Nuförtiden är det nästan omöjligt att inte tänka på döden, då den ständigt går omkring bland oss. Vår tid är olik alla andra. Allt dör — människor, djur, fält, fabriker, städer, floder... Man vill helst inte tänka på det, men man kan inte låta bli.

— Vilket dödssätt föredrar ni?

— Jag föredrar inget. Jag tycker inte om döden.

— Men svara ändå! En borgardöd i sängen, eller i revolutionen — i kampen?KLOCKAN FYRA PA NATTEN 107

Tusan också! Jag hade för länge sedan lagt märke till att något underligt försiggick med henne. Nå, undra på det — ständigt nya kavaljerer, men ändå alltid ensam, och hon är inte så ung längre. Varje natt suckade hon så tungt, när hon lade sig, att man tyckte synd om henne.

Jag svarade:

— Till och med under revolutioner dör människorna helt prosaiskt — i sängen. Kommer döden, så dör ändå var och en för sig själv, om också tjugu internationalister står på gården. Vet ni, om ingen vän finns vid dödsbädden, då är det verkligen beklagligt ... Revolutionen behöver människan, då hon är stark som en maskin, men klickar hon, då är det slut — man är glömd. Och så dör man som den vanligaste kälkborgare. Det har jag själv sett.

Tigande sänkte hon huvudet.

— Men om en älskad människa finns i närheten, är det lättare att dö då?

— Jag tror det. En väns kärlek värmer upp hjärtat. För resten är det ju skräp alltihop. Ni gör ju revolutioner,

störtar omkull världar... Ni kan väl aldrig ha det tråkigt?

— Vad då, revolutionen? sade hon. Den finns redan i fem års tid. I början var det verklighet... nu vill man något annat.

— Vad vill ni då? log jag ironiskt.

— En vrå, sade hon. En egen vrå. En liten lycka, men min egen. Ingen annan får röra vid den. Jag har blivit som förvandlad, sen jag såg min systers barn.116 ALEXANDER JAKOVLEV

— Strunta i1 det, sade jag, det är ju så brackigt!

Hon teg. Leende betraktade jag henne från sidan

och sade:.

— Det är bara vi syndare, som kan drömma om en sådan liten lycka. Men ni— ni kan bara drömma om världslyckan.

Jag ville förstås bara pika henne. Hon satt tyst, sänkte huvudet och stirrade på golvet. Då stämde jag upp min älsklingsbit igen:

»Så sjöng åtminstone du med mig!...»

Då rasade hon häftigt upp och skrek nästan:

— Nu har ni skrålat nog! Ge er i väg — jag vill sova!

Uppriktigt sagt, så blev jag häpen. Det där skulle vara hövlighet! Jag gick och beslöt att aldrig mer besöka henne.

Dra åt helvete! tänkte jag för mig själv.

Men efter en vecka bjöd hon mig åter till sig. Vi drack te och pratade om ditt och datt. Hon hade mörka ringar under ögonen.

— Säg, Bobkov, har ni älskat någon gång?

— Hur menar ni?

— Jag menar, om ni älskat en kvinna, en flicka! Har ni någonsin varit kär?

— Det är självklart! Jag är väl inget helgon heller.

— Men varför har ni inte gift er, fast ni är trettiofem år? Se där, ni är ju redan grå vid tinningarna och fortfarande ungkarl.KLOCKAN FYRA PA NATTEN 109

— Ödet, Maria Vasiljevna. Först valde jag för länge — jag var ju så ung, så kom kriget, revolutionen ... nå ... och nu som ni ser...

— Berätta, hur ni blev kär. Det är nämligen så svårt att tro...

— Varför är det så svårt att tro?

— Ni kan visst inte älska något annat än er balalajka.

— Gitarr, min nådiga, gitarr.

— Det gör väl detsamma. Berätta bara!

Jag kände mig lite generad i början — kärlek, det är en så delikat sak. Men jag hade ändå lust att berätta allt på ett så sorglustigt sätt, att Maria Vasiljevna skulle skratta men samtidigt tycka synd om mig. Man talar ju alltid om sitt förflutna på det sättet, med ett litet leende. Och så berättade jag om Nadjenka, en flicka, jag känt. Hon brukade alltid skratta. Hade man bara hört hennes skratt en enda gång, glömde man det aldrig. Vi tänkte redan på giftermål, då jag en gång tog henne med mig till ett litterärt möte i Proletkult. Min Nadjenka hörde på, och så sade hon plötsligt:

— Jag vill också skriva vers.

Nå, varför inte. Varje dumbom skriver vers nuförtiden. Dessa poeter strövar omkring i hela koppel som hundar på våren. Det gäller bara att skriva på. Omkring en vecka senare visade Nadjenka en skrivbok för mig.

— Läs det här, sade hon.

Jag öppnade boken. Gode gud! Hela skrivboken var fullklottrad. Hon hade antagligen skrivit dag och

natt. Dikterna var förstås mycket dåliga. Jag läste igenom dem och sade:

— Du skriver bra, Nadja, mycket bra.

Hon sken upp och blev fundersam.

— Ska jag kanske läsa upp dem i den litterära cirkeln?

Jag blev förskräckt, avrådde, men hon sade:

— Du säger ju själv, att de är bra. Jag ska läsa upp dem...

Och nästa vecka läste hon upp dem. Med en sådan där silverstämma, förstår ni, och så rodnade hon och blev så söt, miljoner gånger vackrare än alla dikter i världen. Alla ynglingarna, som var närvarande på sammankomsten, såg glupskt på henne, som om hon varit något ätbart. För att säga sanningen visade sig dikterna ännu jämmerligare vid uppläsningen, och om inte Nadja deklamerat dem själv, hade det blivit fiasko. Men nu hörde alla på. Och efter uppläsningen kom en tjock karl i sammetskavaj fram till henne, stövlar till knäna, fingrade på fyrtiotvå knappar — det var inte en poet, utan en lyrisk sprakfåle. Hans feta kinder guppade, och han sade till Nadjenka:

— Ni är verkligen genial! Vilka bilder, vilka assonanser!

Och han himlade sig och rullade med ögonen, den skurken, precis som av förtjusning. Det steg Nadjenka åt huvudet. Hon hade inte anat, att hon var en så genial diktarinna.

Vi gick också tillsammans hem den kvällen, men

hon talade knappt med mig. Tänk bara, en genial poet, och bredvid henne, jag — en enkel människa! Det blåste kallt i mitt bröst... hm, ja.

Sedan gick min Nadjenka ofta på de litterära sammankomsterna. Men hon bad inte, att jag skulle göra henne sällskap. Nå ja, då gick jag ensam. Var där två gånger. Satte mig i ett hörn och såg på. Kring Nadjenka fjantade inte en, utan fem hjältar och viskade i hennes högra öra och i det vänstra. Nadjenka strålade. Då slutade jag upp att gå dit. Varför skulle jag reta upp mig i onödan?

Ungefär en månad därefter kom Nadjenkas mor springande alldeles upprörd — vi bodde inte långt från varandra.

— Var är Nadjenka? frågade hon.

— Hur ska jag kunna veta det?

— Ni går ju tillsammans, sade hon, ni är ju hennes fästman.

— Nej, svarade jag, jag har inte träffat henne på en månad. Och hennes fästman var jag bara så länge, hon inte var en genial poetissa...

Jag tyckte synd om gumman, men var på samma gång glad — gudskelov, att jag inte gift mig med en så lättsinnig flicka.

Och sedan fick jag höra från annat håll, att min Nadjenka gick ur hand i hand.

Så träffade jag henne efter ett halvt år. Hon var mager, och det lyste fasa ur hennes ögon. A hå hå! Det syntes genast — de lyriska hingstarna hade ätit upp min stackars Nadjenka.

Jag berättade och skrattade. Såg upp — Maria Vasiljevnas ansikte hade mörknat. Hon sade tyst:

— Lyriska... ja... men... hur tror ni, finns det också po-li-ti-ska?

Hon frågade med eftertryck, y— Visst finns det det, skrattade jag, varför inte? Man berättar ju, att en kommissarie håller sig med ett dussin sångerskor. Och han gör också på samma sätt. Tycker han om en flicka, så säger han till henne: »Å, vilken röst ni har, ni sjunger gudomligt! Jag ska skriva i tidningarna om er.» Och flickan är beredd att göra vad som helst för sådant beröm...

Maria Vasiljevna blev ändå dystrare och såg förbittrad på mig:

— Säg, Bobkov, skulle ni vilja gifta er med mig?

— Vad? Hur menar ni?

— Helt enkelt... gifta er...

— Men skämta nu inte, Maria Vasiljevna, låt oss dricka te i stället!

— Försök inte med några undanflykter. Svara ärligt... ja eller nej!

Hon var mycket upprörd, och hennes ögon glänste feberaktigt och vredgat, som jag tyckte.

Ja, ser ni, jag tycker inte om kvinnor som..,? röker.

Hon skrattade förtörnad.

— Men om jag skulle sluta upp att röka?

Nu gällde det att tala rent ut.

— Det vet jag inte, Maria Vasiljevna, jag skulle nog inte göra det ändå, så stormig som ni är! Och jag, vet ni, är mycket stillsam av mig. Ni har

ju själv kallat mig för bracka. Det är också så — ni är en örn och jag en sparv.

Jag visste nog, vad hon ville och varför hon ville det. Hon hade tröttnat på »revolutionens röda peppar», och nu önskade hon sig något annat, som var mindre starkt — hon ville ha »borgargrädde».

Undra på det. En tjugusexårig flicka, och vad hade hon! Några böcker på bordet och Karl Marx på väggen. För en man är det lättare att vara ensam, värre för en kvinna. Kvinnan tycker om att ha det varmt och hemtrevligt som en katt, och det är mycket värre för henne än för oss att vara utan ömhet.

— Men ni är verkligen en obetydlig människa.

— Ja, sade jag, verkligen.

— En intetsägande människa.

Då blev jag arg.

— Fast intetsägande så vill jag ändå inte gifta mig med er.

Hon skrattade.

— Men ni har tänder ändå.

— Ja, och det inte så dåliga.

— A, sådant skräp... barn, familj, giftermål...

— För den ena är det skräp, men inte för den andra kanske. Jag till exempel skulle inte ha något emot att gifta mig med en ordentlig flicka, och jag skulle vara henne den trognaste man i världen. Jaha, kamrat Maria

Vasiljevna, världens lycka är kanske en stor sak, men familjens, min lycka, är kanske ändå större. Ni sade själv...

— Jag har inte sagt något. Det var bara ett 8. — Riw kin - B r i c k, 14 sovjetryska berättare.114 ALEXANDER JAKOVLEV

ögonblicks svaghet, och ni har redan tärikt er, gud vet vad! Nog med bracksamtal!

— Om det är nog, så är det nog. Mig gör det alldeles detsamma.

Jag såg, att hon var nära att brista i gråt. Något måste vara på tok.

Samma afton bjöd hon mig på teatern.

— Kom med, sade hon, jag har skaffat en biljett åt er!

— Tackar allra ödmjukast, ni är alldeles för vänlig.

Uppriktigt sagt blev jag inte så lite förvånad. Hon uppvaktar mig, tänkte jag. Har man sett på maken! Hon tror kanske, hon fått tag på en fästman. För resten, det kan göra precis detsamma.

Vi såg Farbror Vanja.

Och just då man kommit till höstkvällen, till den scen, där farbror Vanja sorgset, nästan gråtande säger: »O, vad det är tungt, om du bara visste, hur tungt det är!» och Sonja svarar honom: »Vad ska man göra åt det? Man måste leva, man måste tåligt bära sina lidanden. Även vi ska få vila och se himlen smyckad med diamanter!» — då hoppade min granne upp, men satte sig ned igen; Vet ni, jag blev riktigt förskräckt. Viskade till henne:

— Hur är det fatt?

Och hon svarade också viskande:

Hösten kommer, och vem ska jag då ha vid min sida? Säg, säg, vem ska då vara hos mig?.--Var är min diamanthimmel?...KLOCKAN FYRA PA NATTEN

5

Jag kände, att hon grät.

Det är inte så lite, hon önskar sig, tänkte jag.

— Tss... tss där borta! hyssjade man åt oss.

Vi teg, men hon steg tyst upp och lämnade teatern, och jag nörde, hur man brummade i mörkret bakom henne, då hon trängde sig fram mellan bänkarna. Jag satt kvar till slutet. Trodde först, att jag skulle hinna fatt henne. Nej, det lyckades inte. Så gick jag ensam hem. En tanke snurrade envist runt i huvudet på mig: hösten kommer. Nå, än sen? Den hade ju redan kommit. Regnet silade. Inte starkt, men i små droppar — ett riktigt höstregn.

Man blir så vemodig, när det regnar så där, särskilt om man är alldeles ensam. Jag avskyr sådana kvällar. Man vet inte, vad man ska ta sig till... Då tar jag ner gitarren från väggen.

»Sjung åtminstone du med mig...»

Det blir liksom lättare då.

Den gången var jag också så tungsint. Här levde jag ensam — gud vet varför? Något mål? Det hade jag inte. En ungkarl. Fem år går, och det kommer att lukta hund om mig, ty en riktig ingrodd ungkarl luktar alltid hund.

Och varför just en himmel med diamanter?... Jag skulle vara nöjd med något enklare, utan diamanter. Om det inte hade varit så jämmerliga tider, skulle jag ha skaffat mig någon hustru... Det är klart, att det inte fick vara en sådan kraftmänniska som hon, och ingen poetissa heller, överhuvudtaget inte någon med fördärvad fantasi, ty kvinnorna i vår124 ALEXANDER JAKOVLEV

tid är sämre än männen. Och barn skulle jag ha — små rosiga ungar... Ä, det är ingen idé att tänka på det.,.

Jag kom hem. Mörkt i hela huset. Var håller Maria Vasiljevna hus? undrade jag. Kanske hon gått till någon av de sina! Nå ja!

Jag klandrade henne i tankarna. Gifta sig med en sådan!... Direkt från teatern, utan att vänta på slutet, och sedan rakt — nej, vet ni vad!

Värdinnan öppnade för mig. Hon fnyste förargad. Jag vågade inte störa henne med några samtal. Men jag hade stark lust att fråga efter Maria Vasiljevna. Gick tyst in i mitt rum, på tåspetsarna, för att inte bullra med skorna.

Plötsligt hörde jag från andra sidan väggen en späd röst: i-ii-i... Som en myggas surr. Sedan snyftningar och tunga suckar...

Ack, herre min skapare, hon var alltså hemma! Gråter också. Där ser man en sådan kraftmänniska! Vad skulle jag göra? Gå in till henne?

Jag funderade — det passade sig inte riktigt. Det var inget att bry sig om för resten. Det är bra, låt henne bara gråta ut, hon slutar nog snart. Kvinnotårar är som vatten, har Shakespeare sagt — en förståndig karl.

Inte heller jag hade det alltför bra — alltid ensam. Ofta skar ensamheten djupt in i hjärtat på mig, ändå så teg jag. Man måste kunna behärska sig.

Men det är ändå angenämt att känna sig starkare än andra, än den där kvinnan till exempel.

Jag minns inte, när jag somnade. Jag hade underliga drömmar... Plötsligt ett brak!... Jag hoppade upp — lyssnade. Väggen darrade. Innanför tapeten ramlade murbruket ner, och i öronen surrade det: ssssss.

I korridoren sprang människor omkring och skrek:

— Herregud, vad har hänt?

— Det är hos Maria Vasiljevna!

— Maria Vasiljevna! — vad har hänt?

Man slog med knytnävarna på hennes dörr.

— Oj, oj, hon har kanske skjutit sig!

Jag rusade ut i korridoren, ja, vet ni, i bara skjortan, precis som jag var. Framför dörren stod tre kvinnor i bara linnet... Ingen av oss brydde sig om det, så uppskrämda var vi alla.

— Bryt upp dörren! Hör ni, hon rosslar! Nikolaj Ivanovitj, ni som är starkast, bryt upp dörren!

Jag tryckte skuldran mot dörren, den knakade och sprang upp.

Ja, hon rosslade. Jag vågade inte gå in — det var så mörkt. De andra trängde på, jag trevade efter kontakten.

Maria Vasiljevna låg på sängen — ansiktet vitt, blodigt linne. Bredvid henne låg en svart revolver. Jag hörde värdinnan säga:

— Rakt i hjärtat träffade det.

Det gick runt i huvudet på mig — jag förstod ingenting. Stod där som en åsna och tittade på.

Någon sade:

— Hon har kanske lämnat en lapp efter sig.

— Ja, där ligger en.

En stor bit papper med några ord: »Jag är led på allt.»

Hm...

Främmande människor kom under tiden in i våningen, och jag hörde värdinnan säga förargad till någon:

— Klockan fyra på natten och ett sådant rabalder! Ett så oroligt släkte det är nuförtiden! Herregud, så oförståndigt! Hon kunde väl åtminstone ha väntat, tills det blev morgon! LEONID LEONOV

handen i fönstret— Det är lätt att dö, sade Prochor Stafejev. Lätt och inte alls bittert. Döden har ingen smak — den är varken bitter eller söt...

Främlingarna från de flygande avdelningarna vände sig förvånade om mot gubben. Juda skämtade viskande, men tillräckligt högt, för att den gamle skulle höra det:

— Gubben pratar strunt i dag!

Prochor strök långsamt sitt vita hår med hand-flatan och förklarade stillsamt och tydligt:

— Människan är som en blomma. Redan vid födelsen börjar hon dö. Hon dör lite dag för dag, och för varje timma förlorar hon i färg. Hon kommer till jorden bara för att dö.

Prochor skrattade tyst, då han fick syn på en soldat, som, lyssnade på honom med vidöppen mun.

— Människan är som en blomma. Och om hennes ögon en gång blivit vana vid mörkret, så vill de inte, säg, att jag pratar skräp, så vill de inte mera se ljus. Det är märkvärdigt, att det sker så ofta. Människan är inte skapad att göra hopp i ljuset.

— Det är lögn, farbror Prochor, sade Juda, tände sin cigarrett på ett stycke kol och bet plötsligt ihop läpparna till ett smalt streck. Jag har upplevat något, som just bevisar motsatsen.122

LEONID LEONOV

De hade en lång natt framför sig, och gröten var inte färdig. Jefim Suponjev hade utsetts av de andra till kock för första natten. Han stökade i röken och rörde om gröten med en gren. Man behövde inte be Juda flera gånger, han drog fastare åt sin kaukasiska svångrem och började berättelsen om handen i fönstret.

Det var en iskall, sibirisk vinter. Man jagade oss i .tåg från hav till hav. Det hände förra året. En dag kom kommissarien:

— Gör nu slut på era kvinnoaffärer, de som har några! I morgon bär det av från Vologodfälten*

Där borta vid havet hade en böld slagit ut — det gällde nu att skära bort den...

Vårt batteri var blixtsnabbt. På morgonen — vapnen fram, marsch, marsch till stationen i kylan. Vi fick ensamma en egen, uppvärmd vagn. I främre delen — hästarna, i den andra — vi, fyra kavallfr rister. Karlar, verkligt utvalda. Då det gällde kvinnor och sprit — riktiga överdängare. På stationen höll tåget bara två dagar, och sen Jjar det av genom snön.

Det var den 18 deqember, det minns jag som i går. Vi var i bästa stämning. En liten kamin brann i vagnen och utanför väggarna — snö, snö. Dagarna var stormiga. På nätterna var det som om luften knarrade ute på fälten. Det är klart, att kvinnor upplivade våra soldatnätter. De tiggde:

— Ta med mig, ta med mig! Låt mig få fara med till min man... För att hämta min bror.HANDEN I FÖNSTRET 123

Vi störtade alla fyra till dörren:

— Är du inte rädd att fara med oss i vår salongsvagn? Vi är ju fyra karlar!

Men de hade alltid samma svar:

— Än sen, kära vänner, man är ju en gång en kvinna! Det är kvinnans lott!

— Nå ja, om det är din lott, så kryp in bara!

En gång höll tåget vid en station. Det var en

frostig kväll. Det snöade som efter en uppgjord plan: än föll snön, än höll den upp, så började det igen. Lokomotivet körde bort för att ta in vatten, och två av oss gick ut att stjäla ved. Jag vaknade, gick ut:

-— Vad är det här för en station? frågade jag.

Man svarade mig något som liknade »Bultychaj». Jag uppfattade det inte, så sömnig som jag var. Snart började allt möjligt pack belägra oss. En gammal gubbe, en kraftig djäkel, höll nästan på att komma i slagsmål med oss.

— Låt mig komma med! skrek han och slog med sin krycka mot vagnsdörren. Jag vill dö på de varma ängarna. Det har jag rätt till. Jag har räddat fäderneslandet...

Hur skulle man förklara för en döv, att sådana där mumier inte hade någon rätt att åka tåg. En av mina kamrater, Aristarch — det var en skämtsam karl — gick fram till honom:

— Ge dig i väg, far lilla, annars äter jag upp dig!

Gubben skakade på skägget:

— Mig kan man inte äta upp! skrek han. Jag

är fäderneslandets försvarare! Tre medaljer har jag och ett tapperhetskors.

Aristarch svarade honom:

— Fäderneslandet ger vi fan i, men medaljerna kan du sälja, om de är av silver, och dricka för vår välgång!

Några gamla käringar trängde sig på oss. Vi blev också av med dem på samma sätt. Vad kan man ha för nöje av sådana gamla gummor. Plötsligt kom två kvinnor fram till oss — det var säkert judinnor. Modern hade en svag mustasch, men annars inte illa. Och dottern — en svart, mycket behaglig flicka, spänstig som en fjäder. Näsan var lite böjd. Just då gick månen upp, så att jag kunde se dem mycket bra. De hade ingenting särskilt med sig, modern bar ett knyte och dottern ett sådant där fodral.

— Låt oss fara med till nästa station, bad de två kvinnorna och nämnde en stad.

Jag stod där och kliade mig på brastet. Den yngre tycktes fälla Aristarch i smaken. É— Kryp in, kryp in! sade han. Det luktar hästar här hos oss, men vår salongsvagn far i stället utan avbrott, och så är det varmt också.

Han öppnade dörren på vid gavel och släppte ut hela värmen. Jag gick fram till honom:

— Varför bestämmer du saken så där på egen hand? Det ska vi bestämma tillsammans!

Aristarch blinkade åt mig:

— Ni kommer nog att bli nöjda, bråka bara inte!

Och hän drog själv upp kvinnorna i vagnen, dot-

tern milt, men modern ryckte han till i armen, så att hon, den stackarn, flög över golvet... Han var en skämtare, Aristarch.

Knappt hade vi fått in dem till oss, då kom en gymnasist i grå skoluniform springande. Han var väl en sexton år gammal, med ränsel på ryggen. Han stack in handen i dörrspringan, så att vi inte kunde stänga igen. Han skulle åka efter bröd. Hans mor höll på att hungra ihjäl, eller kanske hans syster — det har jag glömt. Han darrade i hela kroppen som en piskad kvinna.

— Låt mig komma in!

Men vi skrattade bara åt honom — vilken tok!

Vi hann inte tända eld i kaminen, så satte sig tåget i gång igen. Där ute var det ett ruskigt väder — snö och storm. Men hos oss i vagnen var det verkligen skönt. Jag har aldrig i mitt liv haft det så hemtrevligt som då. Det kändes så vemodigt och behagligt på samma gång. Jag gick fram till fönstret. Den hade blivit riktigt trind,

månen. Vad sjutton satt den där för. Och så fick jag se — genom fönstret syntes en hand utan vante. Det var gymnasisten. Jag förstod genast — pojken hade inte givit sig i väg, hade ställt sig på fotsteget och hängde kvar.

Nå ja, det angick inte oss! Han kunde gärna hänga där, då man ändå inte kunde köra bort honom.

Jag klöv några vedstycken med sabeln. Aristarch lämnade genast sin brits åt modern och satte sig bredvid dottern på vedhögen, kastade det ena benet över det andra och började prata med flickan: vad för en människa hon var, från vilken stad hon126

kom, det ena med det andra, hur hon hette... vad hon hade för något i sitt fodral. Kort sagt, han frågade ut henne om allt. Flickan sneglade mot modern, men blev så småningom mera säker. Hon öppnade fodralet. Där låg en fiol, som liknade henne själv — mager, med en lätt böjd näsa och smärt som hon.

— Ni spelar alltså? sade Aristarch och kisade som en katt. Jag tycker om romanser. Petrov där klinkar på balalajka, men det är ju ingenting! Vi är ju så okunniga.

— Varför det? skrattade flickan. Nu blir ju allt bra, allmän skolbildning!

PpM A nej, svarade Aristarch, ni läser böcker, ni, men vi kan bara äta gurkor.

Flickan med fiolen skrattade bara och gned sin lilla näsa med en näsduk.

Sedan Aristarch pratat vänligt med henne en stund, gick han in i den mörka hästavdelningen och ropade på oss.

— Låt oss dra lott med tändstickor, vem som ska börja först, sade han.

Vi kastade fyra tändstickor i en mössa, och Ivan drog för Petrucha. Petrucha satt under tiden hos flickan, för att hon inte skulle ha det tråkigt. Men han kunde inte hålla samtalet i gång, och därför bad han henne, att hon skulle spela på sin fiol. Och vi' hade knappt hunnit dra tändstickorna — det var min tur först — då hörde vi plötsligt ett ljud. Jag sprang fram och stod där som förstenad. Flickan spelade på fiolen och stirrade på de röda kolen i ka-

minen. Klangen var enkel, vek, så att den rörde oss. Jag satte mig på en vedkubbe och tänkte: »Vi kan vänta, tills hon blir färdig. Tålamod har vi ju vant oss vid från vår tidigaste barndom.»

Och hon spelade för oss. Tänk bara, ibland var det som rosor, något så varmt och mjukt. Hon med mustaschen snarkade redan, men flickan fladdrade bara på. Jag satt där som ett skalat ägg, vågade inte lyfta en hand, kände mig skamsen till mods. Och fiolen, så bräcklig, med ett finger kunde man trycka sönder den — så bräcklig var den, och ett sådant ljud!

Jag kände mig ledsen, jag var nära att stortjuta. Jag sprang upp från min plats och störtade fram till Aristarch, och han stod också där med ett ansikte, vitt som skummet i en omskakad butelj. Vi skramlade just över en bro.

— Det där spelar hon för mig, viskade Aristarch.

Men jag hörde inte på hoinom, utan kände bara,

att mitt ansikte förvreds. Plötsligt drevs jag mot fönstret. Jag såg järnstången, men ingen hand höll i den...

Så spelade hon för oss hela vägen utan avbrott, ända till nästa station. Efteråt var jag förstås arg, att hon slapp undan oss. Och där ute blåste vinden hårt. Genom springorna svedde oss kölden.

— Bara för att lura er, spelade hon, sade Andrusja Podprijatov.

— Hop ville knäcka oss, tillade Juda och slutade sin berättelse. .— En förståndig flicka, och ni var förstås arga, hånade Suponjev och hällde smält flott i gröten.

— Pojken hoppade väl av? frågade Prochor Stafejev efter en stund.

— Ja, han hoppade av! utropade Juda föraktfullt, och det ryckte missnöjt i mungipan.

I grenarna borta i skogsbrynet skrek en nattfågel. Det var något i fågelns skrik, som tvingade männen att hårdare pressa samman ögonbrynen och mera uppmärksamt betrakta de obetydliga punkter, som deras blickar händelsevis föllo på.

— Gröten är färdig! utropade kocken och slickade den av välluktande ånga rykande sleven. VLADIMIR LIDIN

EN MÄNNISKOSON

Riwkin-Brick, 14 sovjetryska berättare.Andrjusja Skvorez — i verkligheten hette han Andrej Ivanovitj Skvorzov — tyckte om sitt hantverk, och arbetet lyckades alltid utmärkt för honom. Han bultade från morgon till kväll med en liten hammare vid det öppna fönstret till sin källarvåning och såg många människoben, som gingo förbi. Ansiktena såg han inte, men han kände igen människorna på fötterna. Någon skrek i förbigående till honom:

— God dag, Andrjusja! Hej, Skvorez!

Han kände igen dessa fötter i de modfällda lågskorna med sneda klackar och tyckte om att tilltala dem:

— Vänta, Ljubasjka! Vart ska du hän så tidigt på morgonen?

Lågskorna stannade, kvinnan böjde sig ned och såg in i Skvorez' fönster. Kvinnorna tyckte om Skvorez för hans ensamhet och godmodighet och därför att han lagade deras skor och aldrig påminde om betalningen. Kvinnan tittade in i Skvorez' fönster, såg hans huvud med igelkottshåret, hans runda glasögon med enkelt fönsterglas och den lilla mustaschen av blått borst på överläppen. Han bultade hastigt med hammaren, slog in träpliggarna i sulan och sade:

— Varför har du så bråttom, din pil? Titta in ett

slag och se efter min lilla svarting. Han tröttar alldeles ut mig. Han vill inte ha mjölk. Men det är en underbar liten katt.

Kvinnan skrattade och stack huvudet djupare in i fönstret.

— Skvorez, vad kan du finna för nöje i att jämt pyssla med halvdöda kattor? Du kan ändå inte samla upp alla, du borde allt hellre försöka skaffa dig en lämplig hustru, du som förtjänar*^

Skvorez avbröt sitt arbete och såg på kvinnan genom de runda glasögonen.

— Vad behöver jag en hustru till? Varför ska jag fördärva en annans liv? Och så kommer en hustru förstås att försöka uppfostra mig. Mina kattor jagar hon bort, pojkarna på gården brukar ibland leka här hos mig — dem kör hon också i väg, och så kommer vi att bara vara två, min hustru och jag. Men tänk så många människor jag har omkring mig nu. Hela jorden är min. En kvinna kommer aldrig att tåla mina Jcattor.

Skvorez hyste medlidande med alla hungrande, hemlösa stackare. Han tog reda på dem, men han var samtidigt förargad över sin svaghet, ty alla dessa halvdöda kattor med rinnande ögon och dessa sjuka valpar, som han hittade på de låga hustaken eller vid staketen på öde platser, tjöto bela nätterna i ett kör, och de fordrade vård, mat, ordentlig behandling. Han slet alldeles ut sig för deras skull.

En skurgumma kom ibland för att städa hans idé, som var genomsyrat av outplånlig kattlukt. Då jagade hon från hörn till hörn undan de skabbiga

kattorna och valparna, som ständigt vätte ned golvet och som Skvorez varje dag, till och med mitt under arbetet, brukade släpa i väg med till veterinären Tverdik.

Tverdik stod på gården i sina stövlar, orakad, med vidunderligt uppsvullet ansikte, tuggade långsamt på underläppen och såg på, hur en get betäcktes... Hans avelsbock, som gav stadens getter deras avkomma, var hemsk och liknade mest en skorvig djävul. Den hade bara tre ben (ena frambenet saknades), ett långt talmudiskt

skägg och var mycket kärlekskrank. Getterna, som fördes till honom för att betäckas, ryggade till vid hans åsyn, men kunde inte neka honom någonting. Tverdik grep valpen, som Skvorez hade med sig, i nackskinnet, betraktade dess mjuka, fläckiga buk, de skräckslagna ögonen med osynliga pupiller, blåste på nosen, rätade ut svansen, som var inklämd mellan bakbenen och sade:

— Den här hunden blir det aldrig något av. Det är ingen hund, utan ett kräk, den kommer snart att köla av. Titta, ser ni, magen är uppblåst, den har inälvspest. Det kommer att kosta er en rubel, och jag ska förgifta den.

Skvorez såg på Tverdiks vita, skäggiga kinder, på hans fräkniga, med rött hår bevuxna händer och på valpen, som svagt rörde på benen, och sade:

— Kanske han klarar sig ändå. Varför ska man döda en levande varelse. Hunden är bra, och jag ska böta den med svavel.

Tverdik svarade:

— Ni borde allt hellre köpa er en pointer för jakt

eller en kostromar. En sådan hund har ni nytta av, och den väcker människornas högaktning, men vad har ni för glädje av en sådan här hund. Om den också skulle växa upp, det kräket, vad har den för värde?

Skvorez hörde på Tverdik och tog tillbaka valpen.

— Om man räddar en sådan här hund, så blir den mycket fäst vid en. En sådan hund blir som en människa. Den förstår, att ingen behöver den, då den är så ensam och vämjelig. En dyrbar hund däremot, den tycker alla om — det förstår den själv.

Fnysande gick Tverdik ned i sin fuktiga källare ooh hämtade medicin åt valpen. Ibland klarade sig nog någon valp, men för det mesta var Skvorez tvungen — sedan han outtröttligt vårdat kräket —att bära bort det i en tygbit ut på fältet, gräva med det under stäppgräset och åter igen begråta en bortgången vän. Under sådana dagar var Skvorez dyster till sinnes och lovade sig att aldrig mer ta hand om någon av sina plågoandar. Men nästa dag hittade han åter en liten, av olyckan sönderfrätt stackare med syrenögon och bar hem den, förtörna|d på sig själv. Där lades den på samma plats, där gårdagens valp legat, och plågorna började åter för Skvorez.;J

Det hände för resten en gång något i Skvorez' liv, som gjorde honom nedstämd i hela tre dagar, men sedan hämtade han sig och beslöt att något sådant aldrig mer skulle få inträffa.

En gång kom den föräldralösa Varja från grann* huset ner till honom. Varja tjänade hos sadelmakaren och hade ett blekt ansikte. Hon beställde ett par goda

skor hos Skvorez. Han tog mått på Varjas fot, kände plötsligt ett stort medlidande med den ensamma flickan och beslöt att göra ett par vackra och billiga skor åt henne. Han använde det bästa lädret och tyckte om att se på Varjas bleka kinder, då hon för ett ögonblick kilade ner till honom på kvällen för att se på hans arbete. Hon betraktade skorna och rörde med snabba fingrar vid hans verktyg. Det luktade varmt kök av henne, och med hög, entonig röst gnolade hon ibland på några visor. Det gick bra att arbeta vid dessa melodier, och hammaren i Skvorez' hand bultade med jämna slag. Slutligen voro hennes skor färdiga. Varja provade dem och tog några steg — de voro lagom. Och hon sade med släpig röst:

— Tack ska ni ha, kära Skvorez.

Sedan närmade hon sitt ansikte till hans, kysste honom på hans blåa borst och sprang bort.

Skvorez satt kvar vid sitt arbetsbord. Han frustade, och hans glasögon blevo oupphörligt immiga. De voro immiga i två dagar. På tredje dagen, en helgdag, rakade han bort sitt blåa borst, tog på sig ett par nya byxor och gick till huset bredvid. Han gick rakt till sadelmakaren. Hans huvud var indraget mellan axlarna, och han hade bestämt sig för något otroligt. Han kom till sadelmakarens dörr. Varja steg över tröskeln i en ny klänning,

eleganta skor och med ett skärt band i håret. Skvorez sade till henne: i

— Jag måste tala med dig, Varja.

De stodo i förstugan, och alldeles inpå sig såg Skvorez Varjas bleka kinder och de två små rubin-

stenarna i hennes öron. Han såg de små stenarna och visste inte, hur det gick till att han sträckte fram armarna och tog Varja om livet. Något sådant hade aldrig förr hänt honom. Då blevo Varjas ögon sneda, så nära kom hon honom, och hastigt och sakligt viskade hon:

— Inte nu, bara jag blir färdig med arbetet kommer jag, och jag som trodde, att du, Skvorez, inte brydde dig om sådant. Man berättar så mycket om dig, och då är du en sådan...

Skvorez gick tillbaka hem. Han visste inte, vad han skulle ta sig till, och tände inte något ljus på kvällen. Flickan kom, skrapade mot den stängda luckan, väntade en stund och gick sedan. Så slutade denna underliga händelse för Skvorez, och han återvände till sina små djur. Här förstod han allt, och djuren sågo på honom med uppriktiga, lidande ögon. Kattorna, som nyligen fått ungar, lågo på hans säng, och valparna lekte med läderbitar och skor, som han fått till lagning. De hoppade undan, skällde, kastade sig sedan med framtassarna över läderbitarna igen och släpade dem till sist under sängen. Där sleto de fullständigt sönder dem under vällustigt morrande.

På sommaren, då staden torkat ut i solen som en pöl och tjäran värmts upp på staketen, gingo de hungrande genom staden. De gingo i horder för att dö i öster. Hjulen på deras vagnar knarrade hemskt. De hungrande gingo i tre dagar genom staden, där de lämnade kvar sina döende och sina barn. Barnen blevo efter i varje stad. De ville

inte dö, de voro mera företagsamma än de äldre. Och en dag, sedan de hungrande dragit förbi, plockade Skvorez upp en människovalp på torget. Valpen var nio år gammal. Han var svart av sol och hunger, hans nakna fötter hade svällt förskräckligt, och huvudet var betäckt med skorv. Valpen satt vid en mur på torget, likgiltig för allt. Hans urvattnade ögon stirrade slött framför sig. Han liknade en raggig hund. Skvorez böjde sig ned över honom, och hans hjärta pressades samman av medlidande. Han sade:

— Vad du är skabbig, min gosse. Hungern förskönar visst inte människan. Kom med, ska du få mat!

Det var likgiltigt för valpen, var han skulle dö. Skvorez tog honom med sig hem och satte honom vid bordet. Han lade en sked framför honom, bröt av ett stycke bröd och tog fram kall soppa ur ugnen.

— Ät bara, sade han till pojken. Vad tittar du så för, ingen kommer att göra dig illa.

Pojken tog skeden och började äta. Han åt, så att han höll på att storkna — soppan bubblade i1 halsen — och Skvorez tog snart skålen från honom.

— Det är nog nu, du får inte äta så mycket i början, innan du blir van. Vad heter du?

Pojken stirrade dystert framför sig.

— Grisjka.

— Grigorij alltså? Och var är dina föräldrar? Du är föräldralös, kan jag förstå? Och vart ska du gå med dessa människor?

— För att skaffa bröd. Vi måste klara oss till

våren, sade Grisjka allvarligt, som de äldre bruka tala, och från våren till skörden klarar vi oss nog på något sätt.

Han var inte mätt än och såg på soppan.

— Nej, Grigorij, du får inte mer mat nu, det kan gå illa, när man inte är van. Det kan vara den säkra döden. Var kommer du från?

Grisjka svarade:

— Jag kommer långt ifrån. I varje stad stannar jag en tid. Barn får alltid lite hjälp, och när det kommer nya skaror, fortsätter jag. Nu ska vi till Sysran, det är bestämt.

Skvorez såg på hans vita skorv, på hans lillgamla gestalt och skakade på huvudet.

— Det är så underligt. Du talar som en fullvuxen bonde, men är väl knappt mer än åtta år.

— Nio, svarade Grisjka.

Det låg en valps svårmod i hans åldriga ögon. Skvorez såg på honom. Han kände ett starkt medlidande med pojken och sade plötsligt, efter en stunds betänkande, till honom:

— Vet du, vad jag tänker på, min lilla vän? Du har ingenstans att ta vägen. Det kan dröja länge, innan ni kommer fram dit, där ni får bröd, och det är ovisst, om ni överhuvudtaget kommer fram. Du kan hellre arbeta hos mig till våren. Du kan hjälpa mig, du ska få tillräckligt med mat och kan till att börja med gå med skorna till kunderna.

Grisjka funderade en stund och sade sedan som en timmerman från Kostroma, då han tar tjänst hos en arbetsgivare:

— Nå ja, det är bra. Bara jag får ordentlig kost... och så är bastskorna utslitna...

Hans trasiga bondskor hängde på ett snöre vid skärpet.

— Mat ska du få, så du blir mätt, svarade Skvorez, och dina bastskor ska jag bära ut på fältet och låta kråkorna göra bo av dem. Vi ska göra finfina stadsskor åt dig.

Grisjka tänkte efter ett ögonblick och frågade allvarligt (han sålde sig inte billigt):

— Varm kost eller uppvärmda rester?

Pojken drog fastare åt repet kring sin skörbjuggs-mage, och Skvorez sade vänligt:

— Vi kan ju bestämma att om maten blir dålig, så kan du sluta.

Så enades de, och Grisjka, Grigorij Semjonovitj Tebelev, stannade hos Skvorez. Han hade gått över stäppen som en åkersork och krupit in i det första hålet. Skvorez gjorde i ordning en bädd åt honom ovanpå ugnen, var försiktig med maten de första dagarna, och Grisjka såg med dystra ögon från sin upphöjda plats, hur Skvorez tvinnade becktråden och slog in pliggarna. Så låg han två dagar, och på den tredje började Skvorez vänja honom vid arbetet. Han gav honom pengar och skickade honom till boden efter fotogen. Grisjka tog pengarna, drog på sig Skvorez' stora, uttrampade filtstövlar och gick ut på gården. Där såg han sig länge omkring, kisade mot julihimlen och kliade sig i huvudet. Grisjka gick bort, var försvunnen ända till kvällen och kom

tillbaka utan pengar och utan fotogen. Skvorez frågade:

— Var har du varit? Har du köpt fotogen? Grisjka klädde långsamt av sig och svarade inte.

Skvorez frågade honom ännu en gång, och Grisjka sade dystert:

— Jag har inte köpt något. Teg en stund, tillade sedan:

.! *"-" Jag har tappat pengarna.

Tigande kröp han upp på ugnen och låg där hela kvällen. Han steg först ned, när maten var färdig, åt så mycket han orkade och kröp åter upp. Ljubasjka, som sprungit ned för att prata bort en stund, ryckte på sin vassa näsa och sade:

— Har du skaffat dig ett sådant odjur i stället för kattorna? Ett riktigt skogsdjur.

Skvorez såg på henne över glasögonen och svarade mycket allvarligt:

— Det är inget djur, utan en människoson. : På morgonen gick han till fältskären med Grisjka.

Fältskären klippte pojkens hår och smörjde in hans huvud med salva.

Som alla pojkar tyckte Grisjka om att plåga djur. Han pinade och torterade dem utan illvilja, bara därför att det fanns varelser, som han kunde göra illa, utan att de förmådde sätta sig till motvärn. Och hela dagarna pinades Skvorez av att se sina djur plågas. De gömde sig under sängen och skällde därifrån med barnsliga, förtvivlade röster. Skvorez sade till Grisjka:

— Varför plågar du de stackarna, ditt odjur?

Grisjka svarade:

— Vad ska man annars göra med dem?

— Men tänk, om man skulle göra på samma sätt med dig också.

— Har man kanske inte gjort det? De små plågar man alltid värst.

Han satt på bänken, nyklippt, med stor måge. Skvorez sade medlidsamt till honom:

— Ett odjur är du, ett odjur, det är riktigt sagt. När ska man kunna skrapa fram människan ur dig?

I kvällsskymningen slog han fast klackjärn på arbetsbasens stövlar. Denne bodde i samma hus, och Skvorez sade åt Grisjka att gå till honom med dem. Grisjka kastade stövlarna över axeln och gick bort. Han gick i kvällsskymningen och kom inte tillbaka. Skvorez ville inte äta utan honom och begav sig till arbetsbasen för att höra efter, om Grisjka lämnat stövlarna. Basen var inte hemma, men hans hustru sade, att Grisjka inte varit där. Då gick Skvorez för att söka reda på Grisjka. Många hade sett honom, där han gått med stövlarna över axeln, och de hade trott, att han var på väg med dem till någon kund. Brandsoldaten vid porten hade också sett Grisjka. Han hade förundrat sig över pojkens ojämnt klippta hår. Skvorez sökte honom långt in på natten, men fick inte tag på honom och återvände ensam hem.

På morgonen gick han åter ut för att söka honom. Det var torgdag. Den tryckande gryningen började redan att ryka i blått. De rödbruna, stubbade åkrarna lågo glädjelösa utanför staden. Skvorez gick

runt torget, trängde sig fram i trängseln. En blind tiggares mjölkfärgade starrögon stirrade uttryckslöst ut i luften, och han gnolade entonigt till sitt strängaspel. Många uthungrade, jämmerliga varelser i soldatrockar och skärmmössor tryckte sig intill vagnarna. Rockarna räckte dem ända till hälarna, skärmmössorna till näsan. Bönderna sökte jaga bort dem. Skvorez gick och tittade under mössorna. Gubbögon sågo på honom under de trasiga skärmarna — munnarna voro betäckta med utslag. Han gick vidare och led och vinkade avvärjande med handen, som om han ville jaga från sig sitt medlidande. Om man bara kunde samla ihop alla dessa skabbiga kattungar och hemlösa valpar, ge dem ordentligt med mat och låta dem leka så mycket de ville, som valpar böra göra, för att inte tunga bond-tankar dystert skola stirra fram ur deras gamla ögon. Och han gick vidare och vinkade med handen. Det var åter olidligt hett. Den grådaskiga floden torkade ut. Skvorez gick över torget ned till stranden. Sträva, lilafärgade tistlar växte där, och plötsligt fick han syn på den välkända mössan med rödgardiststjärnan och sina utslitna filtstövlar under en buske, i

Grisjka sov. Skvorez böjde sig ned över honom. Han betraktade pojkens slumrande ansikte. Det fårades redan av en gammal bondes rynkor, och den smutsiga knytnäven hade han lagt under kinden. Plötsligt öppnade Grisjka ögonen, såg på Skvorez. Blicken blev stickande. Han drog upp knäna under hakan, som om han ville skydda sig mot ett slag. och rörde sig inte. Skvorez sade:— Nå, ditt djur, varför har du sprungit hemifrån? Är du inte nöjd med kosten?

Grisjka låg kvar och teg. Skvorez slog sig ned bredvid honom.

— Vill du inte säga mig, varför du gick hemifrån och vad du gjort med stövlarna?

Då satte sig Grisjka plötsligt upp och tryckte händerna mot marken.

— Slå mig, din djävel, sade han elakt. De har tagit stövlarna från mig, och jag vill inte vara hos dig, jag ska till Sysran. Det har kommit nya hungrande hit i dag, och jag ska gå med dem.

Han fnös, och plötsligt runno ilskna tårar ur hans ögon. Han torkade av dem med ärmen, sneglande på Skvorez, beredd att bita till som en hund, om denne skulle slå honom. Men Skvorez satt orörlig, han såg på pojken med små springor bakom glasögonen och blinkade så medlidsamt, att tårarna höllo på att tränga fram under ögonlocken.

— Du är allt bra dum, Grisjka, sade han efter en stund. Varför skulle jag slå dig, om man tagit stövlarna från dig? Vi ska göra andra åt basen, men låt oss för guds skull gå hem. Vart ska du ta vägen, du kommer att gå under som ett höstblad. Ser du inte, så många det är, som går efter bröd. Tusentals är på väg, bara några hundra kommer fram.

Grisjka satt vid hans vänstra sida, och hans skuldror sköto fram med skarpa hörn.

— Jag ska gå med de hungrande, sade han som en grym bonde, och vi talar inte mer om den saken. Jag vill inte gå med dig, om du också ger mig den

finaste mat. Dina filtstövlar vill jag inte heller ha. Här har du dem!

Han drog upp benen och försökte ta av sig Skvorez' stövlar.

— Vad är du ilsken för, ditt odjur?

Skvorez tog honom vid hakan och försökte lyfta upp hans huvud, men Grisjka tryckte huvudet hårt mot bröstet.

— Vad är du arg för? Man har tagit stövlarna från dig, det kan ju hända vem som helst. Det är inget att tala om. Låt oss gå hem och göra nya.

Då lyfte Grisjka plötsligt på huvudet. Hans stickande, gröna ögon sågo på Skvorez, på hans stora glasögon, och han sade:

— Din sylätare! Man kallar dig för sylätare.

Han räckte ut tungan och försökte slita sig loss,

men Skvorez höll honom fast i rocken.

— Släpp, skrek Grisjka plötsligt med kvävd stämma, annars hugger jag till med kniven!

I sista ögonblicket fick Skvorez tag i hans hand, som hårt grep om en krokig skomakarkniv. Han höll fast den lilla barnhanden, men plötsligt skälvde stora tårar under glasögonen, av medlidande med det hetsade djuret, med det lilla odjuret — på samma gång förolämpad och skamsen över kränkningeli, och han släppte Grisjkas hand. Skvorez vände bort huvudet, tårarna runnö nedför hans kinder, och skomakarkniven låg på marken mellan dem. Grisjka såg åt sidan. Han stirrade på den grumliga floden, som glänste i solen, hans ansikte pressades samman

som ett skrynkligt äpple, och plötsligt sade han med förtvivlad röst:

— Låt mig vara, farbror lilla, låt mig vara!

Han sade detta, föll stönande ihop och jämrade

sig. Skvorez försökte länge att slita honom loss från marken och tryckte slutligen hans huvud mot sin måge. Han tryckte honom intill sig, kysste det skorviga huvudet och sade:

— Varför blev du ledsen, din lilla dumbom? Hur är det fatt, mitt barn? Tror du, jag vill göra dig något illa?

Grigorij Semjonovitj, du är allt en för brysk och oförståndig människa. Vad är du ledsen för? Tala om det! Kom hem med mig, så ska vi nog få det bra.

Grisjka ryckte till några gånger och höll på att kvävas vid Skvorez' måge. Han hade alldeles vätt ner dennes skjorta med sina tårar, men slet till sist bort det svullna ansiktet. Han teg länge, sade slutligen dystert:

— Jag ska med de hungrande i dag. I dag sålde jag dina stövlar på torget, i morgon kan jag stjäla alla dina verktyg... låt mig hellre gå.

— Vänta bara, sade Skvorez, vänta bara, Grigorij Semjonovitj, du 'kan tala uppriktigt med mig. Vad behövde du sälja stövlarna för? Vad behöver du mina verktyg till, säg? Maten klagar du inte på, kläder... jag lovade ju dig att skaffa alla kläder, du behöver, och dina bastskor har vi ju burit ut på fältet. Svara bara, Grigorij Semjonovitj, svara uppriktigt.

De sutto bredvid varandra. Grisjka såg åter åt

sidan och sade slutligen med basröst. Han sade det med hes basröst och vände inte ansiktet mot Skvorez:

— En landsman till mig håller på att gå under här. Vad ska han göra? Vi ska med de hungrande till Sysran i dag.

Vad för en landsman? frågade Skvorez. q

— Det finns en här från samma by som jag, Levka Osia. Vi gick tillsammans hemifrån.

Han vände bort sitt vita huvud. Hans urblekta skjorta var våt av tårar, och de stora, svarta ögonen lyste genomskinligt i ljuset. Skvorez såg på honom och log. Han log och var samtidigt rädd, att Grisjka skulle se hans leende, men han kunde ändå inte dölja det.

— I>u är dum, Grisjka, sade han slutligen, ditt djur, ditt skogsdjur. Varför har du inte tagit med dig Levka förut? Det räcker nog för två. Och det hade varit roligare för mig med er båda. Ni kan stanna här hos mig och lära er ett yrke. Var är Levka?

Grisjka lyfte på huvudet. Hans sammanpressade läppar skälvde, och för första gången såg Skvorez hans stickande, snåla leende.

— Han gick och bad de hungrande att få komma med. Där tar man inte heller med vem som helst, om de inte är från samma trakt.

— Vi kan gå och möta honom, så att vi inte förlorar någon tid. Har du sålt stövlarna för Levkas skull?

— Det är klart, svarade Grisjka allvarligt. Han är ju min landsman.

De stego upp från marken och gingo båda tillsammans längs stranden. Den tunga himlen var tryckande het som en ugn. De lila, dammiga tistlarna slokade vissnade. De gingo förbi träbryggan, och borta vid stranden mötte Grisjka sin kamrat. Levka hade fått lov att följa med de hungrande. De vadderade axlarna på hans kvinnokofta voro uppdragna, och han såg ovänligt på Skvorez.

— Vi går inte till Sysran, sade Grisjka till honom, vi stannar kvar här, vi har fått arbete. Tusentals är på väg, bara några hundra kommer fram, upprepade han Skvorez' ord.

Och de satte sig ned för att fatta ett beslut. De träffade sitt avtal på stranden, och Levka följde med de båda andra. De gingo tillsammans längs gatan upp mot berget och samtalade med varandra — utan brådska, som bönder.

— Gud ger oss inget bra väder, det är sorgligt, sade Levka, torka, bara torka.

Skvorez såg på Levkas röda öron, hans vadderade kofta och sade:

— I morgon ska jag också låta klippa dig, du människoson. Vad behöver du hår till i värmen? Vad heter du efter din far?

Och Levka svarade med basröst:

— Jag har ingen far.

godset belokonskI

Solen tittade länge genom den tomma, höstliga parken in i salongsfönstret. I den tomma, höstliga tystnaden ljödo skriken från de bortdragande fågelskarorna över stäppen.

I detta hus hade han tillbragt hela sitt liv, och nu måste han bort, för alltid. Ordföranden själv, Ivan Koloturov, hade givit honom den sista befallningen, och i köket hade de andra, främlingarna, redan gjort sig hemmastadda.

Furst Prosorovskij hade stigit upp med solen. En gyllene dag vaknade under det oändliga himlavalvet. Sådana dagar brukade hans fäder och förfäder anordna drevjakter med vinthundar. Fälten lågo nu nakna och kala, rågstubben reste sig vass från marken, vargarna tjöto i fjärran.

Men redan dagen förut hade man vid huvudingången till godset slagit upp en röd skylt med inskriften: »Belokonsks fattigkommitté», och hela natten igenom släpade man möblerna fram och tillbaka i matsalen. I salongen hade allt tills vidare förblivit vid det gamla; i herrummet skimrade ännu böckernas förgyllda ryggar innanför glaset på bokskåpen. Ack, hans böcker! Skulle nu deras ljuva gift undandragas honom ?

Fursten hade stigit upp i den blåa gryningen och gått ut på fälten. Hela dagen strövade han omkring, sög k de sista höstdagarnas vinstarka luft, lyssnade till de bortdragande flyttfåglarnas rop... Fursten var ogift, inte längre ung, hade älskat, erövrat många hjärtan, upplevat smärtsamma besvikelser. Allt som var kvar — ett stilla vemod.

Han hade insupit giftet från den aristokratiska Povarskajagatan i Moskva, njutit bok och kvinna och det höstliga Belokonsks vemod — hans ätts stamgods, där han alltid brukade tillbringa hösten. Nu drev han utan mål över de öde fälten. I sänkorna flammade asparna i purpur, bakom honom på en kulle reste sig den vita herrgårdsbyggnaden över den kalnande parkens violetta buskar. Ändlösa vidder öppnade sig framför honom i kristallklart blått. Håret vid hans tinningar hade redan glesnat och grånat. Ingenting kunde hållas kvar, ingenting återkallas.

På fältet mötte han en bonde i fårskinnspäls, den oförgänglige, evige bonden, på en vagn full med säckar. Bonden tog av sig mössan, stannade sin skinkmärr, väntade, medan fursten gick förbi, t

— God dag, ers nåd!

Han smackade med tungan, drog åt tömmarna, körde ett stycke, stannade igen, ropade:

— Ers nåd, kom hit ett tag, jag vill säga dig något!

Fursten gick tillbaka till honom. Bondens ansikte var alldeles hårbevuxet och fullt med rynkor. Det var en gubbe.

— Vad tänker du nu ta dig till, herre?

— Ja, den som visste det!

— När ger du dig av härifrån?... De tar säden från en, fattigkommittén menar jag. Varken tändstickor eller tyg — jag måste klara mig med en pärtsticka... Vi får inte sälja någon säd — kom närmare... men jag smugglar den, kör den till station. Från Moskva kommer folket efter bröd, i stora hopar, åhåhå... Och vad de betalar sen! För resten, vad får man för pengarna?... Men det är lustigt, lustigt är det i alla fall!... Här har du tobak, herre, rök!

Fursten ville inte röka, bonden rullade sig en cigarrett. Runtomkring dem var ingenting annat än stäppen, så att ingen kunde se och ingen kunde få reda på att bonden hyste medlidande med en herreman. Fursten tryckte den

gamles hand, vände sig hastigt om och gick hemåt. I parkdammen var vattnet spegelklart och blått — i denna damm var vattnet alltid kallt och klart som glas. Ännu kunde det inte frysa till ordentligt, då det var alltför tidigt på året. Men solen hade redan rullat långt mot väster.

Fursten gick in i sitt arbetsrum, satte sig vid skrivbordet, drog ut lådan med breven — det var hela hans liv, det kunde han inte ta med sig. Han öste ut innehållet på bordet, gick in i salongen. På fönsterbrädet stod en lerkruka med mjölk och rågbröd. Han gjorde upp eld i kakelugnen, brände breven och papperen, stod bredvid, drack mjölk, åt bröd — han hade inte ätit något på hela dagen och var mycket hungrig. Blåa kvällskuggor stulo sig redan in i rummet, utanför fönstret

hängde violett rök. Elden i kakelugnen lyste ljusgul. Mjölken var inte färsk längre, brödet hårt och torrt.

Genom tystnaden i korridoren ljödo tunga stövlar. Ivan Koloturov, ordföranden, steg in, i soldatrock, revolvern vid gördeln. Ivan Koloturov och fursten hade lekt tillsammans som pojkar. Sedan hade Ivan blivit en strävsam, arbetsam bonde. Stum räckte han fursten ett papper, stod kvar mitt i rummet. På papperet stod det maskinskrivet:

»Till godsägaren Prosorovskij. Belokonsks fattigkommitté befaller, att ni ofördröj ligen avlägsnar er från sovjetgodset Belokonsk och distriktet X. Ordföranden Ivan Koloturov.»

— Det är bra, jag reser i afton.

— Ni får inga hästar.

— Då går jag till fots.

— Som ni vill. Inga saker får medtagas.

Koloturov vände sig om, stod stilla en stund, med

ryggen åt fursten, gick sedan.

Klockan slog just tre kvart. Det var ett äkta Kuvaldinverk, ett arbete av den berömde 1700-tals-mästaren. Det hade länge stått i tsarens slott i Kreml, sedan följde det furstarna Vatkovskij på deras resor i Kaukasus. Hur ofta hade inte klockan fått slå sitt ticktack för att bära två århundraden till graven? Fursten satte sig vid fönstret, med armbågarna på fönsterbrädet av marmor, såg ut i den klarnande parken — 'försjönk i tankar, i minnen. Han avbröts i sitt grubbel av Koloturov, som tigande kom med två pojkar och gick in i furstens

r

arbetsrum. Tigande försökte de avlägsna det tunga skrivbordet — något brast.

Fursten for upp, gick hastigt ut. Han tog på sig sin vida, gråa ulster, satte den mjuka filthatten på huvudet, lämnade huset över verandan, gick genom det prasslande lövet förbi tjänarnas bostäder, stuteriet, brännvinsbränneriet, steg ned i den lilla sänkan, kom upp på andra sidan igen, kände sig trött och bestämde sig för att gå långsamt — tjugu verst lågo framför honom. För första gången gick han denna väg till fots. Så enkelt allt egentligen var — bara fruktansvärt just på grund av denna stora enkelhet.

Solen hade redan gått ned bakom horisonten, västerhimmeln flammade i purpur. Den sista fågelsvärmen drog förbi, och stäppens höstliga tystnad vaknade. Fursten gick längs en öde stäppväg med jämna, glada steg. För första gången i sitt liv vandrade han så lätt, utan att veta varthän — ingenting tryckte honom.

Ute på stäppen hördes hundsrkall. Höstskymning och höstnatt sjönko ljudlöst över jorden. Det började frysa på.

Åtta verst lade han bakom sig, munter, utan att tröttna, men då han ett ögonblick stannade för att knyta fast det ena kängsnöret, kände han sig plötsligt så oändligt trött. Benen värkte — under sina strövtåg på dagen hade han redan tillryggalagt minst fyrtio verst. Framför honom låg byn Machmytka. I sin ungdom, som student, hade han ofta ridit dit för att besöka en bondkvinna — hennes man gjorde sin militärtjänst — och tillbragt natten hos henne. Men

nu skulle han för allt i världen inte kunnat ta in där. Byn låg där, platt, pressad mot marken, mellan jättelika halmstackar. Det luktade bröd och dynga. Hundarna togo emot honom med gälla skall, rusade som mörka fläckar framför infartsvägen till byn, kröpo ned vid hans fötter, ett helt koppel.

Han knackade på fönstret till den första stäppstugan. Där inne glödde en pärtsticka. Han fick länge vänta på svar. . Vem är det?

Kan jag få tak över huvudet, gott folk.

— Vem är du?

— En vandringsman.

— Nå, vänta.

En bonde kom ut, i randiga kalsonger, barfota, med en pärtsticka i handen. Han lyste främlingen i ansiktet, mönstrade honom prövande.

— Fursten? Ers nåd? Ja, krukan går så länge efter vatten, tills hon spricker... Nå, kom in då! •

Halm breddes ut på golvet, ett jättefång. En syrsa spelade, det luktade sot och dynga.

— Lägg dig här, herre! Sov gott och måtte gud beskydda dig!

Bonden klättrade upp på ugnen, suckade. Hans hustru viskade något till honom, han brummade, sade därpå högt:

— Furste, sov nu, men du måste' ge dig i väg, innan det dagas, så att ingen ser dig. Du vet ju bäst själv, att det är oroliga tider nu... Du är ändå en herreman. Och herrarna måste man slå ihjäl. Min hustru väcker dig nog... Sov gott.

Syrsan spelade, i ett hörn grymtade grisarna. Fursten sträckte ut sig fullt påklädd, lade sin röck under huvudet och fick genast tag i en kackerlacka på halsen. På den gudsförgätna stäppen möricnade såtar, halmstackar och nedsotade, illaluktande stäppstugor, i vilka det vimlade av löss, loppor, kackerlackor, i vilka människor, kalvar och svin bodde tillsammans. Fursten låg på en halmhög, kastade sig under loppbetten från ena sidan till den andra och tänkte på att människorna om några århundraden med varm kärlek och djupt vemod skulle skriva om det nuvarande livet: att människoanden i dessa dagar firat sin största, underbaraste triumf. En gris kom fram, nosade på honom och vaggade åter bort. Qenom fönstret blinkade en klar stjärna — världen var oändlig. Tupparna golo i byn.

Omärkligt föll han i sömn. I gryningen väcktes han av bondhustrun. Hon visade honom vägen, som löpte bakom byn. Dagbräckningen var blå, kall. Gråblå rimfrost betäckte gräset. Han gick med hurtiga steg, rockkragen uppskgen, svängde med käppen. Hiimlen var underbart djup och blå. På stationen trängde han sig fram till en godsvagn mellan mjölsäckar och hopar av människor, belastade med knyten, och for så till Moskva — tätt inklämd mot väggen, betäckt med vitt mjöldamm.

II

Ivan Koloturov, ordföranden, hade i tjugu år gått och plockat i sin åkerlapp, hade alltid stigit upp

före dagbräckningen och alltid varit upptagen — grävt, harvat, tröskat, hyvlat, reparerat, hade alltid gjort något med hjälp av sina jättestora, otympliga, knöliga händer.

Han hade tidigt varit på benen, stoppat på sig potatis och bröd och lämnat stugan för att ta itu med något — med ett träd, en sten, ett järnstycke, jorden, boskapen. Han var flitig, rättskaffens, omtänksam. Redan år 1905, då han låtit en arbetare åka med i sin vagn, hade det gått upp för honom, att jorden egentligen tillhörde dem, bönderna, att herrarna stulit sina jordegendomar och att uppgörelsens timme närmade sig — då måste var och en göra sin plikt. Ivan Koloturov hade dock inte haft riktigt klart för sig, vad som måste göras då. Men när revolutionen utbröt och spred sig ända ut till stäppen, var han den förste, som framträdde för att handla. Men uppgiften

plågade honom. Han ville, att allt skulle göras ordentligt, men han förstod sig ju bara på att göra något med händerna, med musklerna — gräva, plöja, reparera. Han invaldes i bysovjet. Han var van vid att stiga upp före gryningen och genast ta itu med arbetet, men nu vair han tvungen att sitta overksam till klockan tio. Då sammanträdde nämligen utskottet, där han med oerhörd ansträngning klottrade sitt namn under papperen. Men inte heller det var något riktigt arbete. Papperen kommo och gingo oberoende av hans vilja. Han förstod inte meningen med dem, skrev bara under. Han ville uträtta något verkligt arbete. På våren for han hem för att plöja. På hösten utsågs

han till ordförande i fattigkommittén. Han bosatte sig i ett av furstens uthus, tog på sig sin broders soldatrock, stack en revolver i gördeln.

Någon gång hälsade han på hemma.

Hans hustru tog surmulet emot honom. Hennes armbågar gingo fram och tillbaka, hon fick plötsligt något att skaffa vid ugnen. Ovanpå ugnen sutto barnen, i vrån grymtade grisarna. Pärtstickan osade.

— Du vill väl inte längre äta med oss, sen du vant dig vid herrskapsköket? Har ju själv blivit en herreman nu!

Han svarade henne inte, satt på bänken under ikonerna.

— Titta bara på folket, du har att göra med! De är ju alla våra motståndare, odågor och lättingar.

— Tig, din gås! Prata inte om saker, som du ändå inte begriper!

— Mig skäms du för, håller dig undan.

— Kom då dit, så lever vi tillsammans där!

— Dit går jag aldrig med.

— Din dumma gås!

— Att skälla på en, det tycks du redan ha lärt dig... Här har du 'mat! Men det smakar dig väl inte längre efter de fina fläskstekarna på godset?

Han hade verkligen redan ätit — och just fläskstek. Hon hade gissat rätt.

Han fnyste:

— Du är och förblir en gås!

Han hade kommit för att tala om jordbruket med henne, dryfta de husliga angelägenheterna. Nu gick

han åter bort med oförrättat ärende. Hustrun hade träffat hans mest sårbara punkt — alla välbärgade bönder hade vänt honom ryggen, i hans kommitté sutto bara fattiglappar, som i vilket fall som helst inte hade något att förlora. Han gick genom byn, genom herrskapsparken. Det lyste ännu i stallet. Han gick dit för att se efter vad som stoid på — bondpojkarna spelade kort, rökte. Koloturov stod tyst en stund, sade sedan dystert: . — Det går inte an, pojkar, ni kan sätta eld på allt.

— Nå, än sen? Varför är du så rädd för främmande egendom?

— Det är inte främmande, det är vår egen.

Han vände sig om, gick. Pojkarna ropade efter

honom:

— Farbror Ivan, du har nyckeln till brännvinskällaren? Det finns vodka där. Lämnar du inte nyckeln åt oss, så bryter vi upp källardörren^

I herrgårdsbyggnaden var det mörkt, dödsstilla. Fursten bodde ännu i salongen. Bonden kände sig så bortkommen, så kuslig till mods i de stora rummen. Gick in i kansliet, den forna matsalen, tände en lampa. Han

var mycket noga med att det skulle vara snyggt, och där lågo svarta jordklumpar igen på golvet, indragna av bondstövlar. Det var omöjligt att förstå det: varför lämnade furstens stövlar inte sådana spår efter sig? Han böjde sig ned, skrapade tillsammans jordklumparna, kastade ut dem genom fönstret, hämtade en kvast, sopade rent golvet. Sedan

gick han ut i köket, lade sig påklädd på en träbänk, låg länge vaken.

Han vaknade tidigt, gjorde en rond över gården. I ett stall spelade pojkarna fortfarande kort.

— Vad, sover du inte än, farbror Ivan?

— Jag har redan sovit.

Han väckte ladugårdspigorna och stalldrängarna. Stalldrängen Semjon kom ut, stannade, kliade sig, svor rysligt, rasade därför att man väckt honom, sade:

— Blanda dig inte i saker, som inte angår dig! Jag vet själv, när folket ska stiga upp.

Gryningen var blå, klar, frostkall. Det lyste i salongen. Ivan Koloturov såg, hur fursten gick över verandan, lämnade huset, försvann ute på stäppen.

Klockan tio slog han sig ned i kansliet. Nu började det allra värsta, den verkliga pinan, och därtill var det hela enligt hans förmenande så fullkomligt meningslöst. Han gjorde en noggrann förteckning över varje enskild bondes vete- och rågförråd. Det var meningslöst, därför att han, liksom var och en i byn, mycket väl visste, vad och hur mycket varje bonde ägde, och en pina var det därför att han måste skriva så mycket. Det ringde i telefon, det var från staden. Han erhöll order att avlägsna fursten från godset. En hel timme tillbragte han vid skrivmaskinen, innan skrivelsen var färdig.

På aftonen lämnade fursten huset. Man började släpa möblerna från det ena rummet till det andra. Därvid slets en list av från skrivbordet. De ville först hänga upp klockan i kansliet, men någon gjorde

de andra uppmärksamma på att den bara hade en visare. Ingen av dem visste, att de gamla Kulvadin-uren aldrig hade mer än en visare, som bara flyttade sig framåt var femte minut — kanske därför att man inte snålade på minuterna i den gamla goda tiden. Någon lade märke till att klockan kunde tas ur fodralet, och så befallde Ivan Koloturov:

— Ta klockan ur lådan. Säg åt snickaren, att han ska göra en list på den, så blir det ett litet bra skåp för kansliet... Och se upp med stövlarna, dra inte in fullt med smörja igen!

På kvällen kom en bondkvinna störtande. I byn hade en sorglig händelse tilldragit sig: natten förut hade en flicka våldtagits, men man visste inte, om det varit en bonde från byn eller någon av de hungrande moskvaborna.

Bondkvinnan beskyllde medlemmarna i fattigkommittén för det nesliga dådet. Hon stod framför fönstret och skrek ut sina smädelser med gäll röst. Ivan Koloturov jagade bort henne, slog till henne. Gallskrikande begav hon sig därifrån.

Det hade redan blivit alldeles mörkt. I herrgårdsbyggnaden härskade orörlig tystnad, på gården skrå-lade ladugårdspigorna sina sånger. Ivan Koloturov gick in i furstens arbetsrum, satt en stund på soffan, kände prövande efter, hur mjuk den var, hittade en bortglömd elektrisk ficklampa, lekte med den, belyste väggarna, fick syn på klockan på salongsgolvet, funderade, vad han skulle ta sig till med den, tog slutligen upp den och kastade den i av-trädet. En hel hord unga pojkar trängde in i andra

ändan av byggnaden, och någon hamrade med knytnävarna på flygeln. Ivan Koloturov ville köra bort dem för att förhindra allmän skadegörelse. Men han vågade inte. Plötsligt kände han djupt medlidande med sig själv och sin hustru. Han ville hem, till ugnen.

En klocka ringde till kvällsvard. Koloturov smög sig i hemlighet ned i brännvinskällaren, fyllde en bägare, tömde den, hade ännu kraft att stänga källardörren, men orkade inte ända fram till herrgårdsbyggnaden, utan ramlade i parken, låg länge där, gjorde förtvivlade ansträngningar att resa sig upp, ville berätta och förklara något, men somnade in.

Svart drog natten, hård, höstlig över den tomma, kalla, vilda stäppen.

EN MÄSTARES TILLKOMSTDet finns förfallna utkanter i gamla landsortsstäder. Dit komma människor direkt från naturen för att leva. I en sådan utkant uppenbarade sig en dag en man med ett klokt, men svårmodigt, utmärglat ansikte. Han kunde laga och ordna allt, men själv hade han levat ett oordnat liv. Varje sak, från en stekpanna till en väckarklocka, hade passerat genom hans händer. Han sade inte heller nej till att sula skor, gjuta varghagel och stämpla oäkta medaljer, som såldes på de gammaldags årsmarknaderna i byarna. För egen räkning hade han aldrig ordnat något: varken familj eller bostad. På somrarna levde han ute i naturen. Sina verktyg hade han i en säck, och säcken använde han som kudde — mera för att skydda sina verktyg än för bekvämlighets skull. Mot den tidiga morgonsolen skyddade han sig genom att på kvällen lägga kardborrblad över ögonen. På vintern levde han på resten av sin sommarförtjänst och betalade kyrkväktaren för sin sovplats genom att ringa i klockan om nätterna. Han intresserade sig inte för något särskilt — varken för människor eller naturen — med undantag av alla möjliga arbeten, verktyg, maskiner. Men gentemot människor, fält och skogar förhöll han sig likgiltigt öm, utan att ingripa i deras värld. På vinterkväl-

larna gjorde han ibland onyttiga saker: torn av tråd, skepp av tackjärn, klistrade pappersbåtar och andra föremål, uteslutande för sitt eget nöjes skull. Ibland kunde han även sinka med någon tillfällig beställning — han skulle till exempel slå nya tunnband på en bytta — och sysslade i stället med att tillverka en träklocka, som skulle gå utan att behöva dragas upp, bara genom jordens rotation.

Kyrkväktaren tyckte inte om detta onyttiga arbete. ^i^.När du blir gammal, får du ta till tiggarpåsipi, Zachar Pavlovitj! Byttan har stått här, gud vet hur länge, och du håller bara på och petar i jorden med en träbit — utan någon mening!

Zachar Pavlovitj teg — en människoröst var för honom detsamma som skogens brus för en skogsinvånare, han hörde den inte. Väktaren skämtade. På gud trodde han inte på grund av de ständiga gudstjänsterna, men han visste med säkerhet, att det inte skulle bli något av Zachar Pavlovitjs påhitt — människorna hade levat så länge på jorden och redan uppfunnit allt.

Vart fjärde eller femte år blev det missväxt, och hälften av byarnas invånare gick till schakten och städerna, den andra hälften till skogarna. Det är redan länge känt att till och med under de torra åren gräs, grönsaker och säd växa bra på skogsängarna. De, som stannade kvar i byn, störtade till dessa fält för att skydda dem för de kringströvande, hungrande, plundrande hoparna.

Men denna gång varade torkan två år i sträck-

Bönderna bommade igen sina stugor och gingo i två skaror för att skaffa föda — den ena skaran strövade tiggande i riktning mot Kiev, den andra drog till Lugansk för att söka arbete. Några begåvo sig till skogarna, till de igenvuxna hålvägarna, levde av gräs, lera, bark och blevo förvildade. Bara de äldre lämnade byn — barnen hade redan dött tidigare eller sprungit bort för att tigga. De minsta hade svultit ihjäl, då mödrarna inte kunde låta dem suga sig mätta.

Det fanns en gumma, Ignatievna, som botade spädbarn från hungern. Hon gav dem en svampkrydda, blandad med sött gräsextrakt. Och barnet tystnade med torrt skum på läpparna. Modern kysste det på den åldrade, fårade pannan och viskade:

— Nu har han gudskelov slutat att pinas.

Ignatievna stod bredvid:

— Han har kommit till gud, den lilla stackarn, han har det bättre än de levande. Nu lyssnar han i paradiset på

silvervindarna...

Modern såg leende på sitt barn, förvissad om att det fått det bättre i sin sorgliga tillvaro.

— Ta min gamla kjol, Ignatievna, jag har inget annat att ge dig. Tack ska du ha.

Ignatievna synade kjolen mot ljuset och sade:

— Gråt lite, Mitrevna, det brukas så! Din kjol är allt bra utsliten. Du kan ge mig en duk till eller ett strykjärn...

Zachar Pavlovitj stannade ensam kvar i byn — han trivdes bra, när det var folktomt. Men han levdei68 ANDREJ PLATONOV

för det mesta i skogen, i en jordhåla, tillsammans med en vagabond, och livnärde sig på uppkok av olika gräsarter, vilkas användbarhet vagabonden redan tidigare utrönt.

Zachar Pavlovitj arbetade hela tiden för att glömma hungern och lärde sig att göra allt det av trä, som han förut gjort av metall. Vagabonden hade aldrig i sitt liv gjort något — och nu ännu mindre. Ända till sitt femtionde år hade han bara sett sig omkring — hur och vad — och väntat: vad skulle det slutligen bli av den allmänna oron. Livet hade flutit förbi, och han hade inte lyft sin hand, varken för sitt eget uppehälle eller för någon allmännyttig sak. När han föddes förundrade han sig däröver, och så levde han ända till sin ålderdom med ljusblåa ögon i sitt ungdomliga ansikte. När Zachar Pavlovitj gjorde en stekpanna av ekträ, förundrade sig vagabonden — man kunde ju ändå inte steka något i den. Men Zachar Pavlovitj hällde vatten i träpannan och lyckades få vattnet att koka genom att hålla pannan över svag eld, utan att trät brann. Vagabonden hajade till av förvåning:

— En underbar sak. Hur kan man, kära bror, komma på allt det där?

Och vagabonden sänkte händerna i förundran över livets betryckande hemligheter. Ingen hade någonsin förklarat för honom de olika tingens enkla konstruktion — eller han kanske var alltför oförståndig. 1

Ibland sökte Zachar Pavlovitj förklara, varför vinden blåser och inte står stilla på en plats. Men

vagabonden förundrade sig bara och förstod ingenting, fastän han fick en riktig känsla av vindens uppkomst.

— Vad säger du? Är det möjligt? Alltså av solvärmen. En så trevlig sak!

Zachar Pavlovitj förklarade, att solvärmen inte var någon trevlig sak alls utan helt enkelt — hetta.

— Hettan?! förundrade sig vagabonden. Har man sett på maken, en sådan häxa!

Vagabondens förundran fladdrade från den ena saken till den andra, men i hans medvetande förändrades ingenting. Han levde inte med hjärnan, utan med känslorna — han hyste tillitsfull vördnad för allt, som skedde.

Under sommarens lopp förfärdigade Zachar Pavlovitj av trä alla föremål, han kände till. Hela jordhålan och den närmaste omgivningen voro belamrade av Zachar Pavlovitjs tekniska skapelser: en fullständig utrustning av jordbruksredskap, maskiner, instrument och verktyg — allt av trä. Men ingen sak, som var en avbildning av naturen: ingen häst, ingen morot...

En dag i augusti lade sig vagabonden i en skuggig plats och sade:

— Zachar Pavlovitj, jag dör. Jag åt upp en ödla i går... jag gav två svampar åt dig och stekte ödlan åt mig. Svalka mig lite över ansiktet med ett kardborrblad — jag tycker om vinden.

Zachar Pavlovitj svalkade honom med bladet, hämtade vatten och gav den döende att dricka.i68 ANDREJ PLATONOV

" -tt- Du kommer inte att dö, det inbillar du dig bara.

— Jag dör, på mitt hedersord, jag dör, Zachar Pavlovitj! utropade vagabanden, rädd för att säga en osanning. Tarmarna är i olag. Jag har en stor mask i mig. Den har sugit ut hela mitt blod...

Vagabonden lade sig på rygg.

— Vad tycker du, ska jag vara rädd eller inte?

— Var inte rädd! svarade Zachar Pavlovitj bestämt. Jag skulle själv inte ha något emot att dö nu, men ser du, jag är upptagen med mina grejor,

Vagabonden var täcksam för den andres medkänsla och dog lugnt på kvällen. Zachar Pavlovitj hade just gått till floden för att bada, och då hain kom tillbaka, var vagabonden redan kall.

På natten vaknade Zachar Pavlovitj och lyssnade till regnet — det andra regnfallet sedan april.

Vagabonden skulle allt blivit förvånad, tänkte Zachar Pavlovitj. Men vagabonden låg ensam i mörkret under det jämnt strömmande regnet och svällde långsamt.

Genom det sömniga regnet i den vindstilla natten sjöng någon dovt och sorgset — långt borta. Där, varifrån sången kom, regnade det nog inte där var nog dag. Zachar Pavlovitj glömde genast vagabonden, vädret, hungern och steg upp. Långt bort surrade en maskin dovt, ett levande, arbetande lokomotiv. Zachar Pavlovitj gick ut ur sin håla, stod en stund i det varma regnet, som gnolade om jordens oändliga vidder. De mörka träden slumrade under det lugna regnets smekning. De kände sig

så väl till mods, att de sträckte på sina grenar, fast det var vindstilla.

Zachar Pavlovitj brydde sig inte om naturens glädje. Han hade upprörts av det okända lokomotivet, som tystnat igen. Då han lade sig ned för att sova, tänkte han på att till och med regnet gjorde nytta, medan han själv sov och meningslöst gömde sig i skogen. Vagabonden hade dött, och han själv skulle dö. Denne hade inte förfärdigat något under hela sitt liv — bara sett på och anpassat sig, förundrat sig över allt, i varje enkel sak sett en underbar skapelse och inte ens kunnat lyfta handen för att förstöra något. Plockade bara svampar, men hade till och med svårt att hitta dem. Så dog han, utan att ha uträttat något gott eller ont i sitt liv.

På morgonen lyste en stor sol, och skogen sjöng med hela styrkan av sin röst. En frisk vind blåste mellan träden. Zachar Pavlovitj lade inte så mycket märke till den underbara morgonen som till ombytet av arbetet: regnet hade somnat i myllan, dess plats hade intagits av solen. Solen satte vinden i rörelse, grenarna slingrade sig i varandra, buskarna och gräset mumlade, och själva regnet, som inte hunnit vila ut ordentligt, steg åter upp ur jorden, väckt av den kittlande värmen, och samlade ihop sig till moln.

Zachar Pavlovitj lade sina träsaker i säcken — så mycket som fick rum däri — och gick bort längs en smal stig.

Vagabonden ägnade han inte någon uppmärksamhet — de döda äro oansenliga.

Men Zachar Pavlovitj hade känt en människa, en fiskare från sjön Mutevo, som intresserade sig för döden, frågade alla om den och blev svårmodig av sin nyfikenhet Mest av allt tyckte denne fiskare om fiskar — inte som mat, utan som varelser, vilka säkert kände till dödens hemlighet. Han visade Zachar Pavlovitj ögonen på fiskar och sade:

— Se, vilken vishet! Fisken lever mellan livet och döden, därför är den stum och har uttryckslösa ögon. Till och med en kalv tänker, men inte fisken — den vet redan allting.

I åratal betraktade fiskaren sjön och tänkte bara på en sak %ä dödens hemlighet. Zachar Pavlovitj sade till honom:

— Det finns inget särskilt på andra sidan. En ung man söker också stora värden innanför flickans barm, men när han gifter sig med henne, finner han bara brösten.

Slutligen härdade fiskaren inte längre ut och kastade sig från båten i sjön, sedan han först bundit ihop benen med ett rep för att inte flyta upp. I sitt innersta trodde han inte på döden, men det intresserade honom att se, vad som fanns där — kanske var det mycket intressantare att leva där borta än i byn eller vid stranden. Han betraktade

döden som ett annat guvernement, som var beläget under himlen, liksom på bottnen av det svala vattnet — och det lockade honom. Några bönder, för vilka fiskaren berättat om sin avsikt att leva en tid i döden och sedan komma tillbaka, avrådde, andra uppmuntrade honom:

— Det skadar inte att försöka, Dmitrij Ivanovitj. Försök bara, sen kan du berätta för oss, hur det var där nere.

Dmitrij Ivanovitj försökte — han drogs upp ur sjön efter tre dagar och begrovs utanför inhägnaden till byns kyrkogård.

Just nu gick Zachar Pavlovitj förbi begravningsplatsen och sökte fiskarens grav utanför staketet. Den var utan kors. Fiskaren hade inte förbittrat någons hjärta med sin död, ingen människa sörjde honom, ty han hade inte dött av sjukdom utan på grund av sin nyfikna hjärna. Han hade tidigt förlorat sin hustru. Sonen var minderårig och levde hos främmande människor.

Zachar Pavlovitj var med på begravningen och förde pojken vid handen. En snäll och förståndig pojke, lik modern — kanske fadèrn. Var fanns han nu? Antagligen var han en av de första, som dött under dessa hungerår — han var ju föräldralös.

Pojken hade gått bakom faderns kista, utan tårar, allvarsam.

— Farbror Zachar, har pappa gjort det med avsikt?

— Inte med avsikt, Sasja, utan av dumhet. Och du får lida för det. Det dröjer nog, innan han kommer att fiska igen.

— Och varför gråter tanterna?

— För att de är käringar!

Då kistan ställdes ned vid graven, ville ingen ta farväl av den döde. Zachar Pavlovitj föll på knä ochi68

vidrörde fiskarens skäggiga, friska kind, som sköljts på havsbottnen. Sedan sade Zachàr Pavlovitj till pojken:

— Ta farväl av din far, han är död för evigheters evighet. Titta på honom, så att du minns honom!

Pojken tryckte sig till den dödes kropp, till den gamla skjortan, som ännu luktade av faderns svett — det var en annan skjorta, än den han drunknat i. Pojken vidrörde hans händer. De voro kalla och fuktiga. På ena fingret hade han en vigselring av tenn — till minnet av den bortglömda modern. Pojken vände huvudet mot människorna, blev förskräckt för de främmande ansiktena, grät jämmerligt och grep krampaktigt i faderns skjorta, som om det vore hans enda skydd. Hans sorg var stum, utan förståelse för livet, som omgav honom — därför otröstbar. Han sörjde så starkt, att den döde kunde ha känt sig lycklig. Och alla människorna vid graven gräto också, av medlidande med pojken och sig själva, medvetna om att de också skulle dö och begråtas.

Trots sin sorg förlorade Zachar Pavlovitj inte fattningen.

—1 Du har tjutit nog nu, Nikiforovna, sade han till en kvinna, som snyftade högljutt oqh hastigt rabblade upp klagoböner. Du tjuter inte, för att du tycker synd om honom utan för att man ska gråta över dig, när du själv dör. Ta pojken till dig — du har ändå redan sex. Det märks inte, om du tar hand om en till.

Nikiforovna fick strax tillbaka sitt bondförnuft.

Hennes torra ansikte fick ett ursinnigt uttryck — hon grät utan tårar, bara med rynkor.

— Det tror du! Du är verkligen förståndig! Än så länge är han sån, men vänta bara, tills han växer upp. då börjar han äta och slita ut byxor, så att man kan gråta åt det.

En annan kvinna, Mavra Fetisovna Dvanova, som hade sju barn, erbjöd sig att ta hand om honom. Pojken gav henne handen, kvinnan torkade hans ansikte med kjolen, snöt honom och tog den föräldralöse med sig till sin

stuga.

Zachar Pavlovitj började grubbla över vad han skulle ta sig till, tänkte en tid på att bli landstrykare. Han hade gripits starkt av sorgen och ensamheten i människornas liv — av ett förut okänt samvete, som sved i bröstet. Han ville gå och gå, ständigt, utan att vila, runt jorden, möta sorgen i alla byar och gråta över främmande gravar. Men han hejdades av några tekniska alster: byfogden gav honom en väggklocka att reparera och popen — ett piano att stämma.

Zachar Pavlovitj hade aldrig i sitt liv hört musik. Han hade bara en gång sett en grammofon i en by, men bönderna hade pinat ut den, och den spelade inte längre, Det var i ett värdshus. Väggarna på själva lådan voro sönderslagna — för att genomskåda bedrägeriet och se efter, vem som sjöng där inne — och i ljuddosan var en stoppnål instucken.

Zachar Pavlovitj höll på och stämde pianot mer än en månad, lyssnade till de vemodsfulla tonerna 12. - R iwfcin-Brick, 14 sovjetryska berättare.i68 ANDREJ PLATONOV

och undersökte mekanismen, som kunde framkalla sådana underbara ljud. Han slog på en tangent — en sorgsen ton steg fram och försvann. Han såg upp och väntade, att tonen skulle komma tillbaka — den var alltför vacker för att spårlöst smälta bort. Popen blev trött på den långvariga pianostämningen och sade:

— Du ska inte hamra på tangenterna i onödan, du ska i stället göra färdigt ditt arbete och inte försöka utforska det, som du ändå inte begriper...

Zachar Pavlovitj kände sig kränkt ända in i roten av sitt mästerskap och gjorde en hemlig mekanism, som på ett ögonblick kunde avlägsnas, men som var omöjlig att upptäcka, utan särskild vetskap därom.

Därefter kallade popen varje vecka på Zachar Pavlovitj:

" jjttj Kom, kom, kära vän, musikens hemlighetsfulla kraft har åter försvunnit.

Zachar Pavlovitj hade inte gjort den hemliga mekanismen för att reta popen och inte heller för att själv kunna besöka honom ofta och njuta av musiken, utan för att se, hur det föremål var förfärdigat, som kunde uppröra varje hjärta och göra människan god. Han rördes av motsättningar. Det var därför, han smugglat in sin mekanism, som kunde blanda sig i välljudet och överrösta det med sin dissonans.

Då Zachar Pavlovitj efter tio reparationer förstod hemligheten med ljudens harmoniska sammansmältning och inrättningen av pianots viktigaste del, den skälvande klangstegen, tog han bort sin

mekanism och slutade för alltid upp att intressera sig för toner.

Där han nu gick, erinrade sig Zachar Pavlovitj sitt förflutna liv och ångrade det inte. Många tekniska alster och tillverkningar av olika slag hade han lärt sig att förstå under de gångna åren, och han skulle kunna göra om dem, om han bara hade material och nödvändiga verktyg. Han gick genom byn — för att träffa de okända maskinerna och föremålen, som brummade bortom horisonten, där den mäktiga himlen smälte samman med byns orörliga fält.

På bygatorna luktade det bränt. Det var askan på fälten, som inte krafsats upp av hönsen — de voro uppätna. Stugorna voro fulla av barnlös tystnad. Förvildade, onormalt stora, vaggande likt små träd, väntade kardborrarna på ägarna — vid grindarna, på stigarna och på alla förut så livliga och nedtrampade platser, där tidigare inte ens gräset kunde hålla sig kvar. Gärdsgårdarna grönskade också i människornas frånvaro. De voro insnärjda i humle och brännässlor, och några störar och rishögar lovade att bli till en dunge, om människorna inte snart återvände. Gårdsbrunnarna hade torkat ut. Ödlorna kilade snabbt hit och dit, krypande över bjälkarna, för att söka skydd mot den tryckande hettan och för att föröka sig.

Zachar Pavlovitj förvånade sig mycket över en underlig syn: på fälten hade säden dött för länge sedan, men på stugornas halmtak mognade råg,i68 ANDREJ PLATONOV

havre, hirs, och mollan brusade. De hade vuxit upp ur kornen på halmtaket. Ljusgröna fältfåglar hade också flyttat in till byn. De levde i stugorna. Sparvarna stego upp i moln från takåsarna och kvittrade genom vingarnas brus hushållsbekymrens sånger.

Då Zachar Pavlovitj lämnat byn bakom sig, fick han syn på en bastsko. Bastskan hade också fått liv i människornas frånvaro och funnit sitt öde — ett litet skott växte fram därur, och den övriga förmultnade delen beskuggade den lilla början till en kommande buske. Jorden var antagligen fuktigare under bastskon, ty ett otal bleka grässtrån sökte krypa fram genom den. -g

Av alla bondsaker tyckte Zachar Pavlovitj särskilt om bastskor och hästskar och av alla större föremål — brunnar. På skorstenen till det sista stugtaket satt en svala, som kröp ned, då hon fick syn på Zachar Pavlovitj, och höll vingarna skyddande över sin avkomma i rökgångens mörker.

Till höger stod kyrkan och bakom den — de vida fälten, stilla som en mojnad vind. Den lilla klockan började ringa med halv röst och slag middagstid — tolv slag. Vildrankan hade insnärjt templet och försökte slingra sig upp till korset. Popernas gravar vid kyrkmuren voro övervuxna med stäppgräs, som dränkt de låga korsen i sin täta grönska.

Väktaren, som uppfyllt sin plikt, stod ännu på trappan till kyrkan och betraktade sommarens förödelse. Hans väckarklocka hade kommit i olag vid räkningen av tidens årsflöde, men med ålderdomens känslighet hade han i stället börjat känna tiden lika

starkt och noggrant som sorgen och lyckan. Vad han än gjorde, även när han sov (fastän livet i ålderdomen är starkare än sömnen, mera vaksamt och ögonblickligt), kände den gamle oro och längtan, när timmarna skulle slå. Då ringde han i klockan och tystnade åter.

— Lever du än, kära far? sade Zachair Pavlovitj till gubben. Vem räknar du dagarna för?

Kyrkväktaren svarade inte. Under sjuttio år av sitt liv hade han hunnit övertyga sig om att hälften av allt, han gjort, varit gagnlöst och tre fjärdedelar av alla ord, han sagt, onödiga. Trots sim omsorg hade han varken kunnat bevara hustrun eller barnen åt livet, och orden hade glömts som ett avlägset brus.

Om jag säger ett ord till denna människa, rannsakade den gamle mannen sig själv, så går människan en verst och behåller mig inte i evig åminnelse. Vem är jag för honom — varken släkt eller vän!

— Du arbetar förgäves, förebrådde Zachar Pavlovitj.

På denna dumhet svarade den gamle väktaren:

— Varför förgäves? Under min livstid har våra bybor redan tio gånger dragit bort och åter kommit tillbaka. De återvänder snart igen. Byn är aldrig länge utan människor — det går inte utan dem.

— Och varför ringer du?

Väktaren kände Zachar Pavlovitj som en människa, vilken släppt löst sina händer på varje arbete, men inte förstod tidens värde.

— Du vill veta, varför jag ringer? Jag förkortar tiden med klockorna — sjunger visor...

— Sjung bara, sade Zachar Pavlovitj och avlägsnade sig från byn.

På en kulle stod en liten stuga hoptryckt, utan någon åkerjord. Det syntes, att någon hastigt gift sig, grälat med fadern och flyttat hemifrån. Även denna stuga stod tom — det var kusligt där inne. En sak gladde Zachar Pavlovitj vid avskedet ur stugans skorsten hade en solros vuxit upp. Den var redan kraftig och böjde sitt mognande huvud mot soluppgången.

Vägen var igenvuxen med torrt gräs, som var täckt av tjockt damm. När Zachar Pavlovitj slog sig ned för att röka ett tag, såg han en inbjudande skog nere vid marken. Gräset var träden: en hel liten levande värld med sina egna

öden, sin värme och rik tillgång på allt, de små ivrigt sysselsatta varelserna fordra för sitt dagliga behov. Zachar Pavlovitj såg länge på myrorna, grubblade ännu några verst av sin väg på dem och tänkte slutligen: »Om vi fått myrornas förstånd, så skulle vi kunnat ordna vårt liv bättre. Dessa kryp har förmågan att skapa ett kamratligt liv. Människan står långt efter den lilla mästaren myran.»

Zachar Pavlovitj uppenbarade sig i utkanten av staden, hyrde sig en källarskrubb hos en barnrik snickare, som var änkling. Gick sedan hela dagen omkring och grubblade: vad skulle han ta sig till?

Snickaren, Zachar Pavlovitjs värd, kam hem från arbetet och satte sig bredvid sin hyresgäst.

— Hnr mycket ska du ha för rummet? frågade Zachar Pavlovitj.

Snickaren harsklade sig, som om han ville skratta. I hans röst förnam man hopplöshet och denna säregna förtvivlan, som är karakteristisk för ständigt be-drövade människor.

— Vad har du för dig? Ingenting? Ja, då kan du få bo här, så länge mina pojkar inte slagit av huvudet på dig.

Det sade han inte utan skäl — första natten kastade snickarens söner, pojkar mellan tio och tjugu år, en hink vatten över den sovande Zachar Pavlovitj och stängde till källardörren med en tvärslå. Men det var svårt att reta Zachar Pavlovitj, sam aldrig intresserade sig för människor. Han visste, att det fanns maskiner och mäktiga, komplicerade ting. Efter förmågan att göra dem värderade han människan och inte efter ett tillfälligt gement streck. Och verkligen — på morgonen såg Zachar Pavlovitj, hur snickarens äldste son skickligt och allvarligt gjorde en yxa. Han var således inte bara slyngelaktig, utan också händig.

Efter en vecka började Zachar Pavlovitj pinas så starkt av att gå sysslolös, att han oombedd tog itu med att reparera snickarens lilla hus. Han lappade det bräckliga taket, gjorde en ny farstukvist och sotade skorstenen. På kvällen yxade han till några Rålar.

— Vad gör du? frågade snickaren och torkade

mustascherna med en brödkant. Han hade nyss ätit middag: potatis och gurka.

— Man kanske kan ha användning för dem, svarade Zachar Pavlovitj.

Snickaren tuggade på brödkanten och sade:

— Ja, de skulle nog behövas för att skydda gravarna! Mina pojkar gjorde sig en gång i ordning för nattvarden — alla gravarna på kyrkogården sölade de ned fördenskull.

Zachar Pavlovitj s svårmod var starkare än med-vetandet om det gagnlösa i hans arbete, och han fortsatte att yxa till pålar långt in på natten — så länge han orkade. Om han inte' arbetade, strömmade blodet från händerna upp i huvudet på honom, och han började tänka så djupt om allt på en gång, att han blev yr och en mjältsjuk fasa steg upp i hans hjärta.

Då han på dagen drev omkring på den solbelysta gården, kunde han inte göra sig fri från den tanken, att människan uppstått ur en mask, att masken var ett enkelt, hemskt rör — ett enda tomt, stinkande mörker. Då han betraktade husen i staden, upptäckte han, att de påminde om slutna, igenspikade likkistor, och han var rädd att sova i snickarens hus.

Den djuriska, arbetsdugliga kraften, som inte fick något utlopp, frätte Zachar Pavlovitjs själ. Han led av en beständig oro och plågades av beklämmande känslor, vilket aldrig hände, när han arbetade. Han började hemsökas av drömmar: han såg sin fader, gruvarbetaren, ligga döende, medan modern sprutade mjölk på honom ur sina bröst, för att han skulle

vakna till liv. Men fadern sade ilsket till henne: »Låt mig åtminstone få dö i fred, ditt as!» Sedan låg han länge och kämpade med döden. Modern stod över honom och frågade: »Sker det snart?» Fadern spottade med en martyrs förbittring, lade sig med ansiktet nedåt och sade: »Begrav mig inte i mina kläder. Ge dem åt Zachar!»

Det enda, som skänkte Zachar Pavlovitj glädje, var att sitta på taket och se ut i fjärran, där vilda järnvägståg ibland flögo förbi två verst från staden. Vid hjulens rullning och lokomotivets hastiga andetag ryste han av välbehag, och ögonen fuktades av lätta, ömma tårar.

Snickaren började alltmer intressera sig för sin hyresgäst och gav honom mat från sitt bord, utan att ta betalt därför. Första gången spottade snickarens pojkar i Zachar Pavlovitjs kopp, men fadern steg upp och slog tigande med knytnäven en bulnad i den äldste sonens panna.

— Jag är själv en människa som alla andra människor, sade snickaren lugnt och satte sig igen på sin plats. Men jag har fött såna odjur, förstår du. En vacker dag tar de livet av mig. Titta bara på Fedjka! Stark som en djävel. Och var har han fått så mycket kraft ifrån — sedan barndomen lever de på fattig-manskost...

Det första höstregnet började. Inte i tid, utan nytta — bönderna hade för länge sedan dragit bort till främmande trakter, många hade dött på vägarna och inte kommit fram till gruvorna och den brödrikai68 ANDREJ PLATONOV

södern. Zachar Pavlovitj gick med snickaren till järnvägsstationen för att söka arbete — snickaren kände en lokförare där.

De träffade honom i vaktrummet, varifrån man reglerade lokomotivbrigaderna. Lokföraren sade, att det fanns gott om folk, men ont om arbete. De bönder, som voro kvar i de närmast belägna byarna, levde av arbete på stationen och gjorde vad som helst för låg betalning. Snickaren gick ut, men kom snart tillbaka med en vodkabutelj och en korv. Sedan de druckit vodka, berättade lokföraren för Zachar Pavlovitj och snickaren om lokomotivet och Westing-housebromsen.

— Vet ni, vilken lutning tåget brukar göra i kurvorna? frågade han, upprörd över åhörarnas okunnighet och visade lutningen med kraftigt spända armar. Om man öppnar bromskranen slår en blå låga upp under tendern, under blocken, vagnarna trycker i nacken på lökomotivet, lokomotivet vrålar med instängd ånga — en gång... det väser genom skorstenen! Och tusan vad det går!... Häll i! Det var dumt, att du inte köpte gurkor, korven packar sig i magen på en.

Zachar Pavlovitj satt tyst. Han var redan i förväg övertygad om att han inte skulle få något arbete på lokomotivet — hur skulle han kunna klara sig med sådana invecklade mekanismer efter sina stekpannor av trä?

Lokförarens berättelse stegrade hans längtan efter mekaniska ting men gjorde honom på samma gång nedstämd — som vid obesvarad kärlek.EN MÄSTARES TILLKOMST 187

— Vad är du ledsen för? sade lokföraren, som märkte Zachar Pavlovitjs svårmod. Kom till stallet i morgon! Jag ska tala med föreståndaren. Du får kanske plats som putsare. Var inte rädd, din skojare, om du vill leva...

Lokföraren avbröt mitt i meningen och rapade.

— Å fan, din korv går kräftgång! Du har väl köpt ett helt pud för tio kopek, din fattiglapp. Jag kunde lika gärna tagit smörjtrasan som till-tugg... men, vände sig lokföraren åter till Zachar Pavlovitj, du ska åtminstone göra lokomotivet blankt som en spegel, så att jag kan vidröra vilken del som helst med vårhandskar. Lokomotivet tål inte dammkorn1. Maskinen, bror, det är en oskuld. En kvinna passar redan inte, en kvinna som... förstår du, och lokföraren svävade bort någonstans i fjärran med sina osammanhängande ord om kvinnor.

Zachar Pavlovitj hörde ointresserad på honom. Han visste, att man kan älska kvinnor, och han visste också vad en sådan människa som lokföraren tänkte på. Men han ansåg, att man bara kunde tala med intresse om tekniska skapelser och okända maskiner, men att tala om kvinnor, det var meningslöst och ointressant. Zachar Pavlovitj hade haft en hustru en gån g. Hon älskade honom och gjorde honom inte något för när, men han hade inte haft alltför mycket glädje av henne. Människan har många egenskaper. Om man lidelsefullt tänkte på dem, så kunde man gnägga av förtjusning, till och med över sin egen andedräkt. Men vad skulle det bli då? Dumma påhitt och lek med den egna kroppen, men inteti68 ANDREJ PLATONOV

allvarligt arbete. Zachar Pavlovitj hade aldrig satt värde på sådana samtal.

Efter en timme kom lokföraren ihåg sin vakttjänst. Zachar Pavlovitj och snickaren följde honom till lokomotivet, som körde fram ur stallet. Redan på långt avstånd skrek lokföraren med myndig tjänstebas till eldaren:

— Hur är ångan?

— Sju atmosfärer, svarade eldaren allvarligt och tittade ut genom fönstret.

— Vattnet?

— Normalt stånd.

Eldningen?

— Jämn.

— Utmärkt.

Nästa dag kom Zachar Pavlovitj till stallet. Föreståndaren, en gubbe, som tvivlade på människorna, betraktade honom länge. Han tyckte svartsjukt och ända till smärta om lokomotiv och såg med fasa, att man körde med dem. Om det hade gått efter hans vilja, så skulle lokomotiven för evigt stått i stallen, så att de inte fördärvades av okunnigas råa händer. Han tyckte, att det fanns många människor men få maskiner. Människorna voro levande och kunde skydda sig själva, medan maskinerna voro späda, hjälplösa, bräckliga varelser. För att kunna sköta dem samvetsgrant måste man överge sin hustru, kasta alla sorger åt sidan och doppa sitt bröd i smörjolja — då kunde man släppa fram en människa till maskinen, och det först efter tio års tålig väntan!

Föreståndaren granskade Zachar Pavlovitj och ledEN MÄSTARES TILLKOMST 189

— troligen en tölp. Där man bara skall vidröra med ett finger, kommer han nog, det kräket, att slå till med hela näven; då man försiktigt skall putsa glaset på manometern, trycker han väl till så hårt, att han river upp hela garnityret med rören. Att bara tänka sig att släppa fram en bonde till mekanismen! Herregud, så vansinnigt!

Tigande retade föreståndaren alltmer upp sig. Var är ni, gamla tiders mekaniker, lokförare, eldare, smör-jare? Förr brukade människorna skälva framför lokomotiven, och nu tror de alla, att de är klokare än maskinen! Helgerånare, skurkar, djävlar, tölpar, as! Egentligen borde man genast inställa hela järnvägstrafiken. Vad finns det för mekaniker nuförtiden? Det är vrakspillror och inga människor! Det är landstrykare, rövare, banditer — man törs inte en gång ge dem en bult i handen, och så grej a de redan med regulatorn! När tåget var i gång och det bara ryckte till lite, när det bara surrade i mekanismen, så kände jag det med yttersta nagelspetsen — kände det och darrade av smärta. På första stationen letade jag mig till skadan, sög ut varet, slickade rent såret, smörjde det med mitt blod och körde inte vidare, förrän jag var riktigt säker på att allt var i ordning... Och den här vill rakt från dynghögen till lokomotivet!

— Gå hem först och tvätta trynet på dig, sen kan man kanske släppa fram dig till lokomotivet, sade föreståndaren till Zachar Pavlovitj.

Zachar Pavlovitj kom tillbaka nästa morgon, snygg och putsad. Föreståndaren låg under ett lok och rörde försiktigt vid fjädrarna, slog lätt på dem medi68 ANDREJ PLATONOV

en liten hammare och tryckte örat mot det klirrande järnet.

— Motja, ropade föreståndaren på mekanikern, skruva till den här lilla muttern... bara en aning!

Motja skruvade till muttern ett halvt varv. Föreståndaren blev så rasande, att Zachar Pavlovitj tyckte synd om honom.

— Men bästa Motja, sade föreståndaren med undertryckt smärta i rösten, men med gnisslande tänder. Vad har du gjort, ditt förbannade fä? Vad sa jag åt dig? Muttern!! Vilken mutter? Huvudmuttern! Och du har skruvat till kontramuttern och gör mig alldeles galen! Du petar ju på kontramuttern igen! Nå, säg, vad ska jag ta mig till med er, era förbannade odjur? Ge dig i väg, din åsna!

— Låt mig försöka, herr föreståndare, att vrida tillbaka kontramuttern ett halvt varv och skruva till huvudmuttern en aning, bad Zachar Pavlovitj.

Föreståndaren svarade med rörd, lugnad röst, glädjande sig åt medkänslan hos en utomstående person.

— Jaså? Har du märkt det, va? Han är ju... han är ju en vedhuggare och ingen mekaniker! Han känner ju inte till muttrarna, han har ju inte en aning om vad de heter. Vasa? Nå, hur skulle du göra det? Han där behandlar ju lokomotivet, som det vore en kvinna! Herre min skapare! Nå, kom hit! Skruva till den lilla muttern, som jag vill ha det!...

Zachar Pavlovitj kröp under lokomotivet och utförde uppdraget.

Sedan var föreståndaren ända till kvällen syssel-

satt med att arbeta vid lokomotivet och gräla på maskinisterna. Då man tände ljusen, gjorde sig Zachar Pavlovitj påmind. Föreståndaren stannade framför honom och funderade.

— Maskinens far — det är hävstången, modern — det sluttande planet, sade föreståndaren vänligt, som om han erinrade sig något angenämt, vilket gav honom ro om nätterna. Försök göra ångpannorna rena i morgon, kom bara i tid! Men jag vet inte, jag lovar ingenting — vi ska försöka, vi får se. Det är en alltför allvarlig sak, förstår du, eldningen! Inte något vad som helst, utan eldning! Nå, nu kan du gå, ge dig i väg!

Ännu en natt sov Zachar Pavlovitj hos snickaren, och i gryningen, tre timmar före arbetets början, kom han "till stallarna. Där sträckte sig de blank-slitna järnvägsspåren. På dem stodo godsvagnar med inskrifter om avlägsna länder — bortom Kaspiska havet, bortom Kaukasus. Underliga människor gingo längs spåren — kloka och allvarliga: växlare, maskinister, kontrollörer. Runtomkring lågo byggnader, maskiner — skapelser av människohand.

Framför sig såg Zachar Pavlovitj en ny, konstfärdig värld — så länge drömd, som om han alltid känt den. Han beslöt att stanna kvar där för evigt. PANTELEIMON ROMANOV

DEN BLÅA KLÄNNINGEN

Olyckan skedde på bröllopet två veckor före Po-krov, då säden redan var inbärgad och bara den försenade potatisen fanns kvar på åkern.

Dagarna voro klara och ljumma. På morgonen glänste allt av den tidiga höstdaggen, över fälten utbredde sig långa spindelvävar, och i den friska höstluften kändes en stark doft av den mörkbruna potatisen och hampan.

Före dotterns giftermål gick Spiridon till sin inhägnade åker för att se efter om det inte var tid att ta upp potatisen. Han stod där en stund, såg sig omkring med handen skuggande för ögonen och gick hem med böjt huvud.

För en månad sedan hade dottern Ustinja sagt, att hon tänkte gifta sig med smeden Parfens son — en pionjär.

— Och var ska du ta pengarna ifrån till bröllopet? frågade Spiridon utan att se på dottern, i*— Vad för pengar? Hemgift behöver han inte, och vi tänker inte gifta oss hos popen. Vi skriver bara in oss, sade Ustinja vårdslöst, nästan i förbigående, slängde med sin fläta och gick.

Hustrun Alena suckade, medan Spiridon i första

taget ville kasta sig efter dottern med knytnävarna, men han stannade och sade bara, i det han slog ut med armarna:

— Det är ett satans släkte, som växer upp nu!...

Mest av allt retade det honom, att fästmannen inte ville ha någon hemgift. Han blir nog snart hemlös, då han inte

förstår att uppskatta pengar, tänkte han. Själv var Spiridon en ganska välbärgad bonde, som arbetade året runt, utan att skona sig. På helgdagarna tog han på sig sin bästa röck och gick till kyrkan eller åkte till torget, där han strövade omkring med piskan i handen mellan vagnsraderna och brödstånden för att ta reda på hur mycket det ena och det andra kostade och för att slutligen vid avresan från staden köpa en påse mjuka kringlor åt sin hustru.

Fast han aldrig i ord gav uttryck åt sin kärlek till hustrun, så gick han alltid ut på vägen, när hon ibland rest ensam till staden och dröjde för länge, för att se om hon inte syntes till. Men han aktade sig för att låta människorna märka, att han var orolig och väntade otåligt.

Han talade bara om hushållet med henne.

Nu blev Spiridon tystlåten och lättretlig. När han drack, tändes en vild eld i hans ögon, han blev alldeles utom sig och började slåss.

Det var på ett hår när, atKhan en gång i nyktert tillstånd hade slagit ihjäl Semka — taktäckaren, en liten lurvig bonde, då denne fnissande gratulerade honom för »den goda brudgummen och hans partitrohet».

Alena var i fyrtioårsåldern. Hon hade redan för länge sedan bytt ut den röda huvudduken mot en svart, men var ännu kraftig och arbetsam. Hon var alltid uppe före gryningen, gjorde eld i ugnen, då Spiridon ännu sov. Hon lagade frukost åt honom och krossade med morteln potatis i ett träfat. Och då han skulle fara bort, gjorde hon i ordning ett knyte bröd och ägg åt honom och rätade till hans krage, då han med ett rött skärp drog åt den korta pälsen, som han tagit på sig över den vida bondrocken.

När han var drucken och ville slåss med någon, hängde hon sig alltid fast i hans armar och mumlade:

— Spiridon, kära vän, låt bli... Spiridon, jag ber dig, låt bli...

Och hon hjälpte honom hem, lade jord på blåmärkena, som han fått i fyllan. En gång blev han svårt febersjuk. Alena satt i fem veckor vid hans säng och lyckades rädda honom, fast de sömnlösa nätterna gjorde henne själv till en skugga. Och hon hade aldrig någonsin bett till gud så mycket som då, när hon bad, att Spiridon skulle bli frisk.

Ju närmare dagen för Ustinjas bröllop kom, desto dystrare och mörkare blev Spiridon.

II

I byn skulle man snart fira det glada bröllopet. Men Spiridon gick med böjt huvud, liksom slagen. Han tyckte, det var en riktig skam, att hans dotters giftermål inte skulle vara riktigt — utan pop.

Bröllopet firades hos brudgummen. Alena ville först ta på sig sin bästa blåa ylleklänning, som Spiridon en gång haft med sig åt henne från staden. Men hon ändrade sig i sista ögonblicket och tog på sig en annan enklare helgdagsklänning. Det var liksom en ingivelse, berättade hon senare på sjukhuset för Spiridon.

Gästerna började samlas långt före mörkrets inbrott. Förut brukade man åka från kyrkan i trojka med pappersblommor, inflätade i hästarnas manar och svansar, men nu kommo alla gående och farande utan blommor. Spiridon ansåg, att det också låg något kränkande och vanärande däri. Han tyckte, att man skrattade åt honom och hans dotter och inte ansåg bröllopet för giltigt. Då han tog på sig sin helgdagsrock och smörjde in håret med smör, kände han sig dum, som om han pyntat ut sig i onödan. En annan skulle i hans ställe inte gått dit eller åtminstone med avsikt tagit på sig gamla kläder. Ju mer han tänkte så, desto mer förströdd och dyster blev han. 'hfl|

När gästerna kommo in i stugan, blev stämningen pinsam, olidlig. Ingen visste, vad man skulle göra med de unga — välsigna dem fick man inte, och att genast sätta sig till bords och äta utan att göra korstecken först var inte heller trevligt.

Brudgummens stuga var inredd efter stadsmaner —avdelad i två rum. I ena rummet, det yttersta, syntes två järnsängar. Det var de ungas sovrum. Där fanns förstås inga ikoner, och blott i den främre delen av rummet, i det röda hörnet, där det stod ett

bord med bänkar och en ugn med nischer för torkning av strumpor och bastskor, hängde en liten helgonbild. Antagligen hade modern lyckats genomdriva det.

Folk började samlas i stugan. Mest unga pojkar i kavaj och korta skinnjackor och flickor — också klädda som stadsbor — i vita klänningar och lågskor, med vita strumpor. De larmade och skrattade, som om de kommenderade över alla, medan de gamla generat tryckte sig tillsammans i ena hörnet.

I främre delen av rummet stod bordet redan dukat. Det var sammansatt av tre bord. På duken, vid sidan av tallrikarna, lågo broderade handdukar, som tagits fram ur kistorna för att torka de flottiga munnarna och händerna med. Man hade också ställt fram vodkabuteljer, körsbärslikör och hönsfat.

Ingen hälsade Spiridon välkommen eller visade honom tillbörlig vördnad, som om hans närvaro var utan betydelse. Han stod bland de andra gästerna och väntade, tills man skulle kalla på honom och be honom sätta sig till bords. Och ju längre han måste stå, desto starkare kändes förolämpningen. I tjugu år hade han strävat för flickan, och nu stod han där, som om han släppts in på nåder.

Han tog ett steg baklänges, märkte inte, vad som var bakom honom, och råkade med stöveln trampa i en mjölkbunke, som stod vid väggen. Bunken krossades, och en liten mjölkflod rann ut på golvet mellan Spiridons fötter. Några gäster småskrattade, och Spiridon rodnade ända ned i nacken.

Det gamla värdfolket, brudgummens föräldrar, Parfen och hans hustru Anisia, sågo också bortkomna ut. De visste tydligen' inte, vad de skulle ta sig till med gästerna, som hade tråkigt, medan de unga, i strid med alla sedvänjor, samlade sig i sovrummet. Därifrån hördes skratt och prat. Ustinja, i en vit klänning, med en hårknut i nacken, satt med sin fästman på sängen, skrattade också och ordnade än hans halsduk, än hans hår, som om de redan vore gifta.

Spiridon tyckte, att deras uppförande var i högsta grad opassande, ja, nästan oanständigt.

Spiridon kände sig ändå värre till mods, då han fick se, att den rödhårige Semka, som en gång retat honom för detta giftermål, också var inbjuden.

Spiridons gudfar, Sergej Gorbulev, en gammal bonde med grått, krusigt skägg och små hår på näsan, tycktes förstå, vad Spiridon kände. Han sköt skärvorna åt sidan med foten, böjde sig mot honom, blinkade och sade tyst:

— Du har väl också kommit på besök till dig själv?

— Nästan, svarade Spiridon dystert.

Äntligen blev det mera liv. De unga pojkarna trängde sig larmande ut ur sängkammaren.

Pionjären Gar aska Sjtjeglov, fästmannens vän, ställde sig mitt i rummet och lyfte armarna, som om han ville mana till tystnad. Alla tego och sneglade på honom och på varandra, med en obehaglig känsla av att han skulle göra eller säga något, som kunde komma alla att skämmas. Garaska torkade läpparna med en näsduk, stack ett finger innanför kavajen,

höll ett kort hälsningstal till de närvarande och slutade med att lyckönska det unga paret, som övervunnit fördomarna och ville skapa ett nytt liv.

Fästmannen, som var klädd i brun kavaj och långa byxor, stod bredvid Ustinja. Han såg än på talaren, och än viskade han leende något till bruden för att dölja sin förlägenhet. Ibland viskade hon också något till honom med handen för munnen.

Spiridon tyckte, att denna frihet och otvungenhet hos dottern var skamlös. Då han gifte sig med Alena, stod hon inte och skrattade och viskade med honom, utan var som förstenad, så rädd var hon.

Spiridon betraktade talaren, hans stora pannlugg, och han tänkte på att man struntade i honom, fadern, och skrattade ut honom, därför att han råkat trampa i bunken och att en pojke, som inte än var torr bakom öronen, kommenderade över honom.

Men det förargligaste var, att Semka, som satt på fönsterbrädet och rullade en cigarrett, tycktes småle mot honom. Semkas ansikte var vanställt av koppärr, huvudsakligen näsan, vars spets helt och hållet var anfrätt. Detta gjorde hans ansikte särskilt vämjeligt och lömskt i Spiridons ögon.

Då man började hälla upp vodka och bjuda gästerna på hönssteken, blevo alla livligare, tungorna lossades. Bara Spiridon satt orörlig, stirrade i sin tallrik och tänkte på att alla märkte, hur dyster han var, och förstodo anledningen. Men han kunde ändå inte behärska sig. Han drack girigt det ena glaset efter det andra och försökte att inte se åt det

håll, där hans hustru satt, ty han märkte, att hon redan började snegla mot honom.

Han hade satt sig till bords i sin korta röck, vars breda ärmar, som voro kantade med skinnband, hindrade honom att föra kniv och gaffel. Då han skulle skära sönder hönssteken, tryckte han till gaffeln så hårt, att den plötsligt halkade och gnisslade så starkt mot tallriken, att gästerna förskräckta sågo sig om. Hans granne till vänster övergöts med den kalla såsen och böljade med sådan fasa plocka rent skägget, som om det vore fullt med gnistor.

Spiridon blev blodröd och hade lust att i förtrytelsen slänga tallriken i golvet och gå, men han behärskade sig och sköt bara undan den. , Det är visst ett ovant göra, sade Semka med ett flin.

Spiridon såg på honom, men svarade ingenting.

Tungorna lossades mer och mer. Knivarna lades åt sidan, och man började arbeta med fingrarna, slet av senorna och gnagaide på hönsbenen. De unga omringade brudfolket och tvingade bruden att dricka vodka och kyssa brudgummen.

Spiridon tyckte, att de voro oförskämda mot dottern i hans närvaro och att alla tittade på honom och säkert hade roligt, för att han inte kunde göra något däråt.

Den koppärrige Semka böjde sig då och då över bordet med sitt druckna huvud, såg med ögon, som inte längre lydde hans vilja, på de unga, sedan på Spiridon och skrek plötsligt med drucken stämma:

— Hej, pojkar, kyss henne alla! Hon är ju inte riktigt gift!

Spiridon bleknade.

Bönderna, som sutto bredvid Semka, började tysta ned honom, men han skrek ännu högre och skrattade sitt druckna skratt i Spiridons ansikte. Plötsligt blev det dödstyst. Man väntade ett utbrott, men ingen kunde ana, vad som skulle inträffa.

— Hej, pojkar, inga ceremonier! skrek Semka åter.

Men i samma ögonblick hände något. Två bönder,

som sutto bredvid Spiridon, föllo till golvet, och denne stod plötsligt böjd över Semka med händerna om hans hals. Med den ena handen sökte Semka slita sig loss från Spiridons grepp, med den andra trevade han efter en kniv på bordet. Då Spiridon märkte hans rörelse, ryckte han loss sin kniv från skärpet under rocken. Han grep hårt om den och kastade sig över Semka, medan gästerna rusade åt sidan. Spiridon svängde redan kniven över bonden, som låg orörlig under honom, då Alena klängde sig fast vid sin mans arm och skrek:

— Spiridon, kära vän, låt bli... Spiridon, jag ber dig, låt bli...

Rasande sköt han hustrun åt sidan med handen, i vilken han höll kniven. Alena skrek till, svagt, förskräckt, och

sjönk långsamt till golvet.

Hennes klänning var uppfläkt från bröstet ända till benen. På golvet utbredde sig en mörk blodpöl, som rann i smala strömmar ned i en fördjupning och blandade sig med dammet på golvet.

Såret var dödligt. Alena fördes till sjukhuset, där hon långsamt tynade bort.

III

Hela byn tyckte synd om Spiridon, och man talade om olyckan, som drabbat honom. Hans hem blev ju utan husmor.

Grannarna tittade ofta in till honom, där han satt ensam, med sänkt huvud, och talade om att det nog skulle bli svårt för honom att sköta sitt hushåll utan någon hjälp, att han måste gifta sig — han var ju inte gammal än... Han kunde fria till Katerina Solov-jov. Hon var snäll och arbetsam, men hon hade tre barn. Om han ville, kunde han ta Stepanja. Hon hade bara en pojke, och när han växt upp, kunde han göra nytta för sig.

Men Spiridon ville inte höra på dessa förslag.

På tredje dagen fick han besöka den sjuka.

Sjuksystern i sin vita röck förde Spiridon längs den långa korridoren, och han gick försiktigt på tå bakom henne i sina stora stövlar och med mössan i handen. Då hon stannade framför den sista dörren, stannade också Spiridon. Han såg på mössan, som om han inte visste, vad han skulle ta sig till med den, och på sina stövlar, om han inte lämnat spår efter sig. Som om han mera oroades för det rena sjukhusgolvet än för det förestående mötet med den döende hustrun.

Systern gick in till den sjuka. Genom den öppna

dörren såg Spiridon i ena hörnet av det för övrigt tomma rummet en brits och därpå en obekant, främmande, gul panna.

Systern gick fram till britsen, vände sig om och vinkade åt Spiridon. Denne reste sig ännu mer på tå, varvid hans stövlar halkade på det hala golvet, och han kom närmare.

Framför honom låg Alena. Den likgula pannan visade sig vara hennes. Det var underligt, att hon förändrats så hastigt. Kring de insjunkna ögonen voro mörka, jordfärgade skuggor. Över det gråa sjukhustäcket lågo utmärglade, blekgula, liksom nytvät-tade händer med långa naglar.

Systern gick ut. Spiridon satte sig på kanten av pallen, som stod vid sängen.

Han kände sig generad och skämdes för att han själv hade sårat henne dödligt och nu kommit för att besöka henne.

— Nå, hur mår du? frågade Spiridon med främmande röst.

Han ville harskla sig, men vågade inte.

Den döendes matta blick stannade på honom, och det bleka, liksom uppmuntrande leendet, som lyste upp hennes ansikte vid hans åsyn, gav genast vika för ett uttryck av sorg.

— Jag kommer att dö, mumlade hennes bleka, blodlösa. läppar svagt, knappast hörbart.

Hon låg några ögonblick orörlig, som om hon vilade sig efter ansträngningen... Med samma sorgsna uttryck fortsatte hon:

En sån olycka, som drabbat dig. Hur ska du bära dig åt ensam?... inte kan du reda dig... med hushållet menar jag...

Hon hade åter kommit in i sin gamla roll. Hon talade med honom, som om inte hon var i behov av omsorg och medkänsla, utan Spiridon, vilken var tvungen att klara sig ensam, då potatisen ännu inte var upptagen och ingen kunde se efter honom och hjälpa honom.

Efter gammal vana tog Spiridon emot hennes omsorg som en självklar sak, och hans ansikte fick ett uttryck, som om han verkligen hade det mycket svårt. Han ville till och med säga åt hustrun, att grannarna föreslagit honom att gifta om sig, men något avhöll honom därifrån. Han slog bara ifrån sig med handen, som om han inte ville tala om sig själv, och sade:

— Det är inget att fästa sig vid|. Jag klarar mig nog. Bara du blir bra ...

Men den sjuka kvinnan skakade hopplöst på huvudet.

— Det är redan slut med mig i...

Sedan såg hon länge på sina händer, som lågo på täcket, lyfte dem med naglarna mot ansiktet, funderade en stund och frågade:

— Nå, lever de tillsammans än?

Hon menade de unga.

— Ja, de lever fortfarande tillsammans, svarade Spiridon.

Alena skakade åter på huvudet.

— En hemlös... hemgift vill han inte ha, sätter inte värde på pengar... hon blir olycklig med honom... han kommer inte att älska henne länge...

— Inte kan man tala om kärlek där! sade Spiridon med samma tonfall.

— Jag lever nog inte mer än två dar till... utsliten,... sade Alena, stönande av smärta och låg några ögonblick orörlig, med slutna ögon.

Det började klia i Spiridons ögon och rycka i näsan — tårarna ville tränga fram. Han tänkte på att hon, fastän döende, bara bekymrade sig om honom, medan hain själv mer än en gång grubblat över grannarnas förslag. Då han mest av allt var rädd om sina pengar, tyckte han, att det var synd att ta en människa i sin tjänst. Men han kunde ju inte reda sig ensam efter hennes död...

Alena slog upp ögonen, vände sitt huvud på den hårda sjukhuskudden mot Spiridon, såg på honom och sade skyggt och osäkert:

— Du kan låta begrava mig i den blåa klänningen ,... det är ditt minne... jag har aldrig haft den på mig,... tittade bara på den ibland...

— Det är synd, svarade Spiridon efter en stund, varför ska den onödigt multna bort i jorden? Låt Ustinja hellre få den.

— Ja visst, ja... det gör ju ingenting. Där uppe bryr man sig väl inte om hur jag är klädd, sade Alena med matt röst, och på hennes läppar skymtade skuggan av ett svagt leende. Det var, som om någon varnat mig..

Hon tystnade, andades hastigt och svagt. Spiridon väntade, men eftersom hon teg, frågade han:

— Varnat? Vad då för?

— Att jag inte tog på mig den där klänningen... den skulle nog ha förstörts... du skulle ha skurit sönder den.

Spiridons ögon började åter att klia, och det kändes, som om en klump fastnat i halsen.

— A, prat... människan är mera värd än en klänning, sade han och slog avvärjande ut med handen.

— Mera värd... människan... Jag ville redan ta den på mig, men tog sen av den igen, det var som gud ville rädda

den.

Spiridon torkade ögonen i smyg med sin mössa, och som ett fjun fastnade en bit vadd ur fodret på näsan. Spiridon märkte det inte.

Alena ville säga det åt honom, men det kostade henne tydligen alltför stor möda,. Hon sade ingenting, utan såg bara på vadden, som drog hennes uppmärksamhet till sig.

Spiridon betraktade spänt sin hustru och förstod, att hon aldrig mer skulle stiga upp och att hon själv visste det. Och åter pressades hans hals ihop som i spasmer, av sorg och medlidande med den människa, som han levat tillsammans med hela sitt liv.

Alena märkte hans förstämning. Hon tyckte, att det var synd om mannen, och för att lugna och trösta honom sade hon:

— Sörj inte... kanske jag ändå blir bra... det händer ju...

— Låt oss hoppas det, sade Spiridon, men tänkte genast förskräckt, att det skulle vara en olycka, om hon verkligen räddades till livet, ty hon skulle ändå inte kunna arbeta, och så blev han tvungen att föda och sköta om henne.

— Man har redan kallat mig till undersökningsdomaren, fortsatte han. Nu kommer de jämt att släpa mig dit, så det blir ingen, som kan ge vatten åt hästen.

Han sade detta först och främst för att jaga ifrån sig de skamliga tankarna, som stego upp i huvudet, dessutom skämdes han att sitta bredvid sin hustru, som han själv lagt på dödsbädden, frisk och kraftig, inte betryckt av någon sorg, och han sökte visa, att också han var i behov av medlidande, kanske i lika hög grad som Alena. Försökte till och med tala med svag och sjuklig röst.

— Varför ska de släpa dig dit? sade Alena som svar på hans ord om undersökningsdomaren. Om det vore med avsikt... vad kan man begära av en full karl? Det händer värre saker!...

Hon slutade inte meningen, slöt ögonen och bet i de bleka läpparna.

— Gör det ont? frågade Spiridon och böjde sig fram mot henne.

Alena nickade svagt på huvudet och började åter stöna och yra.

Spiridon såg igen på henne och tänkte:

»Kan hon verkligen bli frisk?»

Systern kom in, rätade till täcket, tog den sjukas hand, vände sig bort och kände på pulsen. Sedan vinkade hon åt Spiridon, att han skulle gå. Men i samma ögonblick öppnade Alena ögonen, såg på sin man och sade med matt stämma:

— Ja, gå nu... vi kanske inte ser varandra mer... ta någon, som gräver upp potatisen åt dig, du reder dig inte ensam. Och klänningen kan du ge åt Ustinja, hon kan få den... Mig... gör det detsamma i vilken... Sedan tillade hon efter att ha hämtat andan: — Du borde allt gifta dig... varför ska du betala pengar åt en främmande... Jag har redan tänkt på Katerina, det är en präktig kvinna...

— Du ska inte prata så där, sade Spiridon, du blir kanske bra igen med guds hjälp.

Spiridon stod ännu en stund vid britsen med mössan i handen, utan att veta, hur han skulle ta farväl. Tigande böjde han sig djupt ned till marken, som man böjer sig för döda, lämnade sedan sjukrummet igen på tå, otympligt, med vaddfjunet fortfarande kvarsittande på näsan.

Då han kom hem till sin tomma stuga, där hans hustru ännu för kort tid sedan stökat vid ugnen, satte sig Spiridon på en bänk och förblev länge orörlig i denna ställning. Sedan drog han fram bordslådan för att se efter, om det

fanns något ätbart, men där hittade han bara ett litet brödstycke och i grytan på ugnen några kalla potatisar.

I tomheten och tystnaden efter något, som gått

bort, vid tanken på förlusten av den ständigt omtänksamma vännen och vid anblicken av den kalla potatisen steg åter en klump upp i halsen på honom.

I hela sitt liv hade hon varit som en mor för honom, ja, till och med nu, då han sårat henne dödligt, tänkte hon bara på honom, föreslog till och med att han skulle gifta om sig. Men förr hade han aldrig lagt märke till det, inte uppskattat det tillräckligt. Först nu, då hon inte var hos honom längre, då den kalla potatisen talade om hennes kanske eviga frånvaro, kände han det.

Om man inte lyckades rädda henne, skulle han för hennes stora kärlek vara hennes minne trogen ända in i döden. Och det var bättre att äta den kalla, fuktiga potatisen än att låta hennes plats intagas av en annan människa, om det också vore den där Katerina.

IV

Då han nästa dag gick till sjukhuset, tänkte han åter på hur det skulle bli med hushållet: om hon dog kunde han inte reda sig ensam, och ta någon i sin tjänst — det var synd om pengarna.

Det vore nog bäst att gifta sig med Katerina». Katerina var en bra människa, men hon hade ju tre barn. Då var Stepanja bättre — hon hade bara en liten.

Men om Alena räddades, skulle hon ändå förbli en krympling och skulle inte kunna arbeta. Och då det var omöjligt att ensam reda sig med hushållet, blev

han tvungen att ta någon i sin tjänst, ty så länge hon levde, kunde han inte gifta om sig med någon annan. Så måste han nog också anställa någon, som skötte henne. ,

På vägen till sjukhuset tänkte han, att systern kanske skulle säga åt honom:

— Gudskelov, den gamla kan räddas, men du är tvungen att ta hem henne och låta någon grannfru sköta om henne. Gud har hemsökt dig — du måste bära sorgen med jämnmod. Hon kan inte arbeta längre.

Spiridon gick och grubblade på hur mycket det skulle kosta, men han var så upprörd, att han inte kunde räkna.

Nedstämd av dessa tankar kom han in i sjukhuskorridoren och ställde sig vid dörren, skyggt, liksom väntande på sin dom, med mössan i handen.

Systern reste sig från det vitmålade bordet, där hon satt och skrev något. Då hon fick syn på Spiridon, gick hon fram till honom.

— Jaa... sade hon tungt.

Spiridon blinkade, hans hjärta stannade, och kall ångestsvett trängde fram på hans panna. Han torkade av den med mössan.

— Vad ska man göra, man måste lida, sade systern... hon dog i natt. Hon är där... man har burit ut henne i bårhuset, tillade hon. Hon bad, att man skulle ge den blåa klänningen åt dottern.

Mot sin vilja drog Spiridon en lättnadens suck. Men vid tanken på att hans hushåll nu blivit utan

kvinna, att han aldrig mer skulle se sin gamla hustru, kände han åter en klump i halsen, och helt oväntat för sig själv började han snyfta dumt, käringaktigt och skämdes på samma gång för sina tårar. MARIETTA SJAGINJAN

AGITATIONS V AGNENI

— Den kom till oss, vänta, låt mig se... Jag gick till repetitionen under de grönas ockupation den 3 juni förra året, den 5 juni hade vi konsert, just under kosackernas angrepp, och samma konsert upprepades den 10, när de röda kom. Lägg så till ytterligare två veckor... just då var det. Den kom till oss den 24 juni klockan tio på morgonen — ni kan vara så säker på det som på er egen födelsedag.

Berättaren gjorde en paus för att fylla på sitt teglas, på vars botten en utpressad citronskiva låg. Han bet ett stort stycke av en kaka, översållad med söta, svarta russin. Utan brådska tog han en klunk av det varma teet och ställde tillbaka glaset på det rytmiskt skakande fällbordet.

Det var på sommaren, fönstren stodo öppna både till höger och vänster. I korridoren på sydosttåget bolmade passagerarna sochomtobak. Vinden, som ven genom fönstren, förde med sig doften av den varma stäppen och den söta klövern. Tåget flög i riktning mot söder.

— Och sen, medborgare?

Berättaren, en mager man i alpackakavaj, svettig av218 MARIETTA SJAGIN JAN

värmen och teet, omringades av nyfikna åhörare. Alla hängde fast vid hans mun, några av nyfikenhet, några med åskådarens omedvetna aptit den svart-muskige mannen åt och drack verkligen med välbehag. Han lät ingenting gå förlorat, samlade upp alla smulorna från kavajen i handflatan, såg noga på dem och förde dem sedan försiktigt till munnen. Märkena efter tänderna på kakan jämnade han genast ut med sm skarpa pennkniv och stoppade in den avskurna biten i den regelbundet tuggande munnen f- som ved i en ugn. Om han skurit en parmesan-ost eller en mogen melon med sådan andakt, skulle man kunnat förstå det — men här var det ju bara en kaka, som för resten inte heller var så färsk. Det vattnades i munnen på åskådarna. Han åt inte bara med aptit, han berättade också med aptit. Hans ansikte, som genomkorsades av otaliga rynkor, påminde något om en hopvikbar topografisk karta, ögonen voro som sjöar, kantade med lätt grånade, buskiga ögonbryn. De mörka skuggorna under ögonen hade som kilar trängt djupt in i de magra in|derna. Hakan bar spår av otaliga raksår. överläppen ryckte då och då till liksom hos en kanin vid åsynen av grönsaker, och mustascherna avtecknade sig med sina djupa urgröpningar och små upphöjningar som uppryckta trädrötter i en uthuggning.

En uppmärksam iakttagare skulle genast ha fått klart för sig, att han framför sig hade en persqn, som hade förställning till yrke. Rynkorna, som fårade huden, visade liksom riktningen av hans instuderade leenden, grimaser och mimik. Det hopvikbaraAGITATIONSVAGNEN

219

ansiktet skulle ha liknat en mask, om inte de sorgsna, öppenhjärtiga ögonen varit, vilka mötte ens egna, otvunget och forskande. Dessa ögon talade om främlingens stora intelligens. Det var tydligt, att han förstått, vägt och inrangerat var och en av sina åhörare i sträng matematisk ordning, dragit medel-proportionalen, anpassat sig efter den och sökt att helt och hållet assimilera sig med miljön för att varken stå högre eller lägre än den. Denna djupa ackommodationsförmåga skulle bara ha kunnat upptäckas, upprepar jag, av en mycket uppmärksam iakttagare. Men det fanns inte någon sådan där. Den enda intelligenta passageraren, en kutryggig kommunist med ett ironiskt och självmedvetet utseende, var fullkomligt lugn och likgiltig. Han slumrade helt enkelt, invaggad av tågets skakningar, och brydde sig lika litet om det, som försiggick omkring honom, som <wn flugorna, vilka kröpo över hans ansikte. De övriga — arbetsblusar och rysskjortor, en rödgardist, två kvinnor i hatt och några mörka ynglingar med affärsmässigt utseende — hängde, som jag redan sagt, med förtjusning fast vid talarens mun och kände sig på samma plan som han. p — Ha inte så bråttom, sade talaren i undervisande ton till den otålige åhöraren. En berättelse är som en karamell — bara en åsna biter genast sönder den, medan en förståndig människa håller den på tungan och suger på den så länge som möjligt... Den kom alltså till oss precis den 24 juni klockan tio på morgonen.

- Kamrat, förklara då äntligen vem sojn kom?220

MARIETTA SJAGIN JAN

kunde hans granne, en rufsig yngling, inte avhålla sig från att fråga.

— Ni borde allt ha väntat en liten stund till, unge man, så hade ni sluppit att fråga så galet. Inte »vern» utan »vad». Ty jag talar om en vagn. Men tillåt mig först och främst säga er, att ni nu har framför er en artist från det berömda teatersällskapet Ras-duvaj-Petjurin. Sedan tjuguåtta år har jag aldrig lämnat scenen. För resten är jag också tenor. Jag har sjungit i Faust. Men genom omständigheternas makt blev jag skådespelare och regissör och sen fem år tillbaka kuplettsångare tack vare det ökade politiska intresset. Så fort jag sjöng en kuplett — genast var den på allas läppar. Och under den oroligaste tiden hade vi1 en särskild visa, som hette »Vaska». De frivilliga husväktarna med sina jaktgevär och alla förbrytarna i1 fängelset hade sprungit sin väg, men hos oss i biträdesföreningen var salen alldeles propp-full, och bara jag visade mig på estraden, så skrek publiken: Ta Vaska! Nå, varför inte!

Vaska Tertyj frågar mig: Vad är kolorit? — nå, säg! Mycket enkelt — kolorit är röd till vänster, till höger vit, djävulssvart hos Denikin, hos Machno som smaragden fin. Vaska Tertyj svarar då: Du är dum, som säger så. Koloriten är, helt enkelt sett, färger, blandade på en palett.

Berättaren sjöng kupletten med en behaglig tenor och fortsatte, sneglande på den sovande uniformen.

— Det var alltså den 24 juni enligt den nya tideräkningen, efter omvälvningen. Tidigt på morgonen kom några pojkar, som bodde i samma hus som jag, springande till mig och skrek för full hals:

— Farbror, farbror, soldater har kommit för att hämta er!

Jag gick ut som jag var. Två rödgardister med gevär väntade i farstun. Så och så förhåller det sig, kamrat, sa de, vi behöver intelligensen till hjälp mot okunnigheten bland byinvånarna. Vi anordnar »flygande möten», och då man hört, att ni sjunger kupletter mycket bra, har man skickat efter er från Ispolkom.1 Vi har ingen fullmakt, men ni måste ändå följa med oss genast.

Jag tog på mig min hatt och gick med dem. Ispolkom hade slagit sig ned i det gamla rådhuset, som låg på torget mittemot stadsträdgården. Vad tror ni, jag fick se? Framför trappan stod en kolossal, lång vagn, förspänd med fyra hästar. Den var rödmålad och såg ut som en sån där ambulerande teatervagn, ni vet, från förr i tiden. På båda sidorna små fönster med förhängen, och mellan dem i gul färg rådsrepublikens emblem, agitationsupprop och paroller. Och det var inte gjort hur som helst, utan vackert, smakfullt, rentav listigt. Från vilket håll man än såg, gjorde det starkt intryck. Särskilt på baksidan var en vacker målning — en arbetare, som

1 Verkställande utskott.

svängde en tung hammare över den gamla världen och pekade mot framtiden, som lyste över honom, symboliserad av en glödande, femuddig stjärna. Bilden var så övertygande framställd, att man inte kunde se på den utan att gripas djupt. Runtomkring vagnen hade en massa pojkar samlats; vem, som än gick förbi på torget, stannade och tittade.

Jag steg uppför trappan till Ispolkom. En ung man i uniform och med revolver i gördeln, vacker som en ängel hos Perugino, kom emot mig. Det var sekreteraren.

j|||» Är ni kamrat den ojch den, vår stads högt uppburne kuplettsångare? frågade han.

— Det stämmer, svarade jag.

— Skulle ni vilja åta er att uppträda på våra »flygande möten» med improviserade kupletter? Uppslagen får ni av oss. Villkoren kan ni bestämma själv. Vagnen ska besöka alla grannbyarna — först och främst kosacksamhället Moltjanovka.

Jag tog mig en funderare och slog till. Jag tänkte redan gå hem igen, men sekreteraren hejdade mig. ' — Nej, kamrat, det hinner ni inte. Om ni måste underrätta någon där hemma, så skicka ett bud. Vid tiotiden samlas alla medverkande, och så bär det genast av. Ni har inte druckit te än, säger ni, det får ni på vägen.

— Varför så överdrivet bråttom? frågade jag.

Han berättade, att allt redan för länge sen varit

förberett, men deras konsertsångerska hade insjuknat under natten. Man hade beslutat att ta någon förmåga från stån i stället, och man hade hört talas

så mycket om mig, att man bestämt sig för mig. Därför hade jag ingenting annat att göra än att köpa lite tobak i närheten, sätta mig på fotsteget till vagnen och vänta.

Det gick en halvtimme, och så småningom samlades alla mina följeslagare. Jag tittade lite i smyg på dem och märkte, att inte heller de kände varandra. En del bara så mycket, att de nickade igenkännande, de andra hälsade inte alls.

Först kom en riktig jätte, hög som en port, klädd i segeltygsdräkt, med vida byxor och en enkel rem om livet. Hans ansikte var inte ryskt — det visade sig, att han var georgier. Han och en annan, en mager man i blå skjorta, voro agitationstalare med fullmakter från partikommittén. De hälsade tigande och steg upp i vagnen. Som jag sen fick veta, var den blå en mycket framstående man och hade kommenderats till oss samtidigt med en truppavdelning, medan georgiern var en arbetare från trakten. Han hade före omvälvningen suttit i fängelse. Efter dem kom en maskinskriverska, en ung, vacker flicka, fem musikanter och Ispolkoms sekreterare med en peruginoängels ansikte. På kuskbocken tog en beväpnad kosack plats, grep tyglarna med båda händerna, och så bar det i väg. Då vi åkte genom stån, stannade alla, som kom i vår väg, och stirrade efter oss med uppspärrade ögon.

II

Vid första anblicken såg vagnen ut som en låsesalong. Snyggt, golvet målat, på väggarna tavlor, kartor, plakat. Och på bordet i mitten en hel mängd broschyrer, tjugu, trettio stycken av samma slag, och i lådorna flygblad och tidningar.

Så åkte vi. Åt en smula och rökte. Gardinerna för fönstren fladdrade som segel. Vi var snart utanför stån. Stäppdoften kom in genom fönstret. På sommaren är det underbart på våra kubanstäpper, som på de amerikanska prärierna — gräset räcker upp till midjan, stora vidder så långt ögat når, vägen syns inte för den höga, böljande grönskan, inte heller människorna och djuren. Ibland flyger en vaktel upp ur gräset, och en stare visslar. Så är det inte en, inte två, utan tiotals verst.

Kosackbyarna ligger undanskymda och de enstaka stugorna spridda långt från varandra. Möter man en bonde i vit filthatt med breda brätten, så ser den på avstånd ut som en riktig sombrero. Sällskapet i vagnen hade tydligen inte varit på landet på länge.. Den magra i blåa skjortan såg ut genom fönstretj tog av pincenén, tittade på oss, och hans ansikte var alldeles förändrat. Maskinskriverskan var så glad, att hon ovillkorligen ville springa barfota efter vagnen, medan georgiern satte sig tungt ner, knäppte upp kragen, lade upp benen på bänken mittemot och började dra sina georgiska sånger, den

ena vemodigare än den andra. Musikanterna beledsagade honom på sina blåsinstrument.

Samtalet kom inte riktigt i gång i början. Det var bara jag, som talade med sekreteraren om ämnena för kupletterna. Jag kastade genast ner några verser, läste upp dem, och han berömde dem mycket.

Det blev hetare och hetare, jorden utströmmade en söt doft, det var svårt att andas för vällukten. Vi1 kastade av oss kavajerna och tog av skorna... Ansiktena började brinna i skarp, skär färg. Flickan hade bränt ryggen och armarna ända till armbågen. Vi vek av från stora landsvägen in på en byväg och slog läger. Till kvällen skulle vi vara framme i byn Moltjanovka. I solnedgången, då hela stäppen ångade som ett eldhav och rödbruna fläckar skimrade framför ögonen, om man såg upp mot himlen, hördes plötsligt ett ihållande smatter i fjärran. Det ljöd, som då man utan avbrott öser ärter genom ett såll. Våra hästar stannade, kosacken hoppade ner från kuskbocken

och gick fram till fönstret, där den magra i blåa skjortan stod.

— Jag tror, det är bäst, vi vänder.

— Vad står på? Skjuter man i Moltjanovka?

— Ja, det kan inte vara någon annanstans. Jag känner mycket väl till de här trakterna. Gud bevare oss, om vi fastnar här, då blir vi omringade från alla sidor som i en råttfälla. Kanske de vita intagit Moltjanovka?

— Hur kan det vara möjligt, då vi inte hört något i morse? Trakten var ju rensad ända till Tichoretsk.

— Det händer så mycket, som man inte får reda på i förväg, anmärkte kosacken filosofiskt och grep tag i tyglarna för att vända vagnen.

Vi blev lite misslynta. Det var en obehaglig situation. Vi hade givit oss av i agitationsvagnen under pomp och ståt, smyckade som till bröllop, och nu — varsågod, helt om med skaklarna vid själva målet. Utan att säga något läste vi' samma tanke i varandras ögon.

— Hallå där! ropade georgiern genom fönstret till kosacken, är det inte bättre, att vi slår läger här över natten? I morgon bittida kan vi rekognoscera terrängen. De vita lämnar kanske Moltjanovka i natt, då kan vi köra dit.

Kosacken skakade betänksamt på huvudet. Han var en pålitlig rödgardist, född i en liten by i grannskapet. För inte så länge sen hade han kämpat mot sin egen far, som huggit ned hans yngsta bror, en bolsje-vik. Hans släktingar-kämpade under Wrangel. Han visste, att det inte alls var så omöjligt och inte heller någon småsak att stöta på de vita på dessa kutiga, stäpper, där varje jordstycke ännu bar spår efter de kämpande härarna, där de sårade ännu låg kvar i sänkorna och bönderna gömde sig i busksnåren. Han ritade med piskan i jorden och svarade ovilligt:

— Bortom Moltjanovka har de våra plundrat alla gårdar, då de drog bort. Det finns inga grymmare bönder i hela Kuban än de. Bara de får tillfälle till det, så slår de ihjäl oss allihop. Man berättar, att kvinnorna i Moltjanovka strypt rödgardister i bad-

stun. Det finns inga kosacker kvar där, bara gubbar och barn. Wrangel har tagit alla med sig.

— Ser du, kamrat, brummade georgiern, det är bara käringar kvar, och så är du ändå rädd för Moltjanovka. Vi ska propagera bland kvinnorna, så att de vänder ryggen åt sina män, när de kommer tillbaks. Spänn ifrån hästarna. Vi ska vänta tills i morgon... för resten finns det ved här för en riktig brasa.

Vi befann oss vid ett brant, lerigt stup, som var naket på vår sida men på motsatta sidan bevuxet med torra buskar. Skottlossningen upphörde. Att stanna på den välsignade stäppen under natten, göra upp en eld, inandas doften av mynta och kummin var vida angenämare än att vända om igen. Maskin-skriverskan hoppade ner från vagnen och slog kosacken lätt i ryggen.

— En sån olycksprofet! Se er omkring! Här kan inte ens en höna bli rädd.

Med en ogillande min spände kosacken från hästarna, band tillsammans deras framben och släppte dem att beta. Sen gick han till en källa, som låg mer än en verst därifrån, samlade ihop ris, och uppsluppna som småbarn, gjorde vi upp ett bål. För säkerhets skull på själva bottnen av sänkan. Vagnen glödde i solnedgångens sista strålar, inskrifterna och plakaten avtecknade sig som eld. De syntes nog på långt håll. Det tyckte rödgardisten visst inte om. Han tog ner en sliten filt från kuskbocken och slängde den över det mest lysande hörnet på vagnen. Det

var först vid elden, kan man säga, vi fick mera känning av varandra. Trevnaden i samvaron har mycket att betyda vid sådana tillfällen — om någon kan ordna och ställa allt till rätta. Det är vanligtvis kvinnogöra, men vår enda

dam visade sig vara av den sorten, som inte kan något annat än sitt yrke. Hon sprang omkring, tröttade ut oss med sina frågor, flätade kransar och satte dem på våra huvuden och ställde bara till med oreda. Det var georgiern och en av de fem musikanterna, klarinettspelaren, en mycket underlig människa, som sörjde för hushållet. Den senare kan jag ännu se framför mig. Han hade ett runt ansikte, halvöppen mun, inte ett spår av ögonbryn och ett par ögon, som vänligt och uppmuntrande tittade fram ur två springor. Allt han tog sig för,, gick så lekande lätt. Han kokade gröt åt oss och gjorde i ordning kaffet, allt under skämt och glam. Georgiern var också en mästare i varjehanda arbete, men han kunde inte skämta, och hans ansikte var skrämmande — mycket dystert, koppärrigt, näsan sned, hade antagligen slagits sönder någon gång och åter vuxit samman, händerna seniga, stora och valkiga. Den lilla kamraten i blåa skjortan utmärkte sig inte på något sätt. Han hade först nyligen kommit från Moskva och kände södern, som han själv uttryckte sig, mera teoretiskt. Hans leende var skyggt, och han tycktes vara mycket klen och bräcklig. Ingen av oss kände denna magra mans stora styrka. Först senare lärde vi oss känna den. Så länge teg han bara, log svagt, när man skämtade, åt förströdd, lite i taget, var försiktig med maten. Han förklä-

råde, att han efter en tvåårig hungerperiod ännu inte hunnit vänja sig att äta ordentligt. Om inte kerubinsekreteraren så tydligt visat honom sin högaktning, skulle vi helt och hållet glömt bort den bräckliga mannen och på samma gång all politik. De övriga fyra musikanterna underhöll sällskapet, var och en på sitt enkla sätt.

Så satt vi där vid elden, ingen hade lust att sova, det var inte något nöje att krypa in i vagnen, då det var så skönt ute.

Skotten hade tystnat, kosacken lugnade sig också och tog fram tobakspungen, rullade en cigarrett och slog sig ner vid elden.

— Säg, kamrat, vilket auditorium räknar ni på i Moltjanovka? frågade georgiern den magre. Ni ska veta, att kosackerna är ett mycket listigt släkte. Minst av allt kan man besegra dem genom vältalighet. De är vana vid tal redan från barndomen, de använder sig av en patetisk ton till och med, då de pratar med varandra. Även de mest obildade pv dem begagnar sig av alla möjliga allegorier och liknelser. De mera bildades tal är så krystat och högtravande, att jag själv ofta har svårt att förstå det.

— Det är så sant så, blandade sig kosacken i samtalet, de kan tala. Kosackernas tal är mycket mera svarvat än popernas. Dem kan man inte prata omkull.

— Vid agitation kan man inte lita på orden, svarade den magre. Man måste fånga och rycka med sig åhörarna, och det lyckas bäst genom nya medel

varje gång. Att förklara något för människorna, det tar lång tid, här måste man få dem med sig genast. Om det lyckas, är grunden lagd.

— Det är som dans efter musik, insköt klarinettspelaren, orden är helt och hållet en bisak.

— Ni uppfattar agitationen som magnetism eller hysteri, sade georgiern. Om det vore så, skulle gråterskorna vid begravningar eller epileptiker vara de bästa agitatorerna.

— Vad tror ni? anmärkte den magre och såg allvarligt på oss. Epileptikerna agiterar med en våldsam, medryckande kraft. Jag har aldrig sett en sån rörelse, en sån uppståndelse, som en epilektiker kan framkalla. Låt oss se saken ärligt, utan böckernas schablon. Den bildade kan man undervisa — den enkla känslomänniskan bara uppskalka och gripa. Exemplet med epileptikern är utmärkt, här finns ingenting avsiktligt, människan har helt och hållet gått upp i sig själv, och omgivningen smittas och rycks med.

r- När jag agiterar, försöker jag alltid påverka intellektet, sade georgiern, och jag tycker, kamrat, att det är mycket underligt att höra ett sådant omarxistiskt tal just av er. Jag glömmer aldrig grundtanken — att skingra dimman i hjärnorna, att övertyga klart och logiskt. Naturligtvis talar jag helt annorlunda med en bonde än en

fabriksarbetare, men målet är detsamma — att övertyga, att tvinga åhöraren till ett avgörande och leda honom till ett medvetet val.

— Allt det där är nog gott och väl, men det är inte agitation. Man får inte blanda ihop olika uppgifter. Vi har fått i uppdrag att agitera, inte att propagera. För propagandan kan man använda sig av bildningen, intellektet, ja, till och med diskussionen. För agitation fordras ingenting sådant. Man ska lysa till som en meteor och upptända. Man har ingen tid till förklaringar, till svar, till logiska bevis. Man måste vara som en elektrisk ledning, man måste finna den negativa polen, skapa den positiva och tända sen. Det är hela konsten. Om vi begått många fel, både i februari och oktober, kamrat, så var det därför, att vi blandade ihop dessa två uppgifter. Vi kom med propaganda dit, där man behövde agitation och tvärtom, använde kronisk agitation, där man redan behövde propaganda. Våra möten förstörde vi genom att ständigt tugga om samma idéer, och i våra tidningar och böcker tillintetgjorde vi ideologin med för mycket agitation. Man får inte komma med ett problem på ett möte, kamrat, och bjuda på en naken paroll i någon bok eller artikel.

Då den magre talade, levde han upp, hans anletsdrag blev kraftigare och uttrycksfullare och hans stämma starkare. Vi förstod alla, att han måste vara en utmärkt talare. Men georgiern kunde på inga villkor lugna sig, utan fortsatte diskussionen ännu en halvtimme, innan han gick och lade sig. På mig gjorde den magre agitatorns tal ett starkt intryck. Som kuplettsångare hade jag kommit i beröring med massorna, och min uppgift var att upptända dem. Jag förstod mycket väl allt det, han sade om den positiva och

negativa polen. Materialet för agitationen, den magnetiska polen, måste man i sådana fall vara själv och ens nervsystem, och ju mer man ger av sig själv, desto lättare rycker man med sig massan. Jag hade till och med ofta tänkt på att vi alla scenens små agitatorer: pajasar, clowner, komiker, tragiker är ständiga offer i ordets egentliga betydelse. Vårt arbete är en evig offertjänst. Hela ens styrka går åt, och därför blir vi opersonliga, suddas ut, mjukna, blir färglösa och går omkring med slappnade muskler.

Helt upptagen av mina tankar, som rörde upp en massa minnen, gick också jag snart och lade mig. Bakom skärmen gjorde vi i ordning en bädd åt flickan och lade oss själva på bänkarna, fullt påklädda. Genom fönstret lyste stora, skarpa stjärnor, så skarpa, att de tycktes skära genom förhänget med sina uddar. En fuktig nattvind blåste från dalsänkan. Våra hästar, som lämnat dungen, rörde sig utanför vagnen, sparkade med de sammanbundna benen och skakade på huvudet, så att stora skuggor hoppade på marken. Kusken tänkte inte ens på att sova. Insvept i sin röck gick han av och an längs dalsänkan med geväret på spänn och rullade sig då och då en cigarrett.

Jag kastade mig länge oroligt på bänken, tills den friska luften bedövade mig och jag somnade.

III

Mitt under den djupaste sömnen kände jag, att någon slog mig på örat: ett, två, tre, fyra slag. Jag rusade upp .som vansinnig — det var skott, som smattrade tätt invid örat på mig. Och vilket smatter sen! Man förstod inte, var det kom ifrån, från vilket håll. Runtomkring mig rusade de yrvakna musikanterna utan att våga titta ut genom fönstret.

Jag drog hastigt upp gardinen. Där ute mötte mig en förfärlig syn. Vid själva fönstret stegrade sig en sårad häst. Den tycktes kolossal i denna ställning. Bakom dess rygg stod kosacken och sköt och höll sig hårt fast i manen. På marken låg den andra hästen, antagligen skjuten. Runtomkring, från höger och vänster, kom förfärliga varelser, lurviga som djävlar, krypande mot oss från dalsänkan. I den oklara gryningen liknade de spöken, de sköt vilt, sköt utan uppehåll. Ännu hölls de tillbaka av skotten från vår träffsäkra kusk, som tog skydd bakom den sårade hästen. Men då fick djuret en kula i magen, det rosslade tungt, ryckte till, reste sig som en människa, sparkade kosacken med frambenen och rullade till marken med honom. Jag hörde, hur kosackens ben knastrade. Sedan slog kulorna som hagel mot vagnsväggen, och innan jag hann blinka, tog någon mig i kragen och ryckte bort mig från fönstret.

— Huka ner dig! hörde jag georgierns hesa röst. Kamrater, de som har vapen, ut!234

Han var den ende, som ägde ett vapen, en revolver. Han drog den ur gördeln och störtade mot dörren.

Musikanterna hade trängt ihop sig på golvet i vansinnig skräck. En kröp under en bänk. Maskin-skriverskan stod vid väggen, vit som lärft, bara i nattdräkten, med händerna för ögonen. Hon skrek inte, men viskade något i ett kör. Nästan omedvetet såg jag mig omkring i vagnen och mötte ett par ögon, som var fasansfullt lugna. Den magre i blått. Han satt i ena hörnet av vagnen där hans portfölj och kudde låg, och var syssel satt med en otrolig sak — han drog på sig stöv larna. Varje småsak, som hände under dessa ögon blick, har trängt djupt in i mitt minne. Jag såg att han hade skära strumpor med ränder och att de mörknat av svett vid tårna och hälen och satt bättre åt på foten än vid fotknölarna. Då han märkte, att jag såg på honom, sade han enkelt:

— Kosacken hade rätt, vi var oförståndiga. Vi har överrumplats av en trupp vita. Försök att rädda er, om ni klarar er undan skotten. Säg, att ni, musikan-i terna och maskinskriverskan med våld tvingats med på den här färden.

I samma ögonblick störtade georgiern, som en stund hållit fienderna stången, till golvet. Bakom mig tjöt klarinettspelaren gällt. Flickan skrek förtvivlat, hysteriskt, med främmande röst:

— Hjälp, hjälp! Rör mig inte!

I dörren hördes en salva och skrik:

— Ge er!AGITATIONSVAGNEN 235

En av musikanterna var sårad. Vi skrek till svar:

— Vi ger oss. Det är en kvinna med oss.

— Kommissarien! fortsatte de att tjuta där ute, kom ut en i sänder, upp med händerna, kommissarien först!

Då tog den magre mannen portföljen i ena handen, mössan i den andra och gick till dörren, som om ingenting hänt, och jag hörde hans tydliga, genomträngande röst, elastisk som en boll, klar och lugn:

— Jag är kommissarien.

Jag har läst många romaner. Jag har fördärvat mina ögon under läsningen av berättelser om alla möjliga hjältedåd. Och jag kan säga er, att jag i detta ögonblick som i blixtbelysning såg, hur mycket böckerna ljuger. Jag har aldrig läst om något sådant, som jag upplevde då. I hans röst, förstår ni, i hans hållning, i den magra mannens ansikte var, hur ska jag säga, ett slags ögonblickets exaltation under fullständigt yttre lugn. Intrycket var så överväldigande, att det för ett ögonblick kom oss att glömma oss själva och vår egen belägenhet. Nej, det är för lite sagt, vi alla, åtminstone jag, greps plötsligt av en känsla av fullkomlig säkerhet. Det är det, som jag kallar heroism, och det kan man inte förstå, om man inte själv upplevt det.

För ett ögonblick blev det alldeles dödstyst. Den magra mannen stod orörlig. Solen höjde sig över horisonten, strök över taket på vår vagn och kastade ett rött skimmer på hans ansikte. Plötsligt tjöt och vrålade ett tiotal hesa röster, som ur avgrundens djup:236

— Hund!

— Judedjävel!

— Spetsa honom!

— Kamrater, ge honom på käften!

— Till väggen med honom! Spetsa honom!

I samma ögonblick dränktes vår kommissarie i en lava av lurviga gestalter, rycktes ner från tröskeln och släpades bort. Jag hörde en myndig röst:

— Tillbaks! Döda honom inte i förväg! Förhör honom och spetsa honom sen!

Därefter kastade sig dessa lurviga människor, som tillhörde de vita (de tycktes oss lurviga, därför att de bar höga pälsmössor) — som sagt, dessa lurviga människor kastade sig över oss, band oss och släpade sen ut oss, en efter en. I denna stund kunde jag inte förlåta georgiern, att han glömt bort flickan och inte skjutit henne i tid. Den stackarn stod där i bara linnet. Man slet av det från kroppen på henne, hon greps om livet och släpades bort till buskarna.

Man började förhöra oss. Då steg klarinettspelaren fram, och på ett oefterhärmligt sätt berättade han en tårdränkt historia. Efter hans ord hade vi släpats med under dödshot och hölls ständigt under väpnad uppsikt. På frågorna om tillståndet i staden ljög han samvetslöst. Det lät nästan, som det vore uppror där och som man otåligt väntade på de vita. Kort sagt, det hade knappast gått tio minuter, förrän officeren bjöd honom på en cigarrett. Jag måste tillstå, att jag fann honom vidrig i denna stund, fast han räddat vårt liv. Någon av oss hade ju varit

tvungen att utföra detta diplomatiska uppdrag, och det finns människor, som frivilligt åtar sig de tarvligaste rollerna. Man borde vara mycket tacksamma mot dem, men man känner förakt i stället. Jag tror, det är därför att en skugga av förnedring faller på dem.

Kort och gott, vi var fångar, men ingen gjorde oss något för När. Medan man förhörde oss, hade soldaterna dragit fram den bildsköna sekreterarens kropp. Han var den första, som dödats av en kula — redan i sömnen.

Sedan började förhöret med kommissarien. För resten kunde man inte kalla detta hån för ett förhör. Blodet strömmade från hans ansikte, framtänderna var utslagna — då han talade, spottade han blod. På officerens frågor svarade han klart, kort, nästan glatt. Hans närsynta ögon (pincenén hade slagits sönder) stirrade så underligt och förstärkte intrycket av den exaltation, jag nyss talaide om. Man såg, att han på grund av sin närsynthet varken kunde urskilja de närvarandes ansikten eller riktningen av deras blickar. Han stirrade rakt framför sig på en punkt, som bara han tycktes se.

— Spetsa honom! skrek soldaterna. Nog med prat!

Den magra mannen sträckte på sig, lyfte händerna som en talare och utropade med klangfull röst:

— Kamrater, den timmen är nära, då ni kommer att förstå, vad ni gör. Är det inte för er skull, för era hustrur och barn, den röda armén kämpar? Tänk på, vem ni kämpar för! Var är jorden, man lovat er?

— Tig, din hund! skrek officeren. Spetsa honom på pålen!

Vet ni, vad det betyder? Det är en vanlig påle. Den trängs in i ändtarmen. Jag såg, hur han sattes på pålen, sköts in med sådan kraft, att inälvorna slets sönder. Han vred sig i kramp, medan en stor, het sol steg upp i öster, fåglarna sjöng och stäppen vaknade f och bländande lyste vår agitationsvagn där uppe med sina plakat och valspråk. Den stod just vänd mot oss med den sidan, där den käcka arbetaren svängde eldhammaren och visade mot den strålande, femuddiga stjärnan.

Han, som vred sig på pålen, såg stjärnan och sträckte armarna mot vagnen och... jag ryser, när jag tänker på det. Plötsligt började han tala med en kraftig, övernaturlig röst, som om hans inälvor inte slets sönder av pålen. Det var hans agitationstal. Han sade:

— Leve arbetar- och bonderepubliken! Ni kommer att förstå allt, ni kommer att gå med oss. I vagnen finns det lit-te-ra-tur!! Ta vagnen!...

Ordet »vagn» skar som en kniv, så spänt bröt det fram. Intrycket var överväldigande, övernaturligt. Soldaterna stelnade bokstavligen till, några ryggade tillbaks. Under våldsamma förbannelser sköt officeren rakt i ansiktet på

mannen, som agiterade från pålen. Officeren blev utom sig och röt, att man skulle sätta eld på vagnen.

Då fick jag se något alldeles otroligt. Ja, kära vänner, soldaterna störtade till vagnen, strömmade in i den, och må jag bli förbannad, om jag ljuger,

medan de låtsades förstöra vagnen, stoppade de på sig vår litteratur, var de än kunde. En gömde broschyrerna i stövelskaftet, en annan innanför skjortan, en tredje i ärmen eller mössan. Genom fönstret såg jag deras febrila rörelser — de verkade somnam-buliska. Jag måste tillstå, att också jag i smyg tog vara på en kolnad träbit av vagnen — som minne. Jag kommer att bevara den ända till min död.

Sex månader därefter var hela södern rensad från de vita. Jag träffade tillfälligtvis en av de där lurviga soldaterna — han var då redan rödgardist.

— Vi gick nästan alla över till röda armén, sade han bland annat till mig. Den där litteraturen liksom brände sig in i vår själ. Från den dagen började vi tänka.

Det är just det, jag kallar verklig agitation. Lev i tusen år och tusen till — något starkare kan ingen på jorden fundera ut. Det finns inget, som är större än offer.

Jag tror, det är en station här. Jag ska gå ut och hämta lite tevatten.

Berättaren steg upp, tog en stor tekanna av koppar och gick mot utgången. Kommunisten, som slumrade i hörnet, öppnade plötsligt ögonen, rusade upp, grep sin mössa och sprang efter honom. På perrongen rörde han lätt vid skådespelarens skuldra. Denne vände sig hastigt om men såg inte alls förvånad ut.

— Vet ni vad, kamrat, sade kommunisten, er berättelse var bra, fast det var en dold tendens i den...

Ni förstår, vad jag menar, det där angående offret. Bara en sak var dålig — ni ändrade så småningom tonen. I början talade ni i nivå med åhörarna, men sen gick ni över på ett högre plan och blev mera allvarlig, som om ni talade för en intellektuell publik. Denna ojämnhet var den enda bristen.

— Förstod ni inte, att det var för er skull, svarade skådespelaren leende. Jag märkte, att ni inte sov, och tendensen kanske inte skadar er heller.

Innan kommunisten hunnit hämta sig från sin förvåning, svängde skådespelaren med kannan och försvann i mängden. MICHAIL SOSTJENKO

DEN SISTE HERREN

Mötet

Jag träffade Gavrila Vasiljevitj Subov i Smolensk.

Jag minns... Torget. Staplar av vetebröd. Fläsk. Kvinnor. Mjölk... Och där borta vid stånden — en människohop: åskådare. De skrattade. Klappade i händerna. Och framför åskådarna en man.

Jag gick närmare.

Mannen såg mycket underlig ut — barfota, elefantlik, med långt, grått hår, som räckte ända till skuldrorna. Han gick i cirklar kring hopen, grävde med fötterna i marken, slog sig på magen, grymtade, hukade sig ned, kastade sig i smutsen — han dansade.

Först förstod jag ingenting. Inte förrän han tog upp en adelshatt från marken och började gå omkring bland åskådarna. I hatten kastade man allt utom pengar: smuts, gödsel och ibland en brödbit. Brödet åt han genast upp. Alla skrattade. Men det var inte alls lustigt. Det var hemskt — hans ansikte log inte.

Jag trängde mig närmare fram och kände igen honom. Det var Subov. Godsägaren Gavrila Vasiljevitj Subov. Jag kom plötsligt ihåg: vagnar, förspända med tolv hästar, med ett ilbud, som red före, baldakinen, tjänaren, som läste Pusjkin för honom,

sittande i det angränsande rummet, för att Subov skulle slippa se det usla hjonet.

Jag lade ett brödstycke i hans hatt och viskade sakta: Gavrila Vasiljevitj...

Han log listigt, fnös, såg på mig och gick bort.

Jo, det var Gavrila Subov. En underlig, ovanlig människa! Den siste herren, som egentligen skulle ha levat i Katarinas tidevarv.

Jag tänkte just gå min väg, men då kom plötsligt en liten gubbe fram till mig. Han var snygg, prydligt klädd, i syrtut. I handen höll han en matta — till salu.

Gubben snöt sig i en skär näsduk, ordnade slipsen, hostade och sade hövligt:

— Förlåt, ärade kamrat, ni behagade tilltala Gavrila Vasiljevitj... Känner ni denna människa?

— Ja, svarade jag. Jag träffade honom en gång...

— En gång! skrek gubben åt mig. En gång! Bara en gång? Då vet ni alltså ingenting om honom?

— Jo, svarade jag, jag har hört talas om honom lite.

Gubben såg förargad på mig.

— Och vet ni, att han brände ner sitt gods Subovo?

— Brände ner Subovo? Nej, det vet jag inte.

— Det vet ni inte! utropade gubben åter och svängde med armarna. Ja, då vet ni ingenting... Och vet ni något om Lenjka? Och hur Gavrila Vasiljevitj piskade upp furst Muchin?

Gubben skrattade svagt, hostade, drog fram sin

skära näsduk, snöt sig, tog mig under armen och sade, i det han pekade på Subov med fingret:

— Han brände ner det. Brände ner sitt Subovo. Det var hans högmod, som drev honom till det... För att bönderna inte skulle få något. Och gick bort nästan naken. Bara i underkläderna. Till och med ringen tog han från fingret och kastade i elden. Bönderna söker den än i dag på brandstället.

Gubben skrattade igen. Denna gång skrattade han länge, drog två gånger fram den skära näsduken, snöt sig, svängde med armarna och torkade bort tårarna...

Jag såg på Gavrila Vasiljevitj. Han satt på marken med benen i kors under sig. Fullständig likgiltighet var präglad i hans ansikte. Han vaggade sakta på kroppen, käkarna rörde sig långsamt — han tuggade på en brödbit.

Gubbens berättelse

— Ack, ärade kamrat, sade gubben, hur mycket är väl en människa värd? Med alla sina förtjänster är en människa inte mer värd än tre kopek. Titta bara! Där sitter en man med korslagda ben som en turk och har inga sorger... Allt har han glömt, ingenting minns han, och annat blod flyter i hans ådror.

Vem är det, som sitter där, ärade kamrat? Det är Gavrila Vasiljevitj Subov, på sin tid den underligaste och högmodigaste mannen i hela Ryssland. För

trettio år sen hade varje osnuten gatpojke reda på hans namn. Han levde i Moskva, och han var inte berömd, för att han slösade bort över en miljon på fransyskor, utan för att han var så otroligt högmodig.

Han bröstade sig över allt: sitt namn, sin hållning, sina rikedomar och att salig tsaren spelat dam med honom och vänskapligt klappat honom på kinden.

Det gick alla möjliga roliga historier om hans gränslösa fåfänga. Man berättade, att han alltid brukade skaffa sig de vackraste kvinnorna till älskarinnor. De allra vackraste. Men en känd baron uppenbarade sig en gång med en

så ovanligt underbar flicka, att han genast övertrumfade Subov. Det kunde Subov inte finna sig i. För kolossala pengar kom han i besittning av flickan och tog henne med sig överallt till allmänt beskådande... Men hon var en enkel borgartös och hade trots sin underbara skönhet fula, röda händer. Gavrila Vasiljevitj höll henne därför instängd i två år och lät henne hela tiden bära skinnhandskar. Och när hon tog av dem, så var hennes händer snövita, med fina ådror..

Det var verkligen, på mitt hedersord, en högmodig människa! Man berättade också, att han förutom alla kronorna och titlarna brukade trycka sin vikt — nio pud — på sina visitkort. Men det är kanske inte sant.

Man vet bara, att han, då han fyllde fyrtio år, inte längre kunde umgås med folk för sitt högmod och människoförakt, och han slog sig ner på sitt gods Subovo. Där stängde han in sig. Han besökte ingen

och tog inte heller emot besök. I början kom några mindre godsägare och hälsade på honom, men Gavrila Vasiljevitj var mycket kall, sade du åt dem, gav dem inte handen och lät dem inte sätta sig i sin närvaro. Han ansåg dem alla för patrask. Några av adelsmännen blev dödligt kränkta, men han brydde sig inte det minsta om deras raseri.

Fem år levde han på detta sätt. På det sjätte året hände allt. Men under de fem åren hade han fört en så tråkig tillvaro, att vilken annan människa som helst skulle ha hängt sig.

Han hade en älskarinna Lenjka — en enkel kvinna, dum som en gås. Hon bodde i översta våningen, åt hela dagarna chalva och grekiska nötter och vräkte sig i sängen.

Gavrila Vasiljevitj gick sällan upp till henne. Gjorde han det någon gång, talade han inte heller med henne. Och själv var hon för resten också rädd för honom.

Så levde han från den ena måltiden till den andra. Dagarna i ända strövade han utan mening omkring i sitt hus, och ingen fick komma inför hans åsyn. Och på kvällen brukade han lägga sig i sin säng, dra för baldakinen och befalla kammartjänaren Grisjka att läsa för honom ur någon bok. Grisjka satte sig i det angränsande rummet, stängde dörren till sin herres sovrum och skrek in till honom alla möjliga berättelser och romaner med en väldig bas.

När Gavrila Vasiljevitj någon gång var på gott humör, brukade han gå ner på gården och befallde, att man skulle fyra av en kanon. I sin trädgård

hade han nämligen en gammal kanon, som sköt med stenkulor. Gavrila Vasiljevitj lät skjuta en eller två gånger, vinkade sen med handen — det var nog, och så gick han in igen i sitt hus. Och så strövade han jämt omkring där, så att till och med utomstående greps av svårmod.

Ibland ställde Gavrila Vasiljevitj till med baler. Men det var underliga baler. Uppe på läktaren spelade femton musikanter valser och masurkor på sina blåsinstrument, medan Gavrila Vasiljevitj ensam gick omkring i den stora salen, satte sig ibland på en stol och gick sen åter av och an.

Så levde Gavrila Vasiljevitj mer än fem år på sitt gods.

Han hade en tjänare, som var hans bokhållare eller förvaltare. Denna bokhållare gick jämt tre steg bakom sin herre, blandade sig aldrig i dennes samtal, teg som en drunknad och kysste ständigt husbonden på handen.

Fördenskull tyckte Gavrila Vasiljevitj ganska bra om honom. En gång kallade Subov den där mannen till sig och sade:

— Min släkt är gammal och berömd, och om jag inte gifter mig snart, slocknar den ut med mig. Jag vet inte, vad jag ska göra. Men jag måste ha en gemål av ädlaste blod.

Genast sändes folk ut i hela trakten. Man började söka och fråga, var det fanns en flicka av ädlaste blod, men man kunde inte finna någon. I trakten bodde bara småfolk och köpmän.

Alla möjliga käringar började besöka Gavrila

Vasiljevitj. När en sådan där gumma kom, tog Gavrila Vasiljevitj emot henne, hörde noga på, men så slog han plötsligt näven i bordet:

— Vad står du här och ljuger för?

— Ljuger? Jag erbjuder ju er en fin adelsfröken.

— Vern erbjuder du henne åt? Säg, vem åt? Vem är jag!?

— Subov! Godsägaren Subov!

Gavrila Vasiljevitj log föraktfullt.

— Subov! Vern är Subov? Vet du, mor lilla, att jag är inskriven i sammetsboken... Tsaren själv har flera gånger spelat dam med mig... Då gifter jag mig hellre med en piga, än att jag skulle gå och krusa för en sådan där liten adelsfröken.

Gavrila Vasiljevitj sade åt sin förvaltare:

— Om jag inom ett år inte får tag på en gemål av ädlaste blod, så gifter jag mig med Lenjka. Sen kan hela världen gå under!

Slutligen fick man tag på en lämplig flicka åt honom. En man uppenbarade sig och förklarade:

— Tio verst bortom Ruttna träsket lever den gamla furstinnan Muchin. Hon har inga rikedomar, men fint blod. Hon har en dotter. Men hur dottern ser ut, hurudan näsa hon har till exempel — det vet ingen. Hon kanske ser mycket bra ut och kanske haltar hon — det vet ingen, och ingen har sett henne.

Gavrila Vasiljevitj blev mycket glad.

— Det gör ingenting, sade han, hur hon ser ut. Är det bara ädelt blod, så är saken klar.

Han befallde, att man skulle skjuta med kanonen och begav sig strax till furstinnan Muchin.

Han kom fram. Väntade. Den gamla kvinnan tog emot honom. En mycket stolt gumma. I morgonrock ... Nattmössa... Talade bara franska...

Gavrila Vasiljevitj såg på henne och var nöjd. Ädelt blod, tänkte han. Utan tvivel.

Hon sade:

— Vad har fört er hit? Vi är ständigt ensamma här och får aldrig besök av den högre societeten.

Gavrila Vasiljevitj svarade:

— Den högre societeten tänker jag inte alls tala med er om. Jag har inte kommit hit för att fånga-flugor, utan för att tala om allvarliga saker. Ta emot mitt anbud — jag anhåller om er dotters hand.

Gumman blev alldeles paff, mumlade något för sig själv, yrde omkring i rummet. :"••-- Hur? Vad befalls! Känner ni min dotter Lipotjka?

— Nej, svarade Gavrila Vasiljevitj stolt, er dotter känner jag inte och har inte heller någon hist att lära känna henne. Men jag anhåller om hennes hand. Låt henne komma hit och presentera sig för mig.

Den gamla blev mycket upprörd.

— Om det förhåller sig på det viset, sade hon, gärna, gärna. Vänta bara ett ögonblick. Varsågod, här har ni te och bakelser så länge.

Och hon försvann genom dörren.

Gavrila Vasiljevitj betraktade rummet. Såg genast, att furstinnan Muchin inte var rik — allt var förfallet, tyget på stolarna och sofforna utnött.

Nå ja, tänkte han, det gör detsamma. Det är

inte för möblerna, jag kommit hit. Möblerna kan man ju alltid klä om — blodet är det viktigaste för mig.

Och så kom den gamla tillbaka med sin dotter, furstinnan Olympiada. Hon var halt och så förfärligt ful, att det inte fanns ord för det. Näsan var alldeles för liten, kroppen anskrämlig, håret tunt. Kort sagt — det var för jämmerligt.

Gavrila Vasiljevitj betraktade henne noga och sade:

— Vad ska man göra? Ansiktet spelar ingen roll. Mitt ord tar jag inte tillbaks, vad jag lovar är heligt. Jag bryr mig inte om hemgiften... Förklarar henne härmed som min brud.

Fast furstinnan Muchin inte var rik, så var hon ändå mycket stolt och hade sina pretentioner.

— Det är bra, sade hon, men ni känner min dotter alldeles för lite, ni har bara sett henne en enda gång. Ingen kärlek, ingen roman, ingen svartsjuka — det är mycket egendomligt och motsvarar inte etikettens fordringar. Men om ni har så bråttom, så skriver jag redan i dag till min son Volodja vid gardesregementet. Han får själv bestämma över sin syster.

Men dottern Olympiada gick omkring i rummet, släpade ena foten efter sig och samtyckte bara.

— Ack, ma mère, låt honom gifta sig, jag är nöjd med honom.

Gavrila Vasiljevitj sade:

— Som ni vill. Skriv bara etjt brev, jag kan ju vänta lite.

Så sade han ytterligare några societetsord på franska och for sin väg.

En vecka gick, ännu en... Gavrila Vasiljevitj var på gott humör, sköt med kanonen, ställde till med baler...

Slutligen anlände en ryttare. Meddelade: furst Muchin hade nyss kommit med båten.

Hela dagen var Gavrila Vasiljevitj mycket orolig. Nästa morgon lät han ordna allt för resan. Man spände tolv hästar för hans vagn, en trumpetare på kuskbocken, ett koppel hundar efter vagnen, och så bar det i väg.

Men Gavrila Vasiljevitj hann inte ens fram till Ruttna träsket, förrän han befallde att stanna.

Han tänkte: Vad tusan ränner jag efter som en pojke? Och vem då till? Till en obetydlig officer! Jag som är inskriven i sammetsboken och som tsaren spelat dam med! Tillbaks!

Gavrila Vasiljevitj vände om till Subovo — bara förelöparen kom fram till furstens gård. Där väntade man otåligt på Gavrila Vasiljevitj, men Gavrila Vasiljevitj dröjde. Frågorna haglade: vad? hur? varför?

Först på kvällen fick man veta, att Gavrila Vasiljevitj vänt om på halva vägen, utan att ens ha kommit fram till Ruttna träsket.

Så gick en dag, två, tre. På båda hållen var man för stolt att ta första steget. Slutligen, efter en vecka, skickade furst Muchin en ryttare till Subovo.

Gavrila Vasiljevitj satt just på verandan hos Lenjka och åt chalva.

Ryttaren steg inte av hästen och befallde, att portarna inte skulle stängas efter honom. Han såg fräckt

på Subov, tog inte av sig mössan för honom och sade högt, så att det hördes över hela gården:

— Hans höghet, furst Muchin, låter hälsa och säga, att han skulle ha lust att spotta ers nåd i ansiktet.

Gavrila Vasiljevitj höll på att ramla ner från balkongen. Och ryttaren tillade:

— Hans höghet, furst Muchin, låter hälsa, att han förr i tiden brukade piska upp sådana där adelsmän som ni i sitt stall.

Då de underlydande hörde sådana ord, gömde de sig alla, och hur mycket Gavrila Vasiljevitj än skrek, så vågade sig ändå ingen fram.

Ryttaren gav hästen ett rapp och försvann genom porten.

Gavrila Vasiljevitj spottade av ilska, stampade med fötterna, skrek:

— Ta fast honom! Hetsa hundarna på honom!...

Han rusade själv ner på gården, men ryttaren

var borta. Gavrila Vasiljevitj lät genast köra ut kanonen på vägen och befallde att skjuta.

Tre gånger laddades kanonen och fyrades av, men ryttaren syntes inte längre till — dammet yrde bara upp på vägen.

Gavrila Vasiljevitj gick åter in, var på dåligt humör några dagar, men lugnade sig slutligen. Han lät kalla till sig förvaltaren och sade:

— Mitt ord bryter jag inte. Jag tänker gifta mig med den halta furstinnan, men först vill jag straffa och förnedra furst Vladimir. Men hur ska jag bära mig åt?

Folk skickades till Petersburg och Moskva. Efter en vecka visste man allt. Det rapporterades: löjtnanten furst Muchin lever i Petersburg, besöker alla möjliga kragar, festar och behöver jämt pengar.

Hur Gavrila Vasiljevitj gjorde det, är ovisst — genom pengar eller list — men det lyckades honom att få tag i alla möjliga farliga dokument, skuldsedlar och till och med en förfalskad namnteckning.

Han skrev ett brev till Muchin: »Kom genast pl annars fängelse!»

På tre dagar blev furst Muchin som förvandlad och kom till Subovo, Han var förfärligt blek, bugade sig hövligt för Gavrila Vasiljevitj, men sade med ett föraktfullt leende:

Så har vi då äntligen träffats. Hur mycket fordrar ni för papperen?

Gavrila Vasiljevitj besvarade inte hälsningen, log bara och sade:

— Välj, antingen kommer du i fängelse och förstör ditt liv för alltid, eller också piskar jag upp dig, ger tillbaks papperen och gifter mig med furstinnan Lipotjka,.

Först brusade furst Muchin upp, grep efter revolvern, ville skjuta,. Men ändrade sig plötsligt. Tänkte gå, men hejdade sig vid dörren.

Inget att göra åt saken, tänkte han, Jag är en förlorad människa, jag blir tvungen att lämna tjänsten. Och här har jag att välja — antingen böja mig, få tillbaks papperen och rädda mitt namn eller fängelse.

Han gick fram till Gavrila Vasiljevitj och sade matt:

— Gör vad ni vill. •

Tog av sig uniformen, slet bort epåletterna, kastade dem på golvet och trampade på dem.

Då ropade Gavrila Vasiljevitj på kammartjänaren Grisjka och befallde honom att piska furst Muchin, men Muchin sade avvärjande:

— Nej, vi har inte avtalat, att en lakej ska piska mig.

Dessa ord behagade Gavrila Vasiljevitj mycket — han skrattade till och med.

— Det är bra. Jag ser, att du är av ädelt blod. Men mitt beslut tänker jag inte ändra.

Han tog ner en lång piska och slog egenhändigt furst Muchin.

Furst Muchin steg skälvande upp. Tog på sig uniformen.

— Ge mig papperen nu, sade han.

— Nej, sade Gavrila Vasiljevitj, papperen får du inte.

Furst Muchin bleknade, snyftade av raseri och sprang ner på gården till hästarna. Gavrila Vasiljevitj kallade honom tillbaka.

— Ja, sade han, papperen får du inte.. Din syster, furstinnan Lipotjka, måste komma hit och hämta dem.

Åter grät furst Muchin av förbittring, sade inte ett ord och gick.

Efter några dagar kom furstinnan Lipotjka. All-256 M I CHAIL SOSTJENKO

deles utom sig, till fots, med rufsigt hår — hon skakade i hela kroppen.

Gavrila Vasiljevitj fick syn på henne från sitt fönster, log föraktfullt, ropade på sin tjänare Grisjka och befallde honom att ge henne papperen. Men själv gick han inte ner, tittade bara ut genom fönstret, när hon gick över gården. Men han stod inte länge kvar där uppe, utan sprang ner till porten. Såg efter henne med rynkad panna. Furstinnan Lipotjka gick där borta på vägen med hastiga steg, höll papperen hårt tryckta i handen och släpade ena foten efter sig i dammet.

Slutet

Gubben drog fram sin skära näsduk, snöt sig, torkade ögonen och teg.

Jag såg på Gavrila Vasiljevitj. Han satt ännu på marken. Han samlade ihop smulorna i handflatan och strödde dem i munnen.

— Och vidare? frågade jag gubben.

— Det var allt.

— Förlåt, men ni har inte berättat, hur han brände ner Subovo» Och om Lenj ka.

Gubben såg snett på mig.

— Ja, han brände ner det, då han fick höra talas om revolutionen,. Brände ner det. Än sen? Utan att fråga er om lov. Och gick naken bort... Och vad är ni för en?

— Förlåt, sade jag förvånad, men ni berättade ju själv...DEN SISTE HERREN 257

— Berättade! skrek gubben ilsket. Vad är ni för en? Vad vill ni? Ni var väl en av de där, som sprang omkring med flaggor, proklamerade alla möjliga idéer — spring bara! Stå inte här och hindra folk med era frågor!

I samma ögonblick reste sig Gavrila Vasiljevitj tungt från marken och lämnade torget, med underligt vaggande gång och ryckte egendomligt på benen.

Gubben såg på honom, blev orolig, vinkade avvärjande med handen och gick.

— Förlåt, kära vän! skrek jag efter honom,. Hur gick det sen med Subov? Gifte han sig medLipotjka?

Den gamle stannade, drog fram sin näsduk, skakade på huvudet och sade:

— Han gifte sig inte. Furstinnan Lipotjka drunknade^. Hon kom aldrig mer hem, då hon gick från Subovo. Kastade sig i Ruttna träsket.

Gubben blinkade med ögonen, vinkade åter med handen och skyndade bort.

Jag såg länge efter honom.

Han sprang, slängde med mattan och svängde lustigt på benen — hann fatt Subov, och de fortsatte tillsammans sin väg.

undretI

Fetinja är gammal-gammal, men hennes stuga är ännu mer ålderstigen.

Med varje dag närmar hon sig alltmer graven, men stugan är före henne. Den gamla tar ett steg, stugan två — den tycks när som helst kunna falla samman, håller knappast ihop. Som om vinden bara behövde truta ut med munnen för att blåsa omkull den.

När natten breder sin sarafan över jorden, och månen, den skojaren, sticker in sin vita tunga genom springorna för att retas med den gamla, då le också stjärnorna-änglaögonen och locka och locka: Fetinja, guds barn, kom till oss, vi ska skydda din själ mot ovädret med våra vingar och värma den med vår andedräkt...

Nog vore det skönt, å, så skönt... men gud fader håller henne kvar på jorden. Hon har nog inte bett tillräckligt än för sina synder.

Mest fruktar hon vintern, som likt en grälsjuk svärmor brummar i snöyran. Själva kölden stormar in i stugan, sätter sig i ett hörn, stryker sitt vita skägg, bultar med knytnävarna mot väggen och försöker få tag i den gamla. Det är tur, att hans åldriga2Ö2

ögon inte se ett grand, annars hade det varit alltför illa.

... Den gamla vaknar på natten — lampan blinkar vid ikonerna. I ena hörnet frälsarens lidande ansikte, till höger sörjer madonnan, den osårbara, till vänster Johannes döparen, som förnöjt ler mot frälsaren, strax bredvid rynkar Nikola pannan — ett strängt helgon. Andra guds helgon se också ned på henne, några från ikoner, andra från bilder. Så vänligt blicka de ned på henne, att den gamla känner en outsäglig fröjd, som om någon av dem med varm hand smekte hennes själ. Hon älskar och ärar guds helgon. Får hon bara tag på en helgonbild, genast hänger hon upp den på väggen.

Hon ber och ber, den gamla, bara om en sak ber hon, att de skola låta stugan stå till hennes död.

Nog är den dålig — men ändå hennes egen. Främmande bröd är bittert, det vill så lätt sätta sig på tvären i halsen, men att vara en hemlös stackare på gamla dar, det är ännu bittrare...

Då fader Ivan kommer med vigvattnet, skämtar han alltid:

— Det är visst osynliga helgon, som håller ihop din stuga, Fetinja...

Hon försöker berätta, hur hon liksom haft en syn på morgonen, i gryningen: något av helgonen gick utanför stugan och slog med en yxa mot väggen. Vem det var, visste hon inte, väggen dolde ju helgonet.

Men fader Ivan börjar sitt:

— I Jordan döper jag dig...

Det finns ingen tid att förlora, församlingen är så stor...

Den gamla har glömt, var hon lagt femkopek-stycket för bönen. Omöjligt att komma ihåg det. Hon söker överallt — försvunnet...

Fader Ivan blåste upp sig som en kalkon.

— Varför låter du de andra i församlingen gå miste om guds välsignelse, Fetinja... ge mig åtminstone fem ägg...

Den gamla linkar efter äggen, men tar tio i brådskan — för att söka ut de största.

Men det är ju en känd sak, att popens ögon äro glupska, hans händer giriga och hans fickor djupa som en avgrund — ett... två... tre... alla tio äggen försvinna i hans ficka.

Den gamlas ögon bli daggiga.

— Och jag som sparat och sparat till den heliga Kristi dag, och nu så är jag utan.

II

Gamla Fetinja släpar sig längs vägen med en risknippa på den kutiga ryggen, och runtomkring henne leker vinden glatt som en ung valp. Än jagar den ett dun, än en hötapp över vägen, än rycker den i gummans sarafanbård.

Plötsligt kommer den virvlande med en papperslapp från en gränd och börjar retas med den gamla. Bara hon böjer sig ned för att ta upp lappen,

genast rycker vinden den ur händerna på henne och jagar den vidare. Och sedan få brännässlorna tag i den och vilja inte lämna den ifrån sig. Aj, vad de brännas. Med stor möda lyckas hon slutligen plocka fram den.

Hon slätar ut papperet — ser man bara på, en bild, ett helgon måste det vara. En så underlig människa, skäggig, med andäktigt ansikte och ögon, som likt nålar sticka rakt in i själen på en.

Den gamla undrar. Vem kan det vara? Någon av evangelisterna kanske? Han påminner ju litet om Markus, men lejonhuvudet bakom fattas... Kanske Stratilatus, kämpen? Men han har ju inga vapen.

Hon kan inte gissa, vem det är.

Den gamla fäster bilden bredvid madonnan, vid sidan av Johannes döparen, tänder lampan och ber:

— Kära guds helgon, förlåt mig syndiga, oförståndiga kvinna, som inte vet, hur jag ska kalla dig. Tänk på mig och säg ett gott ord till gud fader, tänk på guds barn, Fetinja, be honom skydda hennes stuga för eld och blixt och förfall.

Lampan blinkar, helgonet ler- medlidsamt — det syns, att det är ett godhjärtat, rättfärdigt helgon.

Utanför fönstret skrapar regnet med sina klor mot rutan, blixten och åskan gräla på varandra...

Någon knackar...

Den gamla trycker ansiktet mot rutan — det är mörkt som i graven, omöjligt att se något... Plötsligt slickar blixten mörkret med sin ljusa tunga — en människa skymtar fram och säger med otålig röst:

— Nå, släpp in mig!

Hon haltar till dörren.

— Stig på, stig på, goda herrn, akta sig, så han inte slår pannan i dörrposten... Han är väl alldeles genomfrusen, kan jag förstå. Var kommer han från?

— Från stån... hela natten har jag kämpat mot regnet... i hela byn kunde jag inte väcka någon. De sover alla som döda... Har du lite mat, gumma lilla, jag är hungrig som en varg.

— Här har han bröd, goda herrn, ät så mycket, han orkar... Jag har rakt inget annat, bara bröd.

— Det gör ingenting.

— Han kunde åtminstone göra korstecken... han ser väl ikonerna... det är syndigt.

— Håhå, lilla gumma, man kan göra korstecken så mycket man vill, men hugger man inte i med sina egna

händer, så hjälper korstecknen nog inte...

— Usch, usch, så han pratar! Det händer ju, att gud ofta skickar någon osynlig hjälp till de rättfärdiga.

— Håll fickan öppen, så får du nog något i den. Det finns helgon, som plundrar en, sen säger de, att det är gud, som osynligt skickat »gåvorna» till dem... Nå ja, det är ingen idé att resonera med dig, mor lilla, du kommer ändå inte att förstå något... Åhå!... vad är det där för en helgonbild, du fått tag i?

— Jag vet inte, goda herrn, vad det är för ett guds helgon. Kan han inte säga det åt mig, gamla oförståndiga kvinna, så att jag kan nämna hans namn i bönen?2Ö2

— Hans namn, det är ett svårt namn, mor lilla. Det gör för resten detsamma — namnet är inte viktigt, utan hans lära...

— Vad lärde han då?

— Arbeta, arbeta, arbeta och leva i vänskap.

— Det är riktigt, det är heliga ord. Man säger ju, att gud fader själv sagt, att man ska arbeta i sitt anletes svett.

— Ber du också till honom?

— Varför skulle jag inte göra det? Ikonerna är ju till för att man ska be till dem... Just innan han kom, bad jag helgonet, att det skulle låta stugan stå till min död.

— Din stuga, ja, den liknar ett gammalt råtthål. Men be, be, kära mor, han hjälper dig nog bättre än alla de andra helgonen.

— Det är syndigt att skratta så där... så syndigt så... akta sig, att man inte hänger upp honom med tungan på en krok i den andra världen.

III

På hösten, då himlen som en våt hund ständigt skakar av sig vätan och vinden tjuter om hjälp som en fattig, blind stackare, blir livet outhärdligt i stugan.

En gång, tidigt på morgonen, tycker gumman, att en björn rullar sig på taket — det bultar och knakar. Nu är det slut, tänker hon, stugan ramlar.UNDRET

Hon springer ut på vägen, stelnar till av fasa. Som vargar hade timmermän slukat taket, bara revbenen stucko fram.

Den gamla kraxar:

— Krr, krr! Hjälp, gott folk!... Vad är det för hedningar, som stjäl en annans egendom?

Från taket svara timmermännen:

— Vad väsnas du för... vi är sovjetarbetare... För oss gör det precis detsamma, var vi arbetar, bara vi1 får arbeta. Man sa, att vi skulle arbeta här, så gör vi det också... Det är hela saken.

Med stora ögon ser gumman en vagn med bräder komma knarrande. Den kör fram till stugan. Den gamla stelnar till som en fågelskrämma. Vad är det för påhitt? Hon förstår rakt ingenting.

Timmermännen spika och bulta som hackspettar i skogen. Än hit med yxan, än dit, där göra de en skarv, där bulta de fast något. Där det är murket, ta de en ny bräda. Och så blir stugan alldeles förvandlad. Som en vänd päls lyser den med sina lappar. Men det är ju inte heller meningeni, att den skall vara vacker och prålig — huvudsaken är, att den är varm och håller, så länge den gamla lever.

Gumman undrar:

— Vem ska bo här, gott folk? Ni tänker väl inte jaga i väg mig från mitt gamla bo?

— Den, som bott här förut, ska väl också göra det i fortsättningen, det är klart. Sovjet är som ett berg för de fattiga. Inga orättvisor längre.

Sedan kommer kakelugnsmakaren, blandar till en gröt av lera, smetar över ugnen:2Ö2

MICHAIL VOLKOV

— Varsågod, Fetinja, nu blir det skönt i din gamla stuga...

Det nya helgonet hänger hon upp vid sidan om frälsaren i stället för döparen.

Han bönhör genast, det där nya helgonet... han står nog på god fot med gud fader.

IV

Den heliga kristusdagen porlar fram med isloss* ningen. Det blir så småningom vår. Den gamla gör som de andra — påskkakan blänker som en vit rulle på bordet, och äggen lysa rött.

Fader Ivan kommer med vigvattnet.

— Fetinja, vilket palats du bor i nu!

— Det kunde jag aldrig ha drömt om, far lilla. Gud har skickat mig hjälp på mina gamla dar... Det är väl guds helgon, som bett för mig... men hans heliga namn har jag, fattiga synderska, inte fått reda på än.

— Sådant händer, sådant händer, Fetinja... Guds vägar är underbara... hm... hm... Kristus är uppstånden ...

Avbryter plötsligt och blir röd som en kokt kräfta.

— Vad har du tagit dig till, din fördömda häderska! En kättare, en antikrist har du hängt bredvid de heliga ikonerna... Kasta genast ut honom!

Popen stampar med foten likt en häst, som är omsvärmad av flugor. Han tycks vilja sluka den gamla med ögonen.

— En antikrist, far lilla?!... Bevara mig väl!...UNDRET 269

Nu har jag bett i fyrtio år och lite till, bett och bett alla helgon för min stuga, och det har inte hjälpt... och han, under göraren, hjälpte genast...

— Tvi vale! spottar popen rakt i ansiktet på helgonet.

Den gamla rusar till ikonerna och skyddar dem som hönan sina kycklingar för höken.

— Inte får man spotta på heliga ikoner!... Vad är du för en pop!

— Din fördömda häderska, när du dör, får du inte någon kristlig begravning...

Och som en kork ur en ölbutelj flyger han ut på gården.

Poperna tycker visst inte om våra goda hjälpare, går det plötsligt upp för den gamla.

Hon torkar av helgonets ansikte med en ren trasa, och som en tupp i gryningen sjunger hon. med darrande röst:

— Kristus är uppstånden!...

Och det känns så varmt och skönt, som om hon kommit rakt från bastun.

— Gud är hans domare!